

A munkaerőpiaci szereplők az iskolarendszerű szakképzés beiskolázási szerkezetének kialakításában

A munkaerőpiaci szereplők az iskolarendszerű szakképzés beiskolázási szerkezetének kialakításában

Szerzők:

Dr. Henczi Lajos
Köpeczi Bócz Attila
Nagyné Varga Katalin
Társy József
Tóth István János

Lektor: Dr. Szilágyi János
Szerkesztő: Köpeczi Bócz Attila

*Készült A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács Támogatásával
az FKA-KT 63/2007 NSZFT pályázat keretében*

Felelős kiadó: Dunai Péter

Nyomdai előkészítés:
Perjési Grafikai Stúdió Kft.
www.reklam.perjesi.hu

Nyomdai munkák:
Petró-Land Nyomda Kft.
www.petrolandofszetnyomda.hu
Felelős vezető:
Petró Lajos

TARTALOM

I. A program célja, a megvalósítás tapasztalatai	8
1. Előzmények	8
2. A munka megszervezése, a megvalósítás keretei, eredményei	8
2.1. Szerződés-kötés, feladat-elhatárolás	11
2.2. Megvalósítás és eredmények.....	11
II A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok 2008. évi tevékenysége.....	15
1. Bevezetés.....	15
2. Az RFKB munkabizottságainak tevékenysége.....	16
2.1. Elemző és stratégia alkotó munkabizottság.....	16
2.2. Pályázat előminősítő munkabizottság.....	17
3. A Munkaerőpiaci Alap szakképzési decentralizált pályázataival kapcsolatos értékelések tapasztalatai	17
4. Az RFKB munkáját segítő kamarai projekt értékelése.....	20
5. A kamarai projekthez kapcsolódó kérdőíves felmérés tapasztalatai	21
6. A beiskolázási arány-irány meghatározásának technikai kivitelezése.....	22
7. A működésre vonatkozó általános megállapítások	29
8. Összefoglalás	31
III. Szakiskolát végzettek iránti várható keresletet és kínálatot előrejelző kutatás első lépése – áttekintés és a továbblépés lehetőségei	33
1. Bevezető.....	33
2. Az MKIK kutatási programjának céljai.....	35
3. Nemzetközi tapasztalatok	38
4. A magyar felmérés – eredmények és korlátok	41
4.1. Rövid áttekintés	41
4.2. Célok	42
4.3. Az alkalmazott eljárás	42
4.4. Eredmények	43
4.5. Az elemzés problémái és korlátai.....	47
5. A továbblépés lehetőségei	49

IV. A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok feladatvégzésével kapcsolatos folyamatról, továbbá az alkalmazott metodikai elemekről és eljárásokról	52
1. Bevezetés.....	52
1.1. Előzmények.....	52
1.2. Az elvárt hatások	52
1.3. A feladat illeszkedése a szakképzésfejlesztés folyamatába	52
1.4. A támogató projekt	53
2. Az alkalmazható módszertan.....	53
2.1. Előzetes dilemmák és megfontolások.....	53
2.2. A feladat szakmai tartalmának elvégzése érdekében kidolgozott átfogó szempontrendszerről	54
3. A 2008-ban ténylegesen elvégzett munka menete, és módszertana.....	55
3.1. A munka menete	55
3.2. Módszertani elemek.....	55
4. Összegzés.....	56
V. Javaslat a felnőttképzés regionális képzési szerkezetének orientálását, trendjeinek alakulását szolgáló intézkedésekre	57
1. Történelmi jelentőségű változás a szakképzésben.....	57
1.1. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés megnövekedett súlya.....	57
1.2. A felnőttképzés megnövekedett súlyát kiváltó főbb okok és jelenségek	57
2. A felnőttképzés rendszerére vonatkozó, az RFKB hatáskörét is érintő következtetések....	59
2.1. Az RFKB munkájával összefüggő alapvető megállapítások	59
3. A felnőttképzés rendszerét érintő befolyásolási lehetőségek	60
3.1. Szakképzési hozzájárulás felhasználásának bővítése a felnőttképzési szektorban ...	60
3.2. A Kiemelten támogatott és a Támogatott szakmákkal összefüggő kiegészítő pénzbeli juttatás.....	61
3.3. Saját munkavállalók képzése	63
3.4. Álláskeresési támogatás	63
3.5. A munkaerő-piaci képzések támogatása.....	64
3.6. Érdekegyeztetés/Részvétel az RFKB munkájában.....	64
3.7. Konzultációs fórumok	65
3.8. Tervezőmunka.	65
3.9. Pályázatok.	65
3.10. Kampány/Tájékoztatás	66

Előszó

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Középtávú Szakképzési Stratégiája már 2005-ben arra hívta fel a figyelmet, hogy hiányzik a magyar szakképzés rendszeréből egy egzakt információkon alapuló jelzőrendszer, mely segít megmutatni a gazdaság várható szakképzett munkaerőigényének alakulását és ezen keresztül befolyással bír az iskolarendszerű szakképzés struktúrájának alakulására.

A kormány szakképzésfejlesztési törekvései e ponton összecsengtek a Kamara elképzeléseivel és jogszabályi módosítások révén megteremtette azt a jogi környezetet, mely teret biztosít a gazdaság szereplőinek, hogy megnövekedett jogosítványokkal alakítói lehessenek a szakképzés jövőbeni irányainak. A többlet jogosítványok természetesen többlet feladatokat is jelentenek a gazdasági érdekképviseletek és kamarák számára.

E változások legfőbb színterei a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) lettek, melyek megváltozott összetételben és szerkezetben alakultak újjá 2008. elején.

A változtatásokban résztvevők (érdekképviseletek, kamarák, közigazgatás) mindannyian felismerték, hogy az RFKB-k munkája akkor lehet hatékony, ha megfelelő támogató rendszer alakul ki mögötte és e támogató rendszer megfelelő mértékben képes reprezentálni azokat a szereplőket akik ebben a folyamatban részt vesznek. Ennek biztosítására egy olyan projekt született meg, melynek célja éppen e széles összefogás koordinálása és e koordináció révén egy olyan szakmai háttér biztosítása, melyre bátran támaszkodhatnak az egy RFKB-k és azok tagjai.

Míndez azonban azt is jelenti, hogy azokra a szervezetekre, melyek résztvesznek e feladatok megvalósításában jelentős felelősség is hárul. Nem pusztán arról van szó, hogy meg kell határozni egy-egy szakképesítés irányait és arányait, hanem arról is, hogy ezt olyan eszközök és módszerek alkalmazásával kell megtenni, melyek képesek biztosítani a szakmai megalapozottságot.

Természetesen ez a hálózat nem születhet meg egyik napról a másikra. Alapos, energia és időigényes folyamatról van szó, melyben fel kell ismerni azokat a pontokat, melyek a cél elérése érdekében a legjobb irányba mutatnak és ami talán nehezebb, fel kell ismerni azokat is, melyek megváltoztatása szükséges. E folyamat első évének tapasztalatait, eredményeit és továbblépési lehetőségeit hivatott bemutatni ez a kiadvány, melyből jól látható az az alapos és átgondolt munkafolyamat, aminek eredményeként az RFKB szakmailag megalapozott és a lehető legoptimálisabb döntéseiket meghozhatták.

Egy hosszú és sokszor nehéz út elejének első szakaszát zárja le ez a kiadvány, de ugyanakkor a következő szakasz irányát és nehézségeit is megvilágítja mind az érdeklődők, mind a megvalósítók számára.

Bihall Tamás

alelnök

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara

programvezető

I. A program célja, a megvalósítás tapasztalatai

Köpeczi Bócz Attila – programkoordinátor

1. Előzmények

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács 2007. november 28-i ülésén hozott állásfoglalása alapján a szociális és munkaügyi miniszter a 36/2007. MPA KA számú miniszteri döntésben a Munkaerőpiaci Alap képzési alaprész terhére megvalósuló, a munkaerő-piaci szereplők iskolarendszerű szakképzés koordinációjában való részvételre történő felkészüléséhez szükséges feladatok megvalósításának támogatására 901 millió forintot biztosított.

A Miniszteri Döntés nyomán a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara koordinációjával egy olyan projekt valósul meg, melyben a magyar szakképzés történetében egyedülálló módon a gazdaság szereplői felismerve a közös célt összefogtak egymással.

A közoktatásról szóló törvény 2007. szeptember 1-én, valamint a szakképzési és a szakképzési hozzájárulásról szóló törvények 2008. január 1-től hatályba lépő módosításai, a keresletvezérelt szakképzés rendszerének kialakulása érdekében, a szakképzés fejlesztés regionális koordinációjában jelentős szakmai hatáskörökkel ruházta fel a regionális fejlesztési és képzési bizottságokat (továbbiakban: RFKB).

Az RFKB személyi összetételének, vezetési szerkezetének átalakításával az Országos Érdekegyeztető Tanácsban résztvevő gazdasági érdekképviseletek mindegyike tagi, a területi kereskedelmi és iparkamarák az Agrárkamarával együttműködve társelnöki delegálási jogot kaptak, megteremtve ezzel a regionális szakképzésfejlesztésben a felelős részvétel lehetőségének szervezeti kereteit. Ez a lehetőség a felelősségen túl azonban jelentős többletfeladatokat ró a megvalósítás résztvevőire.

A projekt fő célja az volt, hogy a megvalósítási időszak végére kialakuljon egy széles alapon nyugvó szakmai háttérbázis, mely már a kialakítás évében megfelelő támogatást tud nyújtani az RFKB számára az iskolarendszerű szakképzés irányainak és arányainak meghatározásában. Mindezen túl cél volt, hogy a humán erőforrás fejlesztésével megalapozásra kerüljön a következő időszakban kialakuló keresletvezérelt szakképzés háttérbázisa.

2. A munka megszervezése, a megvalósítás keretei, eredményei

A miniszteri döntés alapján megkötött támogatási szerződésben foglaltaknak megfelelően megkezdődött a program 16 szervezet által történő megvalósítása. Itt kell megjegyezni, hogy a Szakszervezetek Együttműködési Fóruma nem vállalta a részvételt a programban, ezért az OÉT munkavállalói oldaláról nem hat, hanem csak öt szervezet kapcsolódott be a megvalósításba.

Fontos hangsúlyozni, hogy a szervezetek egy része rendelkezett már projekt tapasztalattal, azonban nagyobb részük nem. Ebből következően az első feladat annak felismerése és megértése volt, hogy ezúttal projekt munkáról van szó, ahol egyfelől feltétlenül szükséges egyfajta „központi koordináció” másfelől pedig szakítani kell a megszokott „érdekképviseleti” metodikával és a máskor esetleg ellentétes oldalon álló szervezeteknek ezúttal együtt-

működésben kell dolgozni a közös célok elérése érdekében.

A megvalósításban résztvevő szervezetek:

Agrár Munkaadói Szövetség

Általános Fogyasztási Szövetkezetek és Kereskedelmi Társaságok Országos Szövetsége

Autonóm Szakszervezetek Szövetsége

Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés

Független Szakszervezetek Demokratikus Ligája

Ipartestületek Országos Szövetsége

Kereskedők és Vendéglátók Országos Érdekképviseleti Szövetsége

Magyar Agrárkamara

Magyar Ipar-szövetség

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara

Magyar Szakszervezetek Országos Szövetsége

Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Szövetsége

Munkaadók és Gyáriparosok Szövetsége

Munkástanácsok Országos Szövetsége

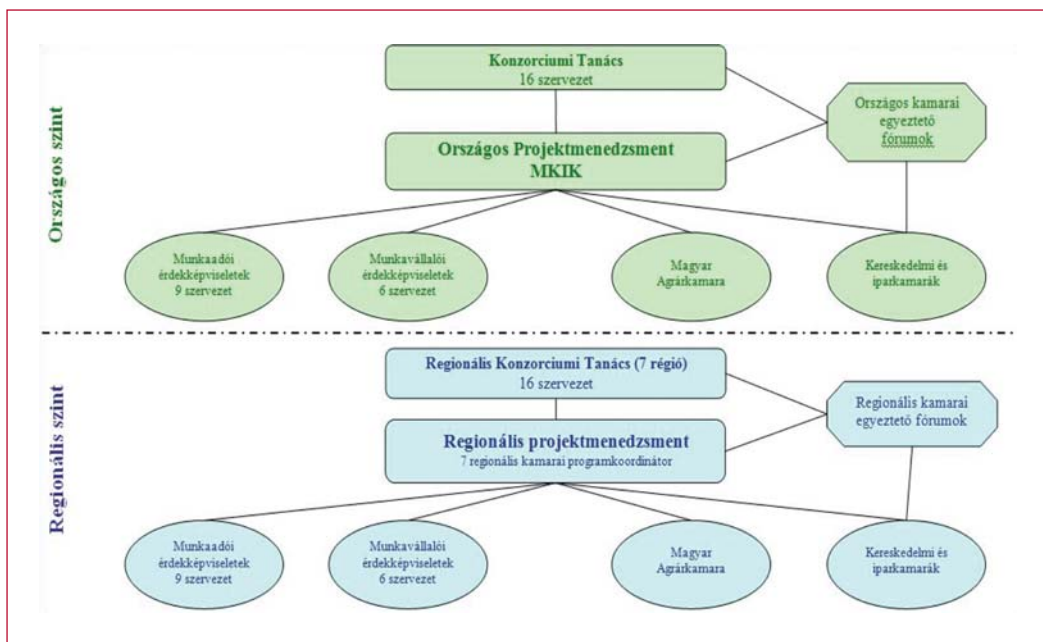
Stratégiai és Közszolgáltató Társaságok Országos Szövetsége

Vállalkozók és Munkáltatók Országos Szövetsége

Kiemelt fontosságú újdonság a szakképzési projektek területén, hogy a megvalósítás és a jelentkező eredmények regionális szintűek. A program koordinációja ugyan országos szinten zajlik, de a szakmai döntések és azok eredménye mind regionális szinten jelennek meg.

A regionális munka összehangolására meg kellett teremteni egy koordinációs rendszert, mely visszatükrözi a megvalósítás kétszintűségét.

1. ábra: A program szervezeti felépítése

Ennek megfelelően regionális szinten ún. regionális konzorciumi tanácsok (RKT) kerültek kialakításra, melyeket az RFKB társelnökök vezettek, míg az operatív titkári teendőket a regionális koordinációt ellátó kereskedelmi és iparkamarák végezték. Az RKT-ban minden a programban résztvevő szervezet képviseltette magát.

Az egységes elvek kialakítása, a megvalósítás irányainak meghatározása a dinamikus projekt munka érdekében országos szinten is létre kellett hozni egy Konzorciumi Tanácsot (KT), melynek működési elve az RKT-val megegyező.

Mivel a program koordinálója az MKIK ezért szükséges volt a kamarai egyeztetések színtereit is létrehozni, kamarai egyeztető fórumok formájában, melyet országos szinten az MKIK regionális szinten pedig a regionális koordinációt ellátó területi kamara vezetett.

2.1. SZERZŐDÉSKÖTÉS, FELADATELHATÁROLÁS

A 16 együttműködő szervezet az NSZFT határozat alapján közösen alakította ki a munkavégzés kereteit és az egységes elvekre épülő megállapodásokat. A sikeres és eredményes projekt munka megkívánta feladat- és felelősségi körök elhatárolását.

Az iskolarendszerű szakképzés aktuális helyzetének feltérképezéséhez illetve a keresletvezérelt szakképzés alapjainak lefektetéséhez szükséges volt az iskolarendszerben oktatott alap-szakképesítések elosztása a szervezetek között. Az elosztás nem központosított volt, minden szervezet javaslatot tehetett az általa kezelni kívánt szakképesítések körére. A javaslatok összehangolása azonban szükségszerűen központi koordinációval valósult meg. Ennek az elvnek köszönhetően minden szakma gesztorra „talált”, így nem estek látókörön kívülre a legkisebb szakképesítések sem. A megvalósítás során a gesztori szerep azt jelentette, hogy az adott szervezet a projekt végrehajtásban az általa vállalt szakmáról folyamatosan információkat gyűjt, szakmai fórumokat tart a beiskolázási irányok, arányok minél pontosabb meghatározása érdekében.

A szakképesítések teljes spektrumának lefedése mellett az ország teljes területének lefedése is fontos elv volt a feladatelhatárolás során, hiszen az információk összegyűjtésének a legkisebb területekre is ki kellett terjedni. E cél elérését szolgálta a kistérségek szervezetek közötti elosztása, melynek keretében 173 kistérség (Budapest nem került felosztásra) alapján kerültek a területek az egyes szervezetekhez. A szakképesítésekhez hasonlóan ez esetben is a kiinduló pontot a programban résztvevő szervezetek vállalásai jelentették melyek összehangolása itt is központi koordináció keretében történt.

A feladatelhatárolás ilyen módja lehetővé tette, hogy mind vertikálisan mind horizontálisan feltárhatóak legyenek a szükséges információk. A kistérségek gazdáinak ugyanis kettős feladatuk volt, hiszen meg kellett ismerniük a vállalt kistérségükben oktatott szakképesítéseket, míg a vállalt szakképesítéseik esetében az információkat minden érintett kistérségben összegyűjtötték. Ez a módszer szükségszerűen magával hozta a szervezetek együttműködését, ami a program egyik fontos célja és egyben motorja is.

2.2. MEGVALÓSÍTÁS ÉS EREDMÉNYEK

A feladatelhatárolást követően megkezdődhetett a konkrét operatív és szakmai megvalósítás, melynek három alappillére volt.

Az első egy kutatás, melynek célja a gazdálkodók várható szakképzet munkaerő iránti keresletének feltérképezése középtávon, mely elengedhetetlen információ a 2009/10 tanév szakképzési évfolyamaira történő beiskolázás irányainak és arányainak meghatározásakor.

Ehhez szorosan kapcsolódva és részben erre épülve szakmai konzultációs fórumok kerültek megtartásra, melyek a felmérés információit kiegészítve a megismert eredményeket árnyalva járulnak hozzá az RFKB megfelelő döntésének megszületéséhez.

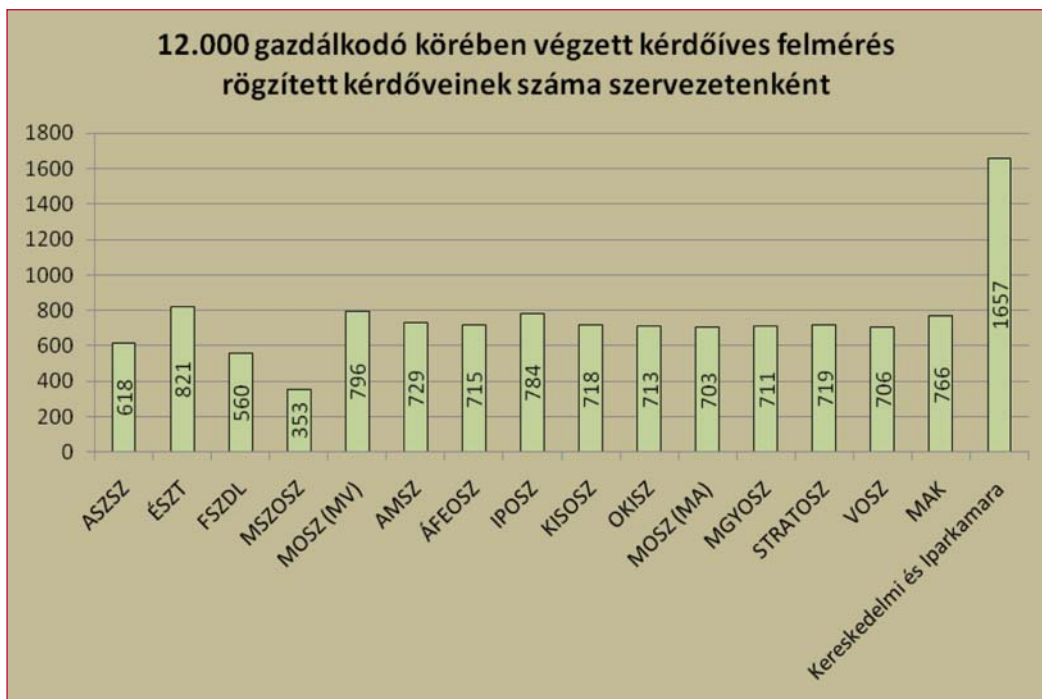
A megvalósítás harmadik elengedhetetlen lába a humánerőforrás kapacitás megteremtése, kiépítése, bővítése. Ezt a folyamatot ketté kell választani egy minőségi és egy mennyiségi bővülésre, hiszen egyfelől a regionális koordinátorok hálózata révén kialakításra került egy olyan szakmai háttérbázis, mely megfelelő alapot biztosít az RFKB-k szakmai döntéséhez, másfelől pedig a kutatáshoz kapcsolódóan mennyiségben kellett olyan rendelkezésre álló munkaerőt biztosítani, mely a területben és elemszámban kiterjedt adatfelvételt produkálni tudja.

A) KUTATÁS

Részleteiben tekintve a fő feladatelemeket először a kutatás eredményeit, tapasztalatait szükséges összefoglalni.

A kutatás során eddig egyedülálló módon 12.100 gazdálkodó körében 420 kérdező bevonásával készült kérdőíves felmérés. Általános rendező elvként elmondható, hogy a szervezetek egyenként 700 kérdőívet készítettek el, ettől eltérően a kereskedelmi és iparkamarák 1600 kérdőív kitöltését vállalták. A minta olyan módon került meghatározásra, hogy tükrözni tudja a gazdaság szerkezetét. Ennek érdekében egy úgynevezett zártlista is kialakításra került, melyen stratégiaileg fontos, a munkaerőpiacon meghatározó vállaltok szerepeltek. Ez a lista 5300 céget tartalmazott. A további vállaltokat a munkában résztvevő szervezetek részben saját tagbázisukra építve kapcsolták be a felmérésbe.

2. ábra: A rögzített kérdőívek száma szervezetenként

A felmérés adatai az MKIK által az elmúlt években folyamatosan fejlesztett ISZIIR rendszer részeként egy on-line rögzítő rendszerben kerültek összegyűjtésre és feldolgozásra, mely folyamatos nyomkövetést biztosított a programban együttműködő szervezetek számára. Az így létrejött adatbázis szintén on-line módon lekérdezhetővé vált, így biztosítva, hogy minden szervezet a saját feladataihoz megfelelő információval rendelkezessen.

A felmérést követően a kutatás szakmai háttérét biztosító MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézete egy átfogó országos és regionális szempontok alapján megszülető elemzést készített, mely a régiók képzési és beiskolázási szerkezetének kialakítása során elengedhetetlenül fontos szakértői elemzéseket biztosított a szakmai munkához.

A felmérés mellett az elemzésnél és az RFKB javaslatok összeállításánál a Foglalkoztatási Hivatal negyedéves munkaerő-piaci felmérései, a KIR statisztika elmúlt három éves beiskolázási és kibocsátási adatai valamint a rendelkezésre álló regionális munkaerő-piaci, beiskolázási és demográfiai adatok is felhasználásra kerültek. Ez fontos a kutatás eredményeinek kontrolljaként, valamint az információ merítés bázisának szélesítése miatt is.

B) SZAKMAI KONZULTÁCIÓK

Az empirikus kutatás mellett a folyamatos párbeszéd fontosságát is hangsúlyozni kell, melynek terepe és egyben a megvalósítás másik alappillére a szakmai konzultációk sorozata. A 196 tervezett szakmai konzultáció szervezése a munkaadói és munkavállalói érdekképviseletek feladata volt.

Az egyeztetéseken a szakképzés szereplőivel, hangsúlyosan a képzőintézményekkel és az intézményfenntartókkal kerültek megvitatásra a kutatás eredményei, közösen kialakítva a szakképzés fejlesztés regionális irányait, figyelembe véve valamennyi szereplő szempontját. A konzultációk tapasztalatai szintén beépítésre kerültek a regionális javaslatokba.

Ennek révén egy olyan önfejlesztő rendszer született, mely hosszútávon záloga lehet a hatékony szakképzési struktúra alakításának, megfelelő bázist nyújtva a folyamatos fejlődésnek és megújulásnak. A folyamat legfontosabb eredménye, hogy a szakképzés meghatározó szereplői (gazdaság, intézmény, fenntartó) a konzultációkon párbeszédet folytathattak, így megismerve egymás álláspontján a különböző szakképzési területeken.

C) RFKB JAVASLATOK ÖSSZEÁLLÍTÁSA

A regionális fejlesztési és képzési bizottságok elé kerülő javaslatok egységes elvek és metodika mentén kerültek kialakításra a fenti folyamat lezárásaként. Szeptember elején egy workshop keretében a szervezetek régiónkénti szekciókban állították össze a javaslatokat.

Az alap szakképesítések négy kategóriába kerültek besorolásra:

1. Kiemelten támogatott szakképesítés – azon szakképesítések köre, melyekben a kereslet alapján a beiskolázott létszám növelése szükséges. Ennek ösztönzésére a szakképzés fejlesztési források ezen szakképesítésekre koncentráldjon.
2. Támogatott szakképesítés – Ezekben a szakképesítésekben a beiskolázott létszám szintentartása esetleg minimális növelése javasolt. A szakképzés fejlesztési források lehetőség esetén ezekre a szakképesítésekre is fordíthatók.
3. Szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott szakképesítés – Ez a legérzékenyebb kategória. Az ide tartozó szakképesítések esetén a beiskolázás csökkentése esetleg szü-

neteltetése javasolt. Ebben a kategóriában a szakképzés fejlesztési források nem használhatók fel, de a normatív támogatás természetesen továbbra is rendelkezésre áll.

4. A régióban iskolarendszerben nem oktatott szakképesítés

Fontos kiemelni, hogy egyetlen szakképesítés megszüntetéséről, vagy oktatásának ellehetetlenítéséről sincs szó. A cél az volt, hogy a fejlesztési források azokhoz a szakképesítésekhez kerüljenek, melyekben jelentős munkaerő-piaci kereslet mutatkozik, és ily módon a „befektetés” valóban meg térüljön, mert mind az egyén mind a társadalom számára hasznosnak bizonyul.

Dél-Alföld	Dél-Dunántúl	Észak-Alföld	Észak-Magyarország	Közép-Dunántúl	Közép-Magyarország	Nyugat-Dunántúl
gépi forgácsoló	ács, állványozó	ács, állványozó	ács, állványozó	ács, állványozó	ács, állványozó	ács, állványozó
hegesztő	gépi forgácsoló	épület-és építménybádogos	gépi forgácsoló	bolti eladó	gépi forgácsoló	gépi forgácsoló
kőműves	hegesztő	gépi forgácsoló	hegesztő	géplakatos	géplakatos	géplakatos
szerkezetlakatos	kőműves	géplakatos	kőműves	hegesztő	hegesztő	hegesztő
	szerkezetlakatos	hegesztő	szerkezetlakatos	kőműves	pék-cukrász	szerszámkészítő

II. A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok 2008. évi tevékenysége

Nagyné Varga Katalin – társelnök, Észak-Alföldi RFKB

1. Bevezetés

A közoktatásról szóló törvény (1993. évi LXXIX. törvény) 2007. szeptember 01-én, valamint a szakképzési hozzájárulásról szóló (2003. évi LXXXVI. törvény) törvény 2008. január 01-től hatályba lépő módosításai, a keresletvezérelt szakképzés rendszerének kialakulása érdekében, a szakképzés fejlesztés regionális koordinációjában jelentős szakmai hatáskörrel ruházta fel a regionális fejlesztési és képzési bizottságokat (RFKB).

A Közoktatási- és Szakképzési Törvények 2007. évi módosításai újraértelmezték a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok szerepét, az új szabályozás szerinti működésükre bár a törvény 2008. január 01-től adott lehetőséget, de az RFKB működéséről szóló SZMM rendelet (4/2008.IV.22.) április 22-i hatálybalépése és a kinevezések késése miatt szinte valamennyi RFKB esetében a tényleges tevékenység megkezdése, az alakuló ülések lebonyolítása 2008. április-május hónapjára tolodott. Az új szabályozás szerint:

„A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottság közreműködik a munkaerő-piaci igények és a közoktatásban folyó szakképzés fejlesztésének összehangolásában, e körben különösen:

- a) kidolgozza a régió hosszú- és középtávú területfejlesztési koncepciójának, illetve a régió fejlesztési programjának részeként- az iskolarendszerű szakképzés fejlesztésének irányát,
- b) közreműködik az iskola rendszerű szakképzés és az iskolarendszeren kívüli szakképzés, a közoktatásban és a felsőoktatásban folyó szakképzés összehangjának megteremtésében,
- c) meghatározza a szakképzés fejlesztési irányait és beiskolázási arányait a régióban,
- d) részt vesz az iskolai rendszerű szakképzés fejlesztésével összefüggő pályázatok, fejlesztési programok elkészítésében, lebonyolításában,
- e) részt vesz a pályakövetési rendszer működtetésében,
- f) a régióban működő helyi önkormányzatoknál kezdeményezi a szakképzési-szervezési társulás megalakulását.”¹

A törvény megteremti annak jogi kereteit, hogy a szakképzés feladatainak ellátása regionális szinten összehangolódjon. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 16. §-a szerint létrejött és működő regionális fejlesztési tanács munkájához kapcsolódóan az RFKB összetételénél fogva alkalmas arra, hogy adott régióon belül meghatározza a szakképzés fejlesztési irányait és beiskolázási arányait.

Ez a tevékenység akkor lehet eredményes, ha figyelembe veszik a szakképzés minden lehetséges formáját, beleértve az iskolai rendszerű szakképzést, az iskolarendszeren kívüli szakképzést, a köz- és felsőoktatási intézményeiben folyó szakképzést. A törvény szerint a szakképzés szervezési társulás a közoktatási feladatellátás új formája, amely lehetőséget nyújt az együttműködő fenntartóknak feladataik szervezett és hatékony ellátásához.

¹ 1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

Annak érdekében, hogy az RFKB céljának megfelelő döntéseket hozzon, megváltozott összetétele. Tagjai között a korábbtól eltérő arányban szerepelnek a munkaadók és munkavállalók, valamint az intézmények fenntartói, illetve a szakképzés egyéb szereplői és érintettjei. „A bizottság az OÉT-ben képvisellel rendelkező országos munkaadói, munkavállalói szövetségek, illetve azok szervezetei, a területi gazdasági kamarák, az oktatásért felelős miniszter, a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter, az állami foglalkoztatási szerv, a regionális fejlesztési tanács, a regionális munkaügyi tanács, a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal (régiónként egy-egy), valamint a szakképzést folytató intézmények fenntartói (három) képviselőből áll.”²

Az RFKB üléseinek előkészítésében az Oktatási Hivatal regionális igazgatóságainak munkatársai vesznek részt. Feladatuk az ülésekhez kapcsolódó háttér anyagok és meghívók időben történő elkészítése és kiküldése.

Az RFKB-k az esetek többségében egyhangúlag fogadták el az előterjesztett javaslatokat, a bizottságok ülésein a gazdaság szereplőinek elvárásai megfelelően vannak képviselve. Az üléseken a munkabizottságok elnökei, az RFKB elnöke és társelnöke tájékoztatást adtak az addig elvégzett munkáról.

A RFKB-k az általuk elfogadott ütemterv szerint végezték tevékenységüket és a megadott határidőre megvalósult a decentralizált pályázatok kiírása, a pályázatok bírálata, értékelése és a támogatások odaítélése, valamint a képzési arányok-irányok meghatározása.

2. Az RFKB munkabizottságainak tevékenysége

Az RFKB-k meghatározott feladatok elvégzésére munkabizottságokat hoztak létre, melynek fő célja az RFKB döntéseinek szakmai előkészítése. Tagjai az RFKB tagjaiból kerültek megválasztásra és az alábbiakban felsorolt feladatokat végzik.

2.1. ELEMZŐ ÉS STRATÉGIA ALKOTÓ MUNKABIZOTTSÁG

A munkabizottság feladata az adatforrások összegyűjtése, az adatok elemzésre történő előkészítése, a hiány szakképesítések és azon szakmák meghatározása, amelyekben túlképzés jellemző. Az összegyűjtött adatok elemzése alapján a javaslatok előterjesztése az RFKB számára az adott régióra vonatkozó szakképzés fejlesztési célok és prioritások meghatározása, valamint ezek összehangolása a települési, kistérségi, megyei, regionális, országos és európai uniós prioritásokkal.

Az összegyűjtött információk alapján a regionális fejlesztési prioritásoknak megfelelően javaslatot tesz a szakképzés irányaira és a szakképzés keretszámaira. TISZK-ekre lebontva meghatározza

- szakmacsoportok és szakmák szintjén az indítható osztályok számát,
- azon szakképesítéseket, amelyekben nem indítható képzés (nincs munkaerő-piaci kereslet).

Az elemző és stratégia alkotó munkabizottság valamennyi régióban megalakult, felada-

² 2003.évi LXXXVI. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról-magyarázat

taiknak egy részét a kamarai koordinátorok és az Oktatási Hivatal szakképzési munkatársai látták el, mivel elvégezték az adatforrások összegyűjtését és elemzésre történő előkészítést.

A bizottságok létszáma és felépítése régióként eltéréseket mutat és az első éves munka menete azt erősítette meg, hogy ennek a munkabizottságnak a tevékenységét a kamarai társelnököknek kell koordinálnia, mivel az elemzések és döntéstáblák elkészítése során teljes rálátással bírnak az értékelési folyamat egészére.

A munkabizottság az elemzések elvégzéséhez szükség szerint külső szakértőt vonhat be, mely néhány régió esetében meg is történt.

2.2. PÁLYÁZAT ELŐMINŐSÍTŐ MUNKABIZOTTSÁG

A bizottság a Munka-erőpiaci Alap képzési alaprészének a régió javára jóváhagyott decentralizált keretével, illetőleg a régió szakképzés-fejlesztési feladataira fordítható központi források felhasználásával kapcsolatos pályázati kiírását és értékelését az RFKB a regionális igazgatóság és a Nemzeti és Felnőttképzési Intézet (továbbiakban NSZFI) képviselőivel együttműködve végezte. Döntéseik előkészítését a pályázati előminősítő munkabizottságok segítették, akik végezték a pályázatok értékelését és minősítését valamennyi régióban.

Bár a munkabizottság a működési eljárás rendben eseti munkabizottságként került megjelölésre, folyamatos működését indokolja a pályázati kiírások véleményezése, a gyakorlathoz igazított módosítása, a szükséges változtatásokra javaslattétel az RFKB felé.

3. A Munkaerőpiaci Alap szakképzési decentralizált pályázataival kapcsolatos értékelések tapasztalatai

Az RFKB munkájához kapcsolódóan nagy mérföldkő volt a 2008. évi decentralizált pályázat kiírás elfogadása, a prioritások, pályázati témák és pályázati feltételek megfogalmazása és az elképzelések összhangba terelése az RFKB tagjaival. Azon javaslatoktól eltekintve, melyek módosítására a vonatkozó törvények nem adtak lehetőséget, a gazdaság érdekeit sikerült nagymértékben képviselni, mind a keretösszegek, mind a normatívák megállapítása esetén.

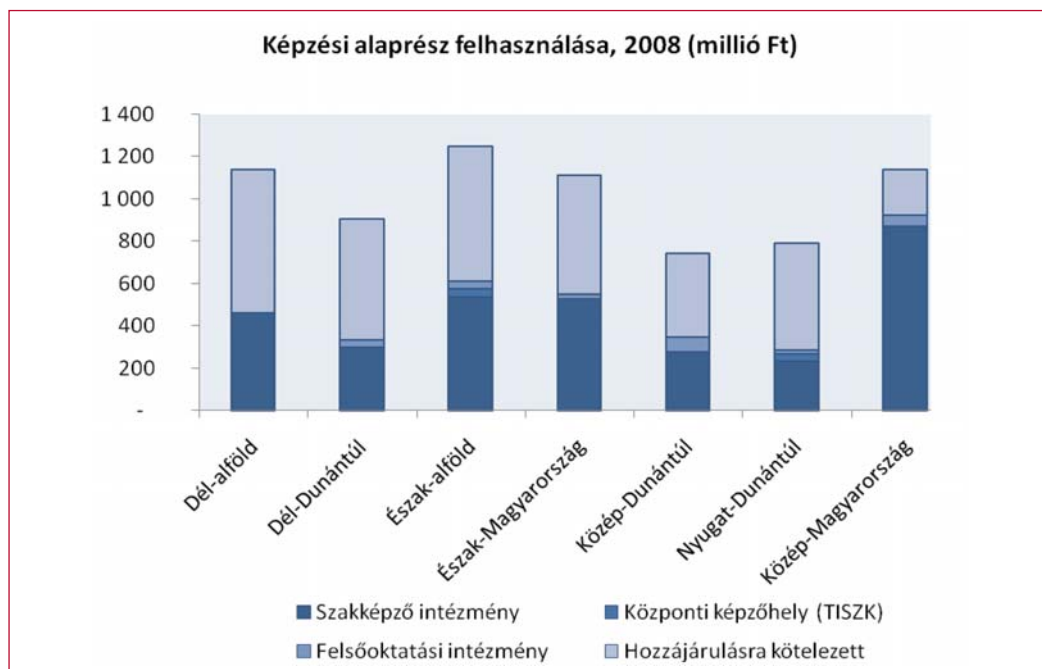
A pályázat célja az Országos Képzési Jegyzékben szereplő-szakképesítés megszerzésére szervezett iskolai rendszerű, nappali oktatás munkarendjében megvalósuló, szakképzési évfolyamon folyó szakképzésben, a speciális szakiskolákban és a készségfejlesztő speciális szakiskolákban folyó gyakorlati képzésben, a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXIX. törvény hatálya alá tartozó felsőfokú szakképzésben, gyakorlati oktatás tárgyi feltételeinek fejlesztésére irányuló beruházások támogatása.

A pályázatok formai és tartalmi követelményeit a pályázati dokumentáció ismertette, mely beszerezhető volt az Oktatási Hivatalok Regionális Igazgatóságain személyesen és megkérhető elektronikusan, valamint letölthető volt az Oktatási Hivatal honlapjáról (www.oh.gov.hu). Az Oktatási Hivatalok szakképzési referensei a pályázatról konzultációval egybekötött tájékoztatót tartottak a pályázni szándékozóknak. A kamarához is folyamatosan érkeztek a kérdések a pályázati kiírással kapcsolatban, mely jelentős többlet feladattal járt a szakképzési munkatársak számára (lásd 1. táblázat).

1. táblázat: A Munkaerő Piaci Alap képzési alaprészének 2008. évi decentralizált keretösszegének felhasználása régiós bontásban

Régió megnevezése	2008. évi keretösszeg (Ft)	Felhasználásra került keretösszeg (Ft)	Hozzájárulásra kötelezettek megítélt összeg a felhasznált keret %-ban
Nyugat-Dunántúl	791 281 118	791 281 118	63,50
Közép-Magyarország	1 140 441 931	1 139 016 696	18,70
Közép-Dunántúl	763 845 932	745 670 614	53,14
Észak-Magyarország	1 115 830 752	1 115 183 027	50,50
Észak-alföld	1 251 089 231	1 251 089 231	50,90
Dél-Dunántúl	914 785 093	908 857 220	63,03
Dél-alföld	1 138 676 574	1 138 676 574	59,46
Mindösszesen	7 114 525 396	7 089 774 480	50,24

3. ábra: A Munkaerő piaci Alap képzési alaprészének 2008. évi decentralizált keretösszegének felhasználása szervezeti típusonként

Az ábrából kitűnik, hogy a Dél-alföldi régióban nem pályázhattak a felsőoktatási intézmények és TISZK-ek. A pályázat előminősítő bizottság tagjainak igen rövid idő állt rendelkezésre a pályázatok értékelésére, de feladatukat határidőben teljesítették. A formai hibás

pályázatok szakmai értékelésre már nem kerültek, azonnal kikerültek a bírálendő körből. Az előző évhez viszonyítva jelentősen csökkent a formai hibás pályázatok köre, köszönhető ez annak, hogy a pályázati adatlap kitöltését egy segédprogram támogatta.

A bírálható pályázatok minősítését minden esetben két szakértő végezte el egymástól függetlenül és a megadott értékelési rendszer szerint pontozták a pályázatokat. A bírálók saját megyéjükből pályázó anyagát nem kaphatták meg, a másik két megye anyagairól kellett szakmai véleményt mondani a szubjektivitás elkerülése céljából.

A tartalmi okok miatti elutasítások között az alábbi indokok szerepeltek leggyakrabban:

- a pályázat nem csúcstechnológia beszerzésére irányult,
- a pályázott eszközök egy része külön eszközként beszerezni kívánt kis értékű tárgyi eszköz volt,
- a beszerezni kívánt eszközök nem a gyakorlati képzést szolgálták,
- az eszközigény aránytalanul nagy volt a tanulólétszámhoz képest,
- nem volt egyértelmű, hogy a pályázó a beszerezni kívánt eszközöket mely szakképesítések oktatásához kívánja használni.

A bizottságok a tapasztalatokat összegezve megállapították, hogy a benyújtott pályázatok színvonala egyre magasabb. A jövőt tekintve azonban változtatni szükséges az értékelés szempontrendszerén, hogy a forrásfelhasználás még hatékonyabban szolgálja a gyakorlati képzés fejlesztését. Ezzel kapcsolatosan egyes régiókban a pályázat előminősítő bizottságok már megkezdtek egyeztető tevékenységüket, hogy az RFKB ülésére konkrét javaslattal álljanak elő külön a szakképző intézményekre és a hozzájárulásra kötelezettek tekintetében.

Javaslatként hangzott el egyes bizottságok részéről, hogy fontos lenne a kamarákkal összefogva egy monitoring rendszer kidolgozását kezdeményezni, mely egyrészt a szorosabb és szélesebb körű együttműködést eredményezné a szakképzés korszerűsítése érdekében, másrészt a pályázatok megvalósításának következetes ellenőrzését biztosítaná.

A nívódíj pályázat a szociális és munkaügyi miniszter által adományozható olyan cím, amely annak elismerésére szolgál, hogy a szakképző iskola, illetve a felsőoktatási intézmény az adott évben a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő szakképzést folytatott. A pályázat alapján a nívódíjjal az Szht.-ban és az 1/2007.(II. 6.) SZMM rendeletben meghatározott pénzösszeg nyerhető el, továbbá a nyertes pályázó a „nívódíjas szakképzés 2008” cím használatára válik jogosulttá. Sajnálatos módon néhány régióból egyetlen intézmény sem próbálta meg a „Nívódíjas szakképzés 2008” megtisztelő elismerést elnyerni, így ezekben a régiókban az erre elkülönített pénzügyi keret a szakképzés tárgyi feltételeinek fejlesztésére irányuló beruházások pályázati kiírására került átcsoportosításra. Minden bizottság javasolta a pályázati kiírás áttekintését és módosítását a nagyobb pályázói aktivitás elérése céljából, különös tekintettel az előírt utánkövetési rendszer felülvizsgálatát javasolták.

Nívódíj pályázat nyertes intézményei:

Dél-alföldi régió: II.Rákóczi Ferenc Mezőgazdasági, Közgazdasági és Informatikai Szaközépfiskola és Kollégium,

Nyugat-Dunántúli régió: Lukács Sándor Mechatronikai és Gépészeti Szakképző Iskola és Kollégium, Gazdasági Pénzügyi Szolgáltató Központ, Győr

Gábor László Építőipari Szakképző Iskola, Győr

Észak-Magyarországi régió: Eötvös József Építőipari Szakiskola

4. Az RFKB munkáját segítő kamarai projekt értékelése

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) és a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) között létrejött FKA-RKT-63/2007 számú támogatási szerződés és mellékletei, valamint a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT) 2007. november 28-i ülésén elfogadott „Javaslat a Munkaerőpiaci Alap képzési alaprésze terhére megvalósuló, a munkaerőpiaci szereplők iskolarendszerű szakképzés koordinációjában való részvételre történő felkészüléshez szükséges feladatok támogatására” című előterjesztés rendelkezéseinek megfelelően valamennyi régióban megalakultak a Regionális Konzorciumi Tanácsok (RKT).

Ezen szervezetek feladata, hogy megfelelő összhangot teremtsenek a projekt megvalósításában résztvevő szervezetek között. További feladata a pályázati programban meghatározott feladatok végrehajtásának regionális szervezése, illetve a munka folyamatos értékelése, a szükséges beavatkozások megtétele. Az RKT kiemelt feladata, hogy konszenzusos álláspont kialakításával biztosítsa a régió képzési és beiskolázási szerkezetében a gazdaság igényeinek érvényesülését, hozzájárulva a keresletvezérelt szakképzés kialakulásához.

A fent leírtakból egyértelműen következik, hogy az RKT felépítésének meg kell egyeznie az RFKB-ba delegált érdekképviseleti tagokkal, valamint a gazdasági kamarák képviselőivel, hiszen az RFKB-n belül a konszenzusos álláspont csak így érvényesíthető. Az előzetes ajánlásnak megfelelően néhány régióban az RKT-ba delegált tagok az érdekképviseletek által alkalmazott koordinátorok, de ebben az esetben az egységes álláspont, a megállapodások érvényesítése az RFKB-n belül nem biztosítható, ezért ez az ajánlás felülvizsgálatot igényel és azokban a régiókban, ahol a koordinátorok alkotják az RKT tagságát, ott módosítás szükséges.

A fenti ellentmondás értelmezése miatt az érdekképviseletek esetében tisztázandó, hogy szerződésben vállalt kötelezettségük az aktív részvétel az RKT munkájában, mivel időnként megkérdőjelezzik ennek a szervezetnek a létjogosultságát. Az RKT feladata az RFKB-n belül a gazdaság hatékony képviselete oly módon, hogy az ülések előtt megvitatják a megtárgyalásra kerülő napirendi pontokat és törekszenek konszenzus kialakítására. A megfelelő együttműködés szempontjából fontos lenne, hogy ezeket az érdekképviseletek is figyelembe vegyék, illetve ha központilag kapnának erről tájékoztatást, hiszen sok esetben az a tapasztalat, hogy a régiós képviselők nem minden esetben ismerik az országos szervezet és az MKIK között létrejött támogatási szerződés tartalmát.

A Regionális Kamarai Egyeztető Fórum (RKEF) feladata a régióban működő kereskedelmi és iparkamarák közötti folyamatos párbeszéd és véleménycserle lehetőségének biztosítása, a regionális társelnök támogatása, az egységes kamarai fellépés megvalósítása a képzési és beiskolázási szerkezet kialakításában, vagyis egy a régió egészére vonatkozó, de a helyi, azaz a megyei és kistérségi sajátosságokat tükröző közös kamarai álláspont kialakítása. A kereskedelmi és iparkamarák koordinációjával kialakuló szakmai együttműködés, mely elősegíti a regionális bizottságok döntéshozatalát.

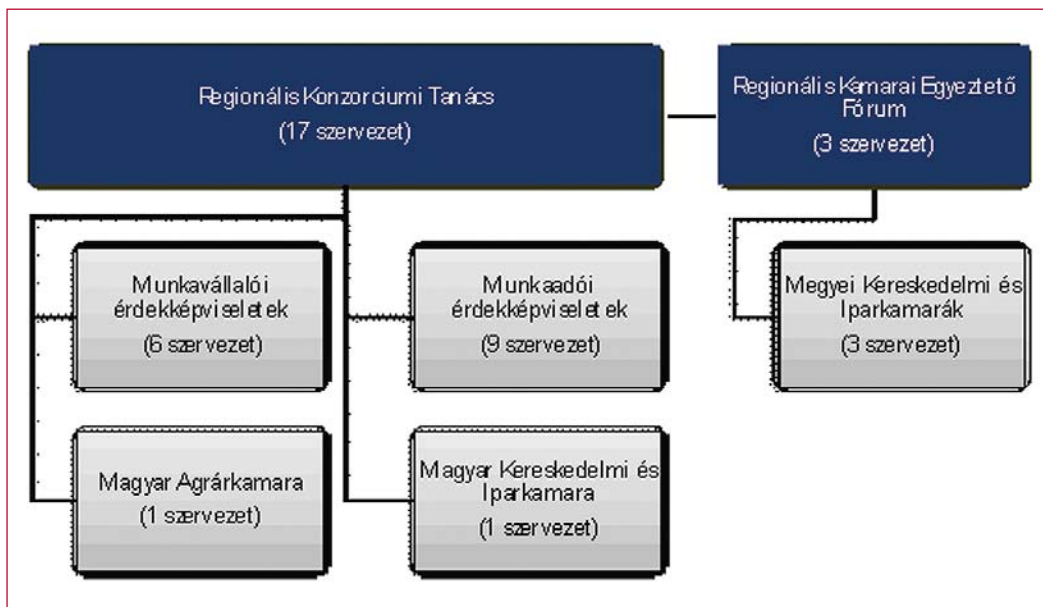
A RKEF-ek megalakítása valamennyi régióban megtörtént, ahol a társ kamarák a szakképzési vezetők jelenlétét és egy szakképzésben aktívan közreműködő vállalkozó jelenlétét biztosították. Bár valamennyi kamara kifejtette azon véleményét, hogy aktívan közre szeretne működni az RFKB-k tevékenységében meggyűjűk hatékony képviselete érdekében, ennek ellenére nem minden esetben biztosították a Fórumba delegált tagok jelenlétét az egyeztető megbeszéléseken.

A Kamarai Egyeztető Fórum és a Konzorciumi Tanács működésével kapcsolatban az érdekképviselők nem megfelelően informáltak és sokszor nem tudják, hogy az RFKB társelnökének feladata ezeknek a szervezeteknek a működtetése, nem tudják és nem ismerik ezeknek a fórumoknak a rendeltetését és szükségességét. Ezért szükséges a következő időszakban az együttműködés hatékonyságának növelése érdekében a szerződés ezen pontjának tisztázása és a kötelezettségvállalások pontosítása.

A Kamarai Egyeztető Fórum és a Regionális Konzorciumi Tanács esetében a társelnök és a kamarai koordinátor feladata a régiós kamarák, valamint a munkavállalói és munkaadói érdekképviselők tevékenységének koordinálása. A szervezetek ügyrendjüket a központi ajánlás alapján alkották meg, mely az alakuló ülésen elfogadásra került és eszerint végzik tevékenységüket.

A szakmai és gazdasági koordináció a kezdetekhez képest erősödött, a szervezetek kultúrájától és szervezetszétől függően a szakmai fejlődés eltéréseket mutatott ugyan az egyes konzorciumi tagszervezeteknél, de szinte minden egyes szervezetnél az együttműködésben, a közös munkavégzésben, az egymás segítésében és a munka minősége iránt érzett felelősségben lényeges előrelépés történt, mely a következő évben már könnyíteni fogja a szükséges döntések előkészítését és az egészséges álláspont kialakítását.

4. ábra: Az RFKB tevékenységét segítő szervezeti egységek felépítése és kapcsolata regionális szinten

5. A kamarai projekthez kapcsolódó kérdőíves felmérés tapasztalatai

A 2008. május-júniusi időszak egyik legfontosabb feladata a kérdőíves felmérés elvégzése volt, mely országos szinten 12 800 gazdálkodó szervezet megkeresését jelentette. A felmérés során folyamatos volt a kapcsolattartás a koordinátorokkal, a kérdőívesítés során és annak lezárulta után is folyamatos volt az egyeztetés az Elemző Munkabizottsággal és az Oktatási Hivatal munkatársaival.

A kérdőíves felmérés során kapott adatok az informatikai rendszerben rögzítésre kerültek, majd egy budapesti tájékoztató keretében bemutatták az ISZIIR-rendszer lekérdezési menüpontját és ismertették annak használatát. A koordinátorok munkáját megkönnyítendő, július közepén összehívásra került egy egyeztető megbeszélés, melyen a munkájukkal kapcsolatos aktualitások megbeszélésére került sor. A találkozó igen hasznosnak bizonyult, mivel sok kérdést sikerült tisztázni, amely a koordinátorok segítségére volt.

Sajnos a projekt a folyamatos időbeli csúszások miatt nem a vállalt ütemezésben haladt, de ennek ellenére a vállalt kötelezettségeket sikerült teljesíteni. A projekt a kezdeti késést mindig magán hordozta, és az egyes folyamatok csúszása továbbgyűrűzött a vállalati adatfelvételek folyamán is. Ezt bizonyította a felmérések befejezési határidejének egy héttel történő meghosszabbítása. A kezdeti késedelem ellenére azonban a kitűzött célok teljesültek.

A koordinátorok kapcsolattartása a projekt ideje alatt személyesen és elektronikus formában történt. A felmerült problémák megoldása helyi szinten egymás között, valamint az MKIK projektmenedzsmentjének bevonásával valósult meg.

A munkavégzés során bebizonyosodott, hogy a zártlistás rendszer nem megfelelő, ezért szükséges a kérdőíves adatgyűjtés technikájának felülvizsgálata és a tapasztalatok összegzése utáni módosítása. Minden résztvevő érdekképviselő alapvető feladata saját tagságának megtartása és megóvása, ezért biztosítani kell, hogy mindenki tagsági körében végezhesse a lekérdezéseket. Figyelni kell arra is, hogy egyes szakmák -melyek jelentős súlyt képviselnek a régió gazdaságában- ne maradjanak ki a lekérdezésből.

A gazdálkodó szervezetek lekérdezése során nagyon fontos a személyes kapcsolat, hiszen a kérdőíves felméréseket valamennyien fenntartással fogadjuk, ez a negatív tapasztalat elensúlyozható, ha ismeretségi körön belül történnek a megkérdezések. Ezzel az átszervezéssel kiküszöbölhetőek azok az elzárkózások, amelyek ebben az évben a vállalkozók részéről némely esetben érzékelhetőek voltak és túlterheltségükre hivatkozva megtagadták a válaszadást.

6. A beiskolázási arány-irány meghatározásának technikai kivitelezése

Az RFKB számára törvényi kötelezettség ajánlást tenni a szakképző évfolyamok beiskolázási számait illetően. Egyes esetekben az RFKB külső szakértők segítségét is igénybe vette ennek az ajánlásnak a megfogalmazásához.

Az RFKB munkáját segítette egy módszertani kézikönyv, mely alapul szolgált az elemzések pontos elvégzéséhez és a végső megfogalmazások meghatározásához valamint a kereskedelmi és iparkamarák által koordinált projekt összehangolásához és az elemző munkabizottság tevékenységéhez.

A 2009. évi beiskolázás tervezésének lefolytatására az idő rövidsége miatt bizonyos korlátokkal kellett szembenézni a munka kezdetétől fogva, melyet esetenként tovább nehezítettek az adatbázisok több esetben felmerülő hiányosságai.

Az RFKB-k előzetesen egy felmérés során kérdőívvel keresték fel a régióban működő iskolákat, melyekben a TISZK együttműködés rendszerére kérdeztek rá. A válaszok alapján létrejött adatbázis képezte a TISZK rendszer információs bázisának alapjait.

Az elemzések célja, a szakképzésben végző tanulók számának a munkaerő-piac valódi elvárásaihoz való pontosabb hozzáillesztése, illetve a cél eléréséhez szükséges tevékenységek és konkrét arányszámok meghatározása.

Az arányok meghatározásának hosszú távú eredménye részben az, hogy a szakképzés olyan első szakmához juttatja a fiatalokat, melyben a képzés során elfogadható szintű szakmai gyakorlatot is szerezhetnek. A gyakorlaton keresztül történik meg a munka világába történő első bekapcsolódás, ennek mértéke és színvonala meghatározhatja a pályakezdők későbbi esélyeit a munkaerő piacon. Másrészt a munkaadók oldaláról megfogalmazódó szakmai elvárásoknak való minél magasabb szintű megfelelés. A munkaerő-igény kielégítése ugyanis az egész nemzetgazdaság számára hasznos, a gazdasági fejlődést elősegítő folyamata.

A beiskolázási létszámoknál figyelemmel kellett lenni az érintett régió, megye és kistérség demográfiai, települési szerkezeti jellemzőire.

Az elemzéshez használt adatforrások összefoglalása

Gazdasági adatok:

- ♦ Iparági konjunkturális/ teljesítmény mutatók
- ♦ Regionális Fejlesztési Operatív Programok
- ♦ GKI Konjunktúra indexek
- ♦ A magyar gazdaság ágazati létszámstruktúrájának előrejelzése 2013-ig
- ♦ A 2008. évi kérdőíves felmérés adatbázisa

Foglalkoztatottsági adatok:

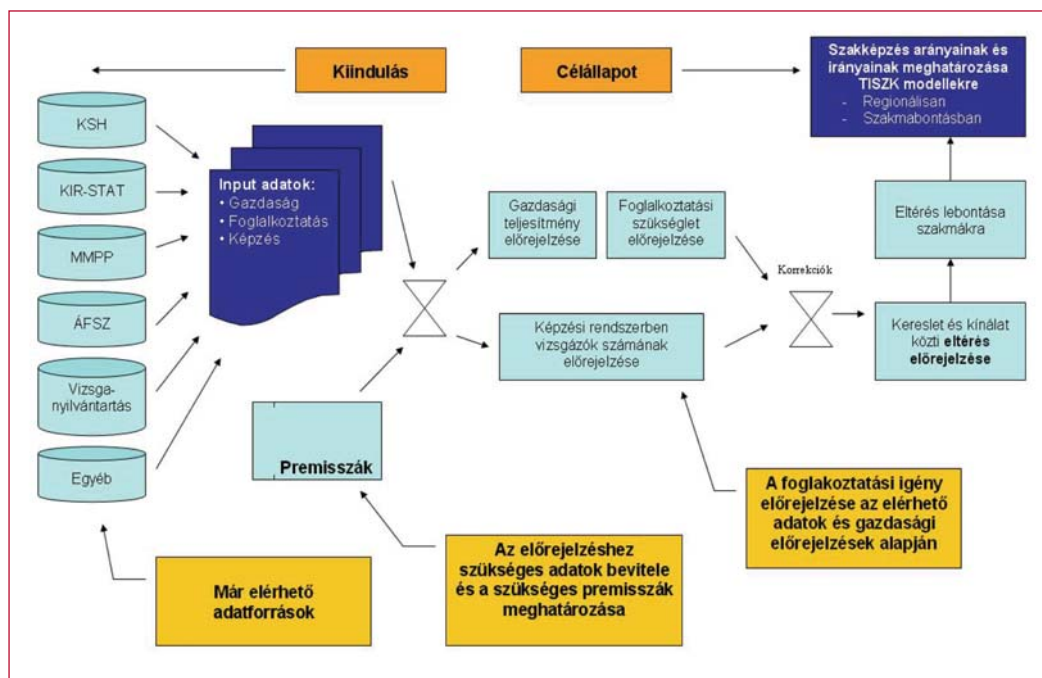
- ♦ Népesedési adatok
- ♦ A munkaerő felmérés idősorai 1998–2006
- ♦ A munkaerő felmérés idősorai 1992–2005
- ♦ E-pálya
- ♦ Magyar Munkaerő-piaci Prognózis
- ♦ A magyar gazdaság ágazati létszámstruktúrájának előrejelzése 2013-ig
- ♦ A munkaerő felmérés regionális idősorai 1992–2005
- ♦ Munkaerő-piaci igények szakmacsoportonként

Képzési adatok:

- ♦ Oktatás-statisztikai évkönyv 2001–2002; 2002–2003; 2003–2004; 2004–2005; 2005–2006; 2006–2007
- ♦ KIRSTAT - Regionális szakmacsoport képzéslétszámok
- ♦ OKJ
- ♦ Vizsganyilvántartás
- ♦ ISZIIR
- ♦ A közoktatás területi adatai 1990–2003.
- ♦ Akkreditált intézmények
- ♦ Modultérkép

Az elemzéseknél minden esetben támaszkodtunk a gazdasági kamarák és érdekképviseltek által végzett kérdőíves felmérés során a gazdálkodók igényire vonatkozó információkra, a régiót érintő várható fejlesztési elképzelésekre, az érdekképviseltek által szervezett szakmai fórumokon elhangzott véleményekre és javaslatokra, valamint azokra a rendelkezésre álló adatbázisokra, amelyek konkrét információi segítették munkánkat, például a Központi Statisztikai Hivatal 1992-2007. közötti idősorai, és az MTA KTI tanulmányát a foglalkoztatási helyzet tervezett változásáról 2013-ig és a demográfiai és foglalkoztatási helyzet elemzésére vonatkozó információkat.

5. ábra: A szakképzés fejlesztésével kapcsolatos döntéshozatal támogatására alkalmas módszertani háttérnek kialakítása

Az elemző munkát nehezítette azoknak az információknak a hiánya, amelyek a megyehatár és az országhatár könnyű átléphetőségével nem foglalkoznak, hiszen köztudott, hogy egyes szakmákban kifejezett igény mutatkozik már jelenleg is arra, hogy a tanulók később külföldön lépjenek munkába.

A képzési és beiskolázási szerkezet kialakításával kapcsolatban megkezdte tevékenységét az RFKB keretein belül működő elemző és szerkezetmegállapító munkabizottság, mely bizottsággal a társelnökök és kamarai koordinátorok folyamatosan tartották a kapcsolatot a megfelelő előterjesztés összeállítása érdekében. A munkavégzés során körvonalazódott, hogy az elemző munkabizottság elnöki feladatait célszerű lenne a társelnöknek ellátni, hiszen a képzési szerkezet megállapítására tett javaslatok kidolgozásának koordinációját, a lekérdezések eredményeinek kiértékelését, az egységes álláspont kialakítását a kereskedelmi és iparkamarák delegált tagjai végezték teljes rálátással bírva az egész folyamatra, melyet az MKIK ajánlásainak megfelelően teljes összhangban végeztek az érdekképviseletekkel a tihanyi három napos egyeztető fórumon.

Ezen a háromnapos workshopon szinte valamennyi régióban a száz százalékos képviselőbiztosított volt, így a munkacsoportok hatékony egyetértésben tudták kialakítani a régióra vonatkozó eredményeket, figyelembevéve a következő szakmai szempontokat:

- a régió, valamint az egyes megyék kulcs-és húzóágazatihoz kapcsolódó szakképesítések,
- a régióban és az egyes megyékben nem oktatott, illetve igény szinten nem jelentkező szakképesítések,
- az úgynevezett lányos szakmák, szakképesítések számba és figyelembevétele,
- az etnikai kisebbség képzéséhez kapcsolódó szakképesítések,

- a regionális és megyei szintű fejlesztések, beruházások által valószínűsíthetően generált munkaerő-piaci kereslet,
- a rögzített hiányszakmák,
- a tanulószereződéses gyakorlati képzés.

A műhelymunka előtti időszakban elkészült az a kamarai döntéstábla, mely alapját képezte a szakmai munkának. Ebben a dokumentumban két adatforrás felhasználásával dolgoztunk, egyik az év eleji KIR statisztika volt, a másik a 2012-es várható munkaerőpiaci igények a gazdálkodó szervezetek kérdőíves felméréseinek eredményével.

A szakképesítéseket kategóriákba soroltuk:

- 1) kiemelten támogatott- azon szakképesítések, melyek a régióként jogszabályban rögzített hiányszakmák illetve a 2012-es várható kereslet legalább 2,5-szerese a 2007. évi beiskolázási létszámnak,
- 2) támogatottak azon szakképesítések, ahol a 2012-es kereslet legalább egyötöde a 2007-es beiskolázási létszámnak,
- 3) szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott szakképesítések, melyeknél a 2012-es várható kereslet nem éri el a 2007-es beiskolázási létszám egyötödét
- 4) az iskolarendszerű szakképzésben nem oktatott szakképesítések.

Természetesen ez a kategóriába sorolás csak kiindulási alapként szolgált, mivel ezeket a szorzószámokat nem lehet mereven alkalmazni, hanem az egyéb információk (várható fejlesztések, beruházások, a fórumokon elhangzott szakmai vélemények és egyéb statisztikai adatok) ismeretében el kellett végezni a szükséges korrekciókat.

Az elemző munkabizottság a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarától, az Oktatási Hivaltól, a Észak-alföldi Regionális Munkaügyi Központtól és egyéb szervezetektől kapott adatokkal és információkkal dolgozott és kiemelt figyelmet fordított a gazdálkodó szervezeteknél végzett kérdőíves felmérések eredményeire és a fent hivatkozott döntéstáblára. Ezeknek az információknak a lekérdezése, rendszerezése és válogatása folyamatosan történt. A képzési és beiskolázási szerkezet kialakításánál fontos szerep jutott a koordinátoroknak, akiknek a figyelmét a konzultációk során erre fel is hívtuk. A munkabizottság az ülésein folyamatosan egyeztetett az RFKB elnökével és társelnökével, a Regionális Konzorciumi Tanács és a Regionális Kamarai Egyeztető Fórum ülésein központi témaként szerepeltek a beiskolázási szerkezetre vonatkozó észrevételek és javaslatok, melyeket az RFKB ülésére a társelnök továbbított.

A minőség szempontjából nem mellékes, hogy az optimálisnál kevesebb idő maradt az elemzésre, a fórumok tapasztalatainak beépítésre, a szükséges változtatások megtételére, de a hatékony csapatmunkának köszönhetően az előbbieken említett nehézségek nem vezettek a minőség romlásához.

Az RFKB ülésén a képzési arány-irány meghatározásával kapcsolatos előterjesztést a legtöbb esetben a kamara által delegált társelnök terjesztette elő, egyes esetekben a kamarai koordinátor vagy az elemző munkabizottság elnöke.

Az egyes szakképesítésekre vonatkozóan a központi ajánlást figyelembevéve az RFKB-k három kategóriát alakítottak ki:

- ♦ kiemelten támogatott
- ♦ támogatott
- ♦ nem támogatott szakképesítés.

3. táblázat: A három kategória belső tartalmának alakulása régióként a 2008/2009-es tanévben oktatott szakképesítések esetében

Régió	Kiemelten támogatott	Támogatott	Szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott
Észak-alföld	a 2009/2010-es tanévi beiskolázási létszám nincs korlátozva	a 2009/2010-es tanévi beiskolázási létszám nem haladhatja meg a 2008/2009-es tanévit	a 2009/2010-es beiskolázási létszámot 30%-kal kell csökkenteni a 2008/2009-es tanévi beiskolázáshoz képest
Közép-Magyarország	a szakképzési évfolyamokon a tanulói jogviszony létesítése céljából a beiskolázási létszámot növelni kell (fejlesztendő)	a szakképzési évfolyamokon a tanulói jogviszony létesítése céljából a beiskolázási létszám a korábbi tanévvel megegyező legyen (szintentartó)	a szakképzési évfolyamokon a tanulói jogviszony létesítése céljából a beiskolázási létszám a korábbi tanévtől eltérően legalább 20%-kal kevesebb legyen (csökkentő)
Dél-alföld	nincs beiskolázási korlát	a 2009/2010. tanévben az első évfolyamon beiskolázott tanulók létszáma nem haladhatja meg a 2008/2009. tanév első szakképző évfolyamán tanulók 2008. október 1-jei statisztikai összlétszámát	a 2009/2010. tanévben nem indítható képzés az első szakképzési évfolyamon
Nyugat-Dunántúl	a beiskolázás ezen szakképesítések esetén a kapacitás függvényében létszámkorlát nélküliek	a beiskolázás ezen szakképesítések esetében nem lehet magasabb az előző tanévinél	a beiskolázást ezen szakképesítések esetében csökkenteni vagy szüneteltetni kell
Észak-Magyarország	nincs létszámkorlát a beiskolázásnál	a 2008/2009-es beiskolázási létszámot nem haladhatja meg a 2009/2010-es beiskolázás	nem javasolt a képzés indítása
Dél-Dunántúl	a beiskolázás nem lehet kevesebb a 2008/2009-es szintnél	a 2008/2009-es beiskolázási létszámot nem haladhatja meg a 2009/2010-es beiskolázás	a beiskolázást ezen szakképesítések esetében csökkenteni kell
Közép-Dunántúl	a beiskolázás ezen szakképesítések esetén a kapacitás függvényében létszámkorlát nélküli	a beiskolázás ezen szakképesítések esetében nem lehet magasabb a megelőző tanévinél	a beiskolázást ezen szakképesítések esetében csökkenteni vagy szüneteltetni kell

4. táblázat: A három kategória belső tartalmának alakulása régióként a 2008/2009-es tanévben nem oktatott szakképzések esetében

Régió	Kiemelten támogatott	Támogatott	Szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott
Észak-alföld	a 2009/2010-es tanévi beiskolázási létszám nincs korlátozva	a 2009/2010-es tanévi beiskolázási létszám maximum 1 csoport vagy osztály	a 2009/2010-es beiskolázási létszámot 30%-kal kell csökkenteni a 2008/2009-es tanévi beiskolázáshoz képest

A többi régióban nem született hasonló jellegű döntés, az Észak-alföldi régióban ezt a meghatározást kimondottan a művészeti szakképzések beiskolázása miatt kérték, hiszen azokon a szakokon csak két évente indítanak új évfolyamokat, így bázis adat mindig a két évvel azelőtti beiskolázási szám lehet.

5. táblázat: A szakképzések támogatottság szerinti megoszlása az egyes régiókban

Régió	Kiemelten támogatott	Támogatott	Szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott
Észak-alföld	28	172	62
Közép-Magyarország	63	99	95
Dél-alföld	10	56	127
Nyugat-Dunántúl	52	78	76
Észak-Magyarország	31	115	34
Dél-Dunántúl ³	32	72	29
Közép-Dunántúl	30	99	31

A régiók szakképzési besorolásából érdemes néhány kategóriát részletesebben is megnézni:

- ♦ mind a hét régióban kiemelten támogatottnak minősítették az alábbi szakképzéseket:
 - ács-állványozó,
 - gépi forgácsoló,
 - géplakatos,
 - hegesztő,
 - kőműves,
 - szerkezetlakatos,
 - villanszerelő

³ A Dél-Dunántúli régió esetében a támogatottság szerinti besorolást még csak a Regionális Konzorciumi Tanács fogadta el

- ♦ *mind a hét régióban szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott szakképesítésnek minősítették az alábbiakat:*
 - újságíró, konferanszié
- ♦ *mind a hét régióban egységesen támogatott minősítést kapott:*
 - dísznövénykertész,
 - kőfaragó, műköves és épületszobrász,
 - logisztikai ügyintéző,
 - magasépítő technikus,
 - mélyépítőtechnikus
- ♦ *a régiós értékelés szerint kiemelten támogatott vagy támogatott minősítésű lett:*
 - agrárgazdasági gépszerelő, gépjavító, állattenyésztő,
 - automatikai műszerész, autószerelő, bolti eladó, burkoló,
 - bútorasztalos, cukrász, elektromechanikai műszerész,
 - elektronikai műszerész, épület bádogos, épület asztalos, épületgépész technikus,
 - épületgépészeti csőhálózat- és berendezés szerelő,
 - épületlakatos, festő, mázoló és tapétázó,
 - földmérő, térképész és térinformatikai technikus,
 - gépgyártás-technológiai technikus, húsipari termékgyártó,
 - hűtő- és klímaberendezés-szerelő, karbantaró,
 - karosszerialakatos, kárpitos, kereskedő, kertész,
 - mezőgazdasági gépüzemeltető, karbantartó,
 - pék, pék-cukrász, pincér, szabó, szakács, szerszámkészítő,
 - tetőfedő, üvegműves,
- ♦ *csak a Dél-alföldi régióban minősítették szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott szakképesítésnek:*
 - automatikai műszerész,
 - elektromos gép- és készülékszerelő,
 - elektronikai technikus,
 - elektromos gép- és készülékszerelő,
 - elektronikai technikus,
 - informatikai rendszergazda,
 - mechatronikai műszerész,
 - mező-és erdőgazdasági gépésztechnikus,
 - növénytermesztési, kertészeti és növényvédelmi technikus,
 - pénzügyi-számviteli ügyintéző,
 - postai ügyintéző,
 - szociális gondozó,
 - vadgazdálkodási technikus,
 - vegyipari technikus,
 - vendéglős
- ♦ *csak az Észak-Magyarországi régióban minősítették támogatott szakképesítésnek:*
 - agrártechnológus,
 - bútorműves,
 - jogi asszisztens,
 - külkereskedelmi üzletkötő,

- melegüzemi technikus,
- telefonos és elektronikus ügyfélkapcsolati asszisztens
- ♦ *csak a Közép-Dunántúli régióban minősítették támogatott szakképesítésnek:*
- államháztartási szakügyintéző,
- munkaerőpiaci szervező, elemző
- ♦ *csak az Észak-alföldi régióban minősítették szakképzési fejlesztési forrás által nem támogatott szakképesítésnek:*
- borász
- ♦ *csak a Dél-Dunántúli régióban lett támogatott szakképesítés:*
- diagnosztikai technológus,
- ♦ *csak az Észak-alföldi régióban lett támogatott szakképesítés:*
- díszlet-és jelmeztervező,
- erdőgazda,
- farmakológus,
- gipszminta készítő,
- gyakorlati oktató,
- idegenvezető,
- könnyűipari technikus,
- műemlékfenntartó technikus,
- műtárgyvédelmi munkatárs,
- optikai üvegcsiszoló,
- pedagógiai asszisztens,
- repülőgépszárműszerelő, repülőgép szerelő, repülőtéren földi kiszolgáló,
- vasúti járműszerelő, vasúti pályamunkás,
- vízügyi technikus
- ♦ *csak Közép-Magyarországon kapott támogatott minősítést:*
- hajózási technikus,
- hangtechnikus,
- ifjúságsegítő,
- sportszervező,- menedzser

7. A működésre vonatkozó általános megállapítások

Az érdekképviselőkkel folytatott együttműködés során érzékelhető volt, hogy kezdetben a koordinátoroknak szervezett megbeszéléseken a koordinátorok többsége nem vett részt, mindig ugyanazon szervezetek képviselői jelentek meg. A tihanyi megbeszélés időszakára tehető az az időpont, amikor valamennyi érdekképviselő részéről sikerült beszerezni az általuk megbízott koordinátor elérhetőségét és ettől az időponttól kezdve az együttműködés hatékonysága jelentősen javult.

Természetesen voltak olyan szervezetek, akik első pillanattól kezdve aktívabban végezték tevékenységüket, szervezték az egyeztető, tájékoztató fórumokat, hatékonyan teljesítették kérdőíves és adatrögzítési tevékenységüket. Mindenképpen szükséges a koordinátoroknak is egy szervezett egyeztető fórum kialakítása, ahol tapasztalataikat megoszthatják egymással. Az Észak-alföldi régióban konkrét kéreseként jelent meg az érdekképviselők részéről, hogy az RFKB ülések után a régiós koordinátor szervezzen egy tájékoztató

fórumot a koordinátorok számára és tájékoztassa őket az RFKB ülésén elhangzottakról az egységes információáramlás érdekében.

Általánosan elmondható, hogy nem volt megfelelő az információáramlás- és csere a koordinátorok és az RFKB-ba delegált tagok és az érdekképviseltek központjai között. Ezen kérdések tisztázása érdekében szükséges lenne központilag egy általános tájékoztató küldése az érdekképviselteknek vállalt feladataik tisztázása érdekében.

A kapcsolattartásban több szervezetnél is a koordinátorok személyét érintő cserékre került sor, de mára már a személyi összetétel megszilárdultnak tűnik gyakorlatilag mindenhol. Sok esetben az érdekképviseltek szerződésüket úgy értelmezték, hogy a koordinátorok alkalmazása csak a kérdőívvezetés idejére korlátozódik, mely kérdés időközben tisztázódott és világossá vált, hogy ez a feladat folyamatos munkavégzést feltételez.

A regionális szakmai konzultációs fórumok lebonyolítása folyamatosan zajlott valamennyi régióban. Az érdekképviseltek szerződésükben vállalták, hogy két fórumot szerveznek meg, melyre szeptember közepéig volt lehetőségük. A beszámolási időszak során szervezett üléseken kifejtették azon álláspontjukat, hogy soknak tartják a két szakmai fórumot, többen felvetették, hogy szívesen szerveznének más érdekképviseltekkel közösen tájékoztató rendezvényeket, így a részvételi arány is kedvezőbb lenne.

A szakmai konzultációs fórumok megszervezésében és lebonyolításában az érdekképviseltek minden segítséget megkaptak a kereskedelmi és iparkamaráktól, mely vonatkozhatott címlisták megadására, az előadó személyének vagy a helyszín biztosítására.

A szakmai fórumok folyamatosan kerültek megszervezésre, bár több esetben az idő rövidege miatt több esetben egy napon zajlottak az események, így a részvételre felkért RFKB elnök és társelnök időnként még megosztva sem tudott eleget tenni a részvételi vagy az előadás tartási kötelezettségének.

A fórumok általában 20-40 fő közötti részvétel mellett zajlottak, minden esetben rendkívül kulturált helyszíneken (művelődési házakban, iskolákban, patinás szállók nagytermeiben, nagyvállalatok rendezvénytermeiben, a kereskedelmi kamarák konferencia termeiben, stb.). A helyszínen történő regisztráció, technikai háttér biztosítása egyetlen esetben sem hagyott maga után kívánnivalót. Az előadók személye is minden esetben hiteles képet adott az aktuális témákról, a szakmában elismert, értő emberek kerültek felkérésre, akik komoly mélységekben elemezték a helyzetet. Valamennyi alkalommal képviseltették magukat az érdekképviseltek tagjaikkal, a gazdaság szereplőit, gyakorlati képzést szervezők, szakiskolák és az intézményfenntartók is.

Az elhangzott előadásokat követően mindig megfogalmazódtak, és kimondásra kerültek a vélemények, tapasztalatok és a résztvevők ütköztették álláspontjaikat. Rendkívül konstruktív viták alakultak ki, ezzel sikerült elérni azt a kitűzött célt, melyet a projekt is megfogalmazott, hogy ezek a szakképzési fórumok segítsenek finomra hangolni a Regionális Konzorciumi Tanács szintjén közösen meghozott eredményeket, döntéseket. A fórumokon egységes véleményként hangzott el, hogy a résztvevők fontosnak ítélik meg a kamarák szerepét a keresletvezérelt szakképzés kialakításában és támogatják az eddigi erőfeszítéseket, egyet értenek a projekt célkitűzéseivel.

A régiós képviseltekkel megbízott kamarák kamarai honlapjukon folyamatosan tájékoztatták az RFKB legfrissebb híreiről, melyet célszerű lenne a többi kamara honlapján is megjelentetni az egységes tájékoztatás érdekében.

Az RFKB elnökei és társelnökei folyamatosan tartottak sajtótájékoztatókat a régió me-

gyéiben és a helyi újságokban, TV és rádió csatornákon, valamint a kamarai újságokban adnak tájékoztatást a legfrissebb hírekről. Ezen kívül számos szakképzési konferencián és fórumon jelennek meg, hogy tájékoztassák az érdekelteket az RFKB tevékenységéről.

A Dél-alföldi régióban külön prospektust készítettek, amely bemutatja a kamarai projektet és annak várható eredményeit, mely kiadvány a tájékoztató fórumokon jól használható volt a résztvevők hatékony tájékoztatása érdekében.

Az RFKB munkájának megismertetése nagyon fontos, és a felkérések azt bizonyítják, hogy egyre többen felismerik a tevékenység fontosságát, és ezért az ehhez kapcsolódó megjelenés és sajtószerelés egyre növekszik.

8. Összefoglalás

A projekt célja, hogy az év végére fejeződjön be a partnerségben résztvevő szervezetekkel egy olyan hálózat kiépítése, mely a jövőben alappillére lehet a szakképzés-fejlesztési feladatok folyamatos ellátásának.

Kiemelt cél volt, hogy szeptember végére a gazdálkodóktól begyűjtött és feltárt munkaerő-piaci igények és az egyéb rendelkezésre álló adatbázisok és fejlesztési előrejelzések segítségével a projektben érintett szervezetek részéről javaslattevése történjen az RFKB-k felé a szakképzési struktúra ismeretében, az iskolarendszerben oktató szakmák vonatkozásában a képzési és beiskolázási szerkezetének kialakítására, mely javaslat segítségével az RFKB-k meghozhatták felelős döntéseiket.

A munka folyamán a konzorciumi tagok által a munkaadói és munkavállalói szervezetek folyamatosan fejlődve immár egy igazán jól működtethető szervezetet alkottak, mely szervezet kialakulásában kiemelkedő jelentősége volt a tihanyi workshopnak és konferenciának.

Célravezető lenne egy országos kampány lefolytatása, mely még jobban a köztudatba hozná és kommunikálná az RFKB-kat. Ezt természetesen kiegészítheti a régiónkénti sajátos kommunikáció is, de az új típusú RFKB számára kezdésként érdekes lenne egy egységes, országos sajtómegjelenést biztosítani. A beiskolázási létszámokat nagyban meghatározó továbbtanulási szándék kezelésére is meg kell találni a megfelelő módszereket. Olyan kommunikációs stratégiákra van szükség, melyek magas szinten, hatékonyan egészítik ki a változó szakképzési létszámokat, bemutatva a döntési helyzetben lévő tanulóknak és szülőknek az egyes szakmák választásának következményeit. A döntések befolyásolása érdekében széles körben be kell mutatni az egyes szakmai végzettségekkel rendelkezők későbbi esélyét a munkaerő-piacon.

A kommunikáció kiterjesztése, rendszeressé és tartalmassá tételére szükség van a munkaadók és a TISZK-ek között is.

A Regionális Fejlesztési Ügynökségek (RFÜ) prognózisai és konkrét helyben megvalósuló beruházásokkal kapcsolatos ismeretei szintén fontosak, a tervezés további pontosítását lehetővé tevő dimenziók. Az információcsere a Fejlesztési Ügynökséggel rövid és középtávon is eredményes lehet a fejlesztési irányokkal kapcsolatos képzési számok meghatározásakor.

A szakképzés elsődleges célja olyan piacképes, gyakorlatban is alkalmazható tudások átadása, melyek a munkaerőpiac igényeinek megfelelő, munkahelyi gyakorlati tapasztalattal is kiegészülnek. A foglalkoztatókkal kötött tanulószerveződések szerepének erősítése fontos eleme a képzések hasznosulásának. Több szakmában tapasztalható, hogy kis számban vagy

egyáltalán nem kötnek szerződéseket, így a képzettek pusztán elméleti képzésben részesülnek, tudásukat gyakorlati képességekké átváltani nem tudják. A munkavégzéshez tartozó munkakultúra és munkamorál kialakításában is fontos szerepe van a gyakorlatban eltöltött időnek, emiatt a későbbiekben a munkaadók azokat a képző intézményeket fogják preferálni, ahol erős a gyakorlati képzés és a rendelkezésre állnak a gyakorlati tapasztalatot megalapozó szerződések.

A későbbiekben az arányszámok meghatározásánál alkalmazott módszertannak is részévé kell, hogy váljon a képzések háttérében álló tanulószerveződések vizsgálata.

A projekt fenntarthatóságának biztosítása a szakképzésfejlesztés céljából elengedhetetlen. A jelenleg még úttörőmunkának bizonyuló páratlan konzorciumi összefogás a partnerség szellemében már olyan kezdeti eredményeket tud felmutatni, amelyre kevesen számítottak. Az empirikus felméréseken alapuló közgazdasági elemzés, becslés és a fórumokon megfogalmazott elvárások ötvözete alátámasztja azokat a trendeket, amelyek eddig is ismertek voltak, de csak a múlt statisztikáira támaszkodhattak. A jelen rendszer és annak folyamatos fejlesztése képes betölteni a tőle elvárt valós igényt, mellyel egyre pontosabb előrejelzéseket lehet adni a gazdaság igényeihez igazodó keresletvezérelt szakképzéshez.

Országosan nagy várakozás előzte meg az újjáalakult RFKB-k jövőbeni működését. Ez nem csak a delegált jogköröknek volt betudható, hanem annak is, hogy a tagság szerkezete jelentős változáson ment keresztül, hiszen túlsúlyba kerültek a bizottságban a gazdaság szereplői, akik OÉT tagsággal rendelkeznek. A kamara projektjével sikeresen tudta és tudja koordinálni a közös érdekérvényesítést az ülések alkalmával, nagyon sok újító, konstruktív javaslattal állnak elő a tagok és a véleménynyilvánítás terén is aktív a részvételük.

Az elmúlt időszak is ráerősített arra, hogy hiánypótló munkát végez a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara a projekt megvalósításával, hiszen eddig az országban nem állt rendelkezésre olyan valós munkaerő-piaci jelzőrendszer, amely biztosította volna a keresletvezérelt szakképzés megvalósulását. Kiemelve azt a tényt is, hogy ilyen jellegű országos kezdeményezés még nem volt, amely a gazdaság szereplőit egy cél érdekében ilyen széles körben egymás mellett felsorakoztatta volna. Az egyéb- ÁFSZ, KIR, KSH-statisztikák mellett egy nagyon komoly szeletét tudjuk biztosítani az alapos, megfontolt képzési és beiskolázási döntések meghozatalának. A rövid időszak alatt felmutatott eredmények stabil háttérét biztosítják a döntéshozók részére, hogy a jövőben is támogassák a projekttel megvalósított rendszert.

III. Szakiskolát végzetek iránti várható keresletet és kínálatot előjelző kutatás első lépése

– áttekintés és a továbblépés lehetőségei

Tóth István János – tudományos főmunkatárs, MTA KTI, igazgató MKIK GVI
Fazekas Mihály – Hertie School of Governance

1. Bevezető

A szakiskolai képzés kínálata és a szakiskolákat végzők iránti kereslet minőségi és mennyiségi paraméterei nem térhetnek el egymástól hosszú távon, ha mindkét oldalon a piaci intézmények a dominánsak. Egy ilyen elképzelt rendszerben ugyanis a kínálati oldalon az oktatás költségeit elsősorban a képzett, vagy a keresleti oldal fizeti meg, és ezért elemi érdeke a kereslethez való minél rugalmasabb rövid és hosszú távú alkalmazkodás, illetve olyan oktatási rendszer kiépítése, amelyből kilépők rövid távon is képesek megfelelni a keresleti oldal követelményeinek. Az árjelzések (a képzés költségei, és a kínált bérek várható nagysága, valamint az elhelyezkedési valószínűségek) egy ilyen modellben betölthetik orientáló szerepüket.

Egy nem piaci dominanciájú modellben a kínálati és a keresleti oldal eltérései már, mind a minőségi, mind a mennyiségi paraméterek esetén, hosszú távon is eltérhetnek egymástól, a kínálat nem, vagy rugalmatlanul alkalmazkodik a kereslet követelményeihez, és a kereslet nem tud rövid távon (a kínált bérek emelésén keresztül) megfelelő színvonalú és mennyiségű képzett munkaerőhöz jutni.

Sokan a magyar szakképzési rendszer egyik kardinális problémájának tartják a kínálat rugalmatlan alkalmazkodását a kereslet változó igényeihez. Ennek egyik megjelenése lehet az, hogy a kínálat minőségileg nem felel meg a kereslet követelményeinek, vagyis a szakiskolából kilépők tudása, képességei és készségei nem, vagy alig teszik lehetővé azt, hogy integrálódjanak a munkaerőpiacon. A másik megjelenés az a kínálat nagyságához köthető: a szakértők többsége egyetért abban, hogy több szakmában túlkínálat, míg másokban túlkereslet tapasztalható – ha a túlkínálat és a túlkereslet fogalmait egy-egy helyi munkaerőpiacon értelmezzük. Zavarba ejtő, de természetes az a jelenség is, amikor egy szakmánál, egy helyi (lokális) munkaerőpiacon egyszerre látjuk jelét a túlkeresletnek és a túlkínálatnak. Ez az elsőként említett minőségi probléma jelenlétére is utalhat: van kínálat a piacon, el is szeretne helyezkedni az adott szakmában, de a tudásában, képességeiben és készségeiben nem megfelelő, nem piacképes, míg a keresleti oldal felvenne az adott szakmát végzeteket, de csak olyanokat, akik képesek megfelelni az általa támasztott követelményeknek.

A kínálat minőségi és a mennyiségi alkalmazkodása tehát különböző módokon jelenik meg és ennek megfelelően különböző módokon is mérhető. Ezt szükséges hangsúlyozni, mert a következőkben kizárólag a kínálat mennyiségi alkalmazkodásáról, illetve a kínálat és a kereslet szakmánként és helyi munkaerőpiacokon értelmezett mennyiségi eltéréseinek bizonyos szegmenseiről lesz szó.

Az alábbiakban össze kívánjuk foglalni annak a kutatási programnak a fontosabb jellemzőit és eredményeit, amelyre a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) irányítása mellett került sor 2008-ban. Ennek keretében az elemzési feladatokra az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselméleti Intézete koordinálásával, az Magyar Kereskedelmi és Iparkamara meg-

rendelésére készültek 2008 nyarán és az eredményeket a „Szakiskolai férőhelyek meghatározása – 2008, a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) részére” című kutatási beszámolóban (lásd <http://www.gvi.hu>) foglaltuk össze.

A kutatási program azt tűzte ki célul, hogy a szakképzési beiskolázási keretszámok meghatározásához nyújtson segítséget a rendelkezésre álló elemzési és becslési lehetőségek mellett. Ehhez a kínálat és a kereslet egy-egy szegmensének – a szakiskolai kínálat és a versenyszektor kereslete – becslését, és a becsült értékek összevetését vette alapul egy több mint 12 ezer céget felölelő vállalati kérdőíves vizsgálat és a szakmáenkénti és iskolánkénti beiskolázási adatok figyelembe vételével. A szakiskolák szakmák szerinti kibocsátása a szakképzettek kínálatának egy fontos szegmensét adja. A versenyszektor kereslete és várható kereslete pedig a szakképzettek iránti kereslet fontos része. A jelenlegi magyar szabályozási feltételek és kormányzati koncepció kitüntetett szerepet tulajdonít e két szegmens meghatározásának és a közöttük lévő eltérések feltárásának és csökkentésének. Ennek a koncepciónak a mozgatója a kínálat és a kereslet jobb mennyiségi összhangjának megteremtése azáltal, hogy szakmáenként próbálja a jövőbeni kínálatot a becsült (feltételezett) jövőbeni kereslethez igazítani.

A GVI - kutatási programban készített - tanulmányának elsődleges célja az volt, hogy egy vállalati adatfelvétel (KERESLET_2008) eredményeire alapozva a versenyszektor várható keresletének mennyiségi paramétereit becsülje és hasonlítsa össze a rendelkezésre álló legfrissebb szakiskolai kibocsátási adatokkal és az, hogy áttekintse a fejlett országokban alkalmazott, a szakképzettek iránti keresletet, és tágabb értelemben a munkaerő-keresletet előrejelző módszereket és modelleket.

A tanulmánynak nem volt feladata foglalkozni a kínálat minőségi alkalmazkodásával, és a kínálat más szegmenseivel, és a kereslet egyéb tényezőivel sem. Ezekről ugyanis nem is rendelkezünk megfelelő, szakma szinten elemezhető adatokkal.

A szakiskolai kínálat a rendelkezésre álló KIR statisztika alapján lett figyelembe véve. A keresletre vonatkozó számítások alapját pedig – mint említettük – egy megfigyelés, egy több mint 12 ezer vállalkozásra kiterjedő kérdőíves adatfelvétel képezi, amely 2008. áprilisától 2008. júliusáig zajlott le a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) szervezésében, 16 munkaadói és munkavállalói szervezet részvételével. A kutatás adatfelvételének lebonyolítását és a mintába kerülő cégek meghatározását az MKIK irányította. A kérdőív összeállítását, a kapott adatok elemzését az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézete (GVI) végezte el. Az adatfelvétel célja a vállalatok szakképző iskolát végzettek iránti keresletének egy, illetve négy éven belül várható alakulásának – szakmáenként és megyéenként, illetve régióenként történő – feltérképezése, ezen keresztül pedig a szakképzési beiskolázási keretszámok meghatározása volt. A vállalati adatfelvétel miközben a várható kereslet mennyiségi meghatározására irányult, nem tért, nem térhetett ki kereslet egyébként nélkülözhetetlen jellemzőjének, a várható kínált bér nagyságának felmérésére sem. Ez annak az egyébként erős feltételezésnek a hallgatólagos elfogadásával egyenértékű, hogy a létszámfelvételi szándékok minden esetben az adott lokális munkaerőpiacra jellemző átlagbérek, vagy ezt meghaladó bérek mellett érvényesek.

A GVI elemzése nem vizsgálta, nem is vizsgálhatta sem az adatfelvétel során kapott adatok érvényességét, sem ezek pontosságát. Egy ilyen irányú elemzésre vagy egy ismételt empirikus vizsgálat, vagy a tényleges vállalati magatartás regisztrálása nyújtott volna lehetőséget. Az érvényesség és a pontosság problémáját azonban nem kerültük meg: azt két – a kuta-

táshoz készült – háttér tanulmány elemezte az Állami Foglalkoztatási Szolgálat negyedéves munkaerő-piaci felvételei alapján⁴.

A kínálat és a kereslet eltéréseinek meghatározásakor azt az elvet követtük, hogy a lehetséges és a szükséges beavatkozás (a jelenlegi szakiskolai keretszámok csökkentése, illetve növelése) területeit úgynevezett kritikus értékek átlépésével határozzuk meg. Nem tehetünk másként, mert csak egy adatfelvétel nem ellenőrzött érvényességű eredményei álltak rendelkezésünkre. A bizonyos kritikus értékek átlépése (a kínálat és a kereslet nagymértékű mennyiségi eltérése) esetén javasoltuk azt, hogy meg kell, illetve meg lehet fontolni a beavatkozást, a korábban érvényes szakiskolai keretszámok felülvizsgálatát.

Mindemellett e kutatás az első kísérlet arra nézve, hogy az RFKB-k a szakiskolai beiskolázási keretszámokat ellenőrizhető empirikus adatokra és számításokra alapozva határozzák meg. Ezt a feladatot valójában több jól definiált megfigyelés, rendszeres adatfelvételek, pályakövetéses vizsgálatok folytatása (pontosabban elkezdése) révén lehetne megvalósítani. A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy ha most kezdődne el a szükséges adatbázisok kiépítése, akkor mintegy 4-5 év után várhatnánk azt, hogy elegendő adat áll rendelkezésünkre egy szigorúbb feltételeket alkalmazó, a valóságos folyamatokat jobban leképező becslési módszer kidolgozásához és alkalmazásához. A kutatás egyik tanulsága éppen az, hogy felhívja a figyelmet a szakiskolai kibocsátás és munkaerő-piaci érvényesülés felmérésének fontosságára és az ehhez szükséges adatbázisok kiépítésének elengedhetetlenségére⁵.

A tanulmány első részében a kutatási program életre hívását megalapozó érvekről és tényekről lesz szó, majd néhány ország olyan, a témába vágó, tapasztalatait ismertetjük, amelyek a magyar rendszer számára hasznos tanulságokkal szolgálnak és iránymutatást adhatnak a hazai gyakorlat fejlesztéséhez. Ezek után az elkészült előrejelzés fontosabb eredményeiről és módszereiről és az előrejelzés korlátairól lesz szó, majd a kutatási program továbbfejlesztéséhez kapcsolódó javaslatainkat fogalmazzuk meg.

2. Az MKIK kutatási programjának céljai

A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok (RFKB) döntését támogató felmérést alapvetően két tényező tette szükségessé: (1) az RFKB-knek a szakképzés irányításában, a képzett szakmák kiválasztásában játszott szerepe és az ezt megalapozó széleskörű jogai, valamint (2) a szakiskolai képzésnek a munkaerő-piaci igényekhez való nem megfelelő illeszkedése.

A szakképzés irányításának elmúlt években kialakított jogszabályi háttere létrehozott egy olyan intézményfenntartói és intézményi hálózatot, amely a képzési struktúrát és szakmánkénti tanulólétszámot regionális szinten koordinálja, illetve határozza meg. Az irányítási rendszer koordinációját az RFKB-k látják el. Ennek kulcseleme, hogy a jövőben milyen szakirányokban és milyen létszamarányban képezhetnek fejlesztési támogatással az iskolák.

⁴ Fazekas Mihály (2008): A vállalati adatfelvételeken alapuló munkaerő-piaci felmérések pontosságának vizsgálata (Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat negyedéves felméréseinek elemzése; Szakiskola_2008 háttér tanulmány), MKIK GVI

⁵ Fazekas Mihály - Makó Ágnes (2008) A szakképző iskolát végzettek iránti kereslet várható alakulása. Budapest, MKIK GVI

Az RFKB-k koordináló feladataik ellátásához az alábbi hatáskörökkel rendelkeznek⁶: A bizottságok

- ♦ **döntenek** a regionális szakképzésfejlesztés céljairól, a képzési alaprész decentralizált pénzügyi keretéből nyújtandó fejlesztési támogatásokról, a forrásfelhasználás hatékonyságának vizsgálatáról;
- ♦ a gazdaság igényeit és a munkaerő-piaci kereslet adatait, valamint az országos beiskolázásra vonatkozó döntéseket figyelembe véve a szakképzés regionális szükségleteiről;
- ♦ a TISZK-ek által folytatandó szakképzés irányairól és beiskolázási arányairól;
- ♦ **javaslatot tesznek** a fenntartók számára a fejlesztési támogatás iskolák, intézmények, szakképesítések fejlesztése közötti elosztására;
- ♦ javaslatot tesz a régió szakképzés-fejlesztési céljaira fordítandó forrás nagyságára;
- ♦ **együttműködnek** a regionális fejlesztési tanáccsal a szakképzési feladatok és a szakképzés-fejlesztés tervezésében, valamint fenntartói megkeresés esetén állást foglalnak a szakképzést érintő fenntartói döntések regionális munkaerő-piaci kereslettel összefüggő megalapozottságról⁷.

A regionális munkaerő-piaci igények hatékony érvényesítése érdekében az RFKB-kban a munkaerő-piaci szereplőket reprezentáló képviselők többségben vannak. Emellett képviseltetve vannak még a munkavállalói érdekképviseletek, a szakképző intézmények, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium (SZMM) és más állami szervezetek is.

Az SZMM az RFKB-k szélesebb jogkörrel való felruházása óta egyértelműen támogatta a munkaerő-piaci adatok és a foglalkoztatási feltételek jövőbeni alakulását figyelembe vevő elemzések elkészítését, amely az RFKB-k döntéséhez jelentene megbízható alapot. Továbbá az SZMM támogatta az MKIK-nak azt a kezdeményezését, hogy a munkaerő-piaci szereplőknek az iskolarendszerű szakképzés koordinációjában való részvételre történő felkészítése érdekében egy regionális és országos hálózatot építsen ki⁸.

A fentiekből látható, hogy a szakképzés irányítási rendszerének változásai, az RFKB-k döntési jogkörének kiszélesítése logikusan vonta maga után egy előrejelzési rendszer kidolgozását, amit a Szociális és Munkaügyi Minisztérium is felismert és támogatott.

Ezekén túl a másik döntő érv egy átfogó, országos hatókörű felmérés elkészítése mellett, hogy több tanulmány kimutatta: a magyar szakképzés kibocsátása nem illeszkedik megfelelően az aktuális munkaerő-piaci kereslethez⁹. A kutatások arra is felhívták a figyelmet, hogy a kínálat és a kereslet felmérésében, a közöttük lévő szerkezeti feszültségek enyhítésében fontos szerep juthat a szakiskolai kibocsátást szakma szintű, rendszeres kvantitatív felmérésekre alapozó elemzéseknek. Az alábbiakban röviden áttekintjük a szakképzés kibocsátásával és a munkaerő-piaci kereslettel foglalkozó tanulmányok legfontosabb megállapításait.

⁶ <http://szmm.gov.hu/main.php?folderID=16183&articleID=33340&ctag=articlist&iid=1>

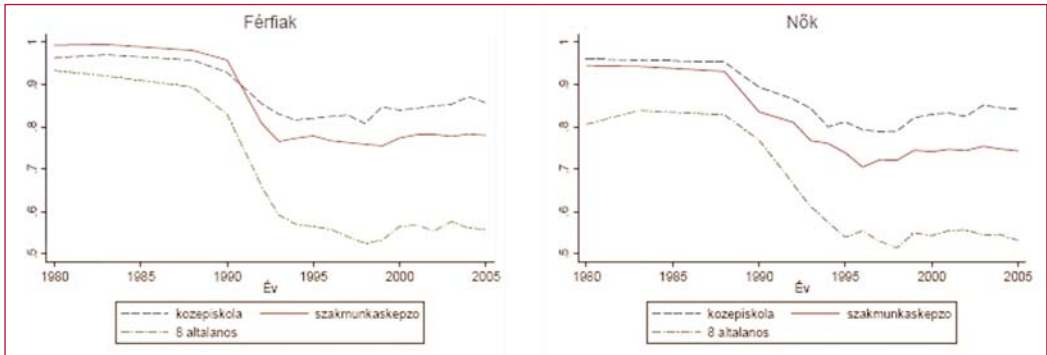
⁷ 2003. évi LXXXVI. törvény

⁸ <http://szmm.gov.hu/main.php?folderID=16183&articleID=33340&ctag=articlist&iid=1>

⁹ Kézdi Gábor (2006): Not Only Transition. The Reasons For Declining Returns to Vocational Education. Prága, CERGE-EI; Kézdi Gábor (2007): A szakképzés munkaerő-piaci értékének és struktúrájának változása Magyarországon a rendszerváltás előtt és után, kézirat; Fazekas Mihály (2008): A munkaerő-piaci kereslet és szakiskolai kibocsátás eltérése a szakiskolát végzettek körében. Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat negyedéves felméréseinek és a szakiskolák KIR statisztikájának elemzése, 2007-2008, Budapest, GVI

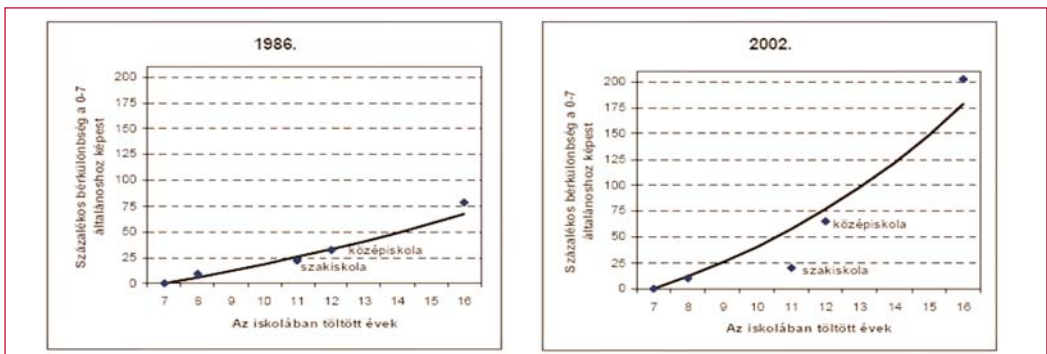
Kézdi 2006-os és 2007-es tanulmányai alapján megállapítható, hogy az érettségivel nem rendelkező szakmunkások iránti kereslet jelentősen csökkent a rendszerváltás óta, a 80-as évek végére jellemző 80-90%-os foglalkoztatási arány (nők-férfiak) a 90-es évek közepére hozzávetőleg 50%-ra esett, és azóta hasonló szinten maradt (lásd 6. ábra). Kézdi eredményei szerint a szakmunkás végzettség érettségihez viszonyított lemaradása – foglalkoztatási esélyekben mérve – jelentősen növekedett az elmúlt két évtizedben, különösen a nők és idősebbek körében. Továbbá, ezek a változások nyomon követhetők a bérek alakulásán is: a rendszerváltás óta jelentősen megnövekedett az iskolai végzettség hozama, különösen a középiskolai érettségié és a felsőfokú diplomáé. Ugyanakkor a szakképesítés 7 általánoshoz viszonyított relatív hozama változatlan maradt, ami azt eredményezte, hogy a szakképesítés érettségihez és magasabb iskolai végzettségekhez képest egyre nagyobb hátrányba került (lásd 7. ábra). Az életpálya során elért kereseteket vizsgálva valószínűnek tűnik, hogy a szakképzés során elsajátított specifikus tudás gyorsan elavul, a szakmunkások relatíve kevésbé képesek megújítani tudásukat. Ezt a folyamatot a rendszerváltás jelentősen felerősítette.

6. ábra: Foglalkoztatási arányok változása a 8 általánost, szakmunkásképzőt, középiskolát (érettségivel) végzettek körében

Forrás: Kézdi Gábor (2007): A szakképzés munkaerő-piaci értékének és struktúrájának változása Magyarországon a rendszerváltás előtt és után, kézirat

7. ábra: Az iskolai végzettség bérhozama a 7 osztályt végzettekhez képest, 1986, 2002

Forrás: Kézdi Gábor (2007): A szakképzés munkaerő-piaci értékének és struktúrájának változása Magyarországon a rendszerváltás előtt és után, kézirat

Eközben jelentős átrendeződés zajlott le a szakmunkás foglalkoztatás szakmaszerkezetében és a szakmájukat elhagyók arányában hasonlóképpen. A teljes szakmunkás foglalkoztatás csökkenésének megfelelően a legtöbb szakmacsoportban csökkenés volt megfigyelhető egyedül a szolgáltatás szakmacsoportba tartozók iránti kereslet emelkedett enyhén. Ugyanakkor, a pályaelhagyók aránya mind a nők, mind a férfiak esetében jelentősen növekedett a rendszerváltás után; a férfiak esetében a 80-as évek végétől 2005-re emelkedett 30%-ról közel 40%-ra, a nők esetében az eredendően magas 45%-os szintről – jelentős ingadozás után – 50%-ra.

A szakmunkás képzés valamelyest követte a kereslet csökkenését és a szakmastruktúra átalakulását, azonban bizonyos szakmákban még így is túlképzés zajlik, más szakmákban pedig kevesebb szakképzettet képeznek a kellenénél. A rendszerváltás után az érettségi nélküli szakképesítést szerzők aránya a 17 éves korosztályokon belül a korábbi 33-36%-ról 30% körülire csökkent. A tág szakmacsoportokat vizsgálva elmondható, hogy a szolgáltatási szakmák aránya növekedett, az építőipari és fémgyártás csökkent, ami a kereslet változásának megfelelő fejlemények; ugyanakkor a könnyűipar kibocsátásbeli súlya növekedett, miközben az iránta való kereslet csökkent. Megfigyelhető továbbá, hogy a két évtizedes, átfogó trendek jelentős ingadozások mellett zajlottak le. Így tehát összességében megállapítható, hogy a kibocsátás szakmacsoportok szerinti szerkezete valamelyest követte a kereslet változását, de a reakció jelentős ingadozások mellett és bizonyos esetekben egyáltalán nem következett be.

Fazekas (2008) a 2006/2007-es tanév szakiskolai kibocsátását vetette össze a versenyszektor 2007. júliusa és 2008. júniusa közötti időszakra számított tényleges munkaerő-piaci keresletével. Ez alapján megállapítható, hogy a szakiskolai kibocsátás szerkezetében nem felel meg a munkaerő-piaci keresletnek; számos szakmában túlképzés folyik, és ebből adódóan a szakképzés egészére az jellemző, hogy a kibocsátás meghaladja a keresletet. Figyelembe véve, hogy munkaadói oldalon gyakran elhangzó érv a szakmunkáshiány, kijelenthető, hogy a legtöbb esetben nem a szakképzettek mennyiségével, hanem a szakmunkásképzés minőségével vannak problémák és/vagy a szakmunkások kínálata és kereslete földrajzilag nem fedi át egymást a szakmunkások alacsony földrajzi mobilitása miatt.

Ezen számítások alapján megállapítható, hogy országos szinten a munkaerő-piaci kereslet és a szakiskolai kibocsátás közötti abszolút eltérés mértéke átlagosan 103 fő – az eltérések abszolút értékét alapul véve. Ugyanez az adat régiós szinten csupán 13 fő és 27 fő között mozog. A kereslet-kínálat százalékos eltérése országosan átlagosan 184%, ami az abszolút eltérésekhez hasonlóan lényegesen kisebb régiókon belüli átlagokat takar.

A fentiek alapján összességében megállapítható, hogy a rendszerváltás után csökkent a szakmunkások iránti kereslet és a gazdasági szerkezet változásaival összhangban átalakult a kereslet szakmastruktúrája. Ezeket a változásokat valamelyest követte a szakképzés teljes kibocsátása és szakmaszerkezete, azonban ez nem volt megfelelő mértékű, így romlott a szakképzés munkaerő-piaci illeszkedése. Továbbá, az is feltételezhető, hogy a rendszerváltás óta az érettségivel nem rendelkező szakmunkások relatíve egyre kevésbé tudják megújítani tudásukat életpályájuk során, képzésük egyre gyorsuló ütemben avul el.

3. Nemzetközi tapasztalatok

A várható munkaerő-piaci igények előrejelzésére és annak a várható tanulói igényekkel való összevetésére számos nemzetközi példát találhatunk, amelyek hasznos tanácsokkal szolgálhatnak a magyar gyakorlat számára. Igaz ez annak ellenére, hogy a Magyarországon 2008-

ban alkalmazott előrejelzési rendszer alapelemeiben jelentősen eltér a legjellemzőbb külföldi eljárásoktól.

A világon alkalmazott, szakképzési beiskolázási keretszámokat meghatározó eljárások célja, hogy a szakképzéssel szemben fellépő várható vállalati és tanulói igényeket összevesse, ami gyakran az eltérő igények közötti konfliktussal jár együtt. Az elmúlt évtized során a piaci munkaerőigények kielégítése látszik teret nyerni a tanulói igényekkel szemben, többek között a gazdasági változások kiszámíthatatlanabbá válása és így a szakképzési rendszer kibocsátása és a munkaerő-piaci igények közötti megfelelő illeszkedés nehezebb fenntartása miatt.

Az egyes országokban alkalmazott eljárások áttekintése során világossá vált, hogy jelentős eltérések tapasztalhatóak közöttük. Különösen az alábbi tényezők mutatkoznak fontosnak:

- ♦ a szakképzési rendszer működése, tehát a tágabb értelemben vett intézményi-jogi, politikai környezet;
- ♦ a tervezés intézményi, finanszírozási háttere, tehát a tervezésben érintett intézmények, társadalmi szereplők erőviszonyai, érdekei;
- ♦ az alkalmazott becslési eljárás részletei, működése, a felhasznált információs bázis és a szükséges peremfeltételek; valamint
- ♦ a tervezési rendszer visszacsatolási funkciói és a működés optimalizálására vonatkozó módszerek.

Ezen alapvető eltérések ellenére számos közös vonás megfigyelhető, különösen a hatékonyan működő tervezési rendszerek esetében. Ezek azok a vonások, amelyek leginkább felhasználhatóak a magyar rendszer fejlesztése során, mivel kívánatos tulajdonságaik különböző kulturális, intézményi és politikai közegekben hasonlóképpen megnyilvánulnak. Lássuk őket részletesebben!

A fontosabb (német, holland, brit és ausztrál) nemzetközi példákat áttekintve világossá válik, hogy a szakképzési rendszerek tervezésének és irányításának központjában nem a beiskolázási keretszámok meghatározása - mennyiségi szabályozás – áll, hanem egyre inkább a minőségi kérdések kerülnek előtérbe: különösen az elsajátított készségek rugalmassága, a tudás megújításának képessége, az általános és specifikus készségek közötti kívánatos arány meghatározása. Ezekben a kérdésekben keresztül vetődik föl a szakképzési rendszerek piaci igényekhez való alkalmazkodása, a piaci jelzésekre való reakcióik. Ez a helyzet azt eredményezi, hogy a mennyiségi és minőségi kérdések egységes keretben kerülnek meghatározásra, ami különösen jellemző a világ legprogresszívebb szakképzési tervezési rendszereire (például Ausztrália esetében).¹⁰ Ezek mögött a változások mögött a legnyilvánvalóbb ok annak felismerése, hogy a vállalkozások szempontjából a két kérdés egyszerre merül fel és nem elválasztható, így a tervezési rendszerek is ennek a logikának az átvétele mellett tudják a gazdasági élet igényeit kielégíteni.

A leghaladóbb szemléletű szakképzési tervezési rendszerek (például Anglia) a képességek, készségek várható keresletét jelzik előre.¹¹ Ezeket csak egy következő lépésben ezután fordítják le konkrét képesítésekre, képzési programokra, ami azt is maga után vonja, hogy a mennyiség és minőség kérdéseket egységes rendszerben határozzák meg. E mögött a szem-

¹⁰ <http://www.ncver.edu.au>

¹¹ lásd például: <http://www.lsc.gov.uk>

lélet mögött az áll, hogy a munkaerőpiac igénye adott munkák elvégzésére vonatkozik és nem adott képesítéssel rendelkező embertömegre.

A nemzetközi trendek egyértelműen és szinte kivétel nélkül azt mutatják, hogy egyre nagyobb hangsúlyt érdemes helyezni a képességek megújítására az iskola rendszerű szakképzésre¹² való koncentrálás helyett. Ehhez szorosan kapcsolódva érdemesnek mutatkozik a munka és az iskola világa között, valamint a szakképzés és a felsőoktatás között átjárhatóságot erősíteni. Ezzel növekszik a szakképzés státusza, hiszen így az nem egy relatíve alacsony társadalmi presztízsű zsákutca. A készségek megújításának a képességét kifizetődő erősíteni a megújítást biztosító intézményekkel egyetemben, hiszen az egyre gyorsabban változó gazdasági viszonyok között a szaktudás gyorsan elavul, a gazdaságszerkezet gyors változása gyakori szakmaváltást tesz szükségessé.¹³

A fentieknek megfelelően a tervezési rendszerek súlypontját is a szakiskolában kapott szakképesítés megfigyelése és kínálati indikátorként való felhasználása helyett a végzést követő szakmai-munkaerőpiaci pályára kell helyezni. És ebből következik, de önmagában is kulcsfontosságú nemzetközi tapasztalat, hogy a sikeres tervezési rendszerek mindegyike egységesen kezeli az iskolai rendszerű szakképzést és a felnőttképzéssel. A tervezés során figyelembe veszik az államilag nem vagy csak indirekt módon befolyásolható szakképzést (például a munkahelyi képzést) is. Ezeknek legfőbb oka a tervezőknek, a szakpolitika irányítóinak az a felismerése, hogy a vállalkozások képességek, készségek és szaktudás (a szakképzettek) iránti kereslete számos forrásból kielégíthető. És ha a tervezés során nem veszik figyelembe ezek közül mindegyiket, akkor nem lehetséges pontosan meghatározni az államilag finanszírozott szakképzés iránt megvalósuló tényleges várható keresletet.¹⁴

Másfelől a munkaerő-piaci igényekre megfelelően reagáló szakképzési irányítási rendszereket az jellemzi, hogy rendelkezésre álló előrejelzések és adatfelvételek széles körűek, rendszeresek és az eredmények az összes releváns szereplő számára könnyen hozzáférhetőek. Ez azt is maga után vonja, hogy az elérhető előrejelzések és adatforrások a döntéshozatal minden szintjén felhasználásra kerülhet. Az adatfelvételek között a legnagyobb jelentőségűek a szakiskolai működésre vonatkozók (pl.: lemorzsolódási arányszámok, tanulmányi eredmények, munkahelyi képzés mutatói), a szakiskolai kibocsátásra vonatkozók (pl.: szakiskolákból kilépők követéses vizsgálata) és a munkaerő-piac működésére vonatkozók (pl.: munkanélküliségi kockázatok és hiányszakmák felderítése). Az előrejelzések közül a legfontosabbak a szakiskolák iránt megvalósuló várható tanulói igényt becslik, a munkahelyi gyakornoki képzés iránti várható igényt előrejelzők, a munkahelyi és egyéb nem államilag finanszírozott képzések várható kibocsátására vonatkozók és természetesen a várható munkaerő-piaci keresletet előrejelzők.¹⁵

¹² Ennek a kifejezésnek az angol nyelvű szakirodalomban megtalálható leggyakoribb megfelelője az initial vocational education and training.

¹³ Keating, Jack (2007): Matching supply of and demand for skills: International perspectives. Ausztrália, NCVR

¹⁴ Gasskov, Vladimir (2000): Managing Vocational Training Systems. A handbook for senior administrators. Geneva, International Labour Organization

¹⁵ http://www.oecd.org/document/42/0,3343,en_2649_39263238_40344106_1_1_1_1,00.html

A szakiskolai kibocsátás mennyiségi és minőségi tervezésének problémáit realisan felmérő országok közül több a munkahelyi, gyakornoki képzés erősítését tűzte ki célul.¹⁶ Ennek oka, hogy a vállalatoknál megvalósuló gyakorlati képzés biztosítja, hogy a szakiskolai képzés pontosan illeszkedjen az aktuális munkaerő-piaci kereslethez, továbbá azt is, hogy a szakképzés releváns és korszerű tudást adjon át. Nyilvánvaló probléma ezzel, hogy a jövőbeli keresletet ebben az eljárásban nem lehet figyelembe venni. Ez például probléma lehet a gyorsan növekvő vagy zsugorodó gazdasági szektorok esetében, mivel ezek túl kevés, illetve túl sok gyakornok képzéséhez vezetnek. Így a gyakorlati képzésre alapozott tervezést mindenképpen érdemes előrejelzési eredményeken alapuló állami beavatkozással kiegészíteni.¹⁷

Nincs egyértelmű érv a központi, regionális, vagy helyi tervezés mellett. A döntő momentum a szakiskolákból kilépők munkaerő-piaci mobilitása, ami azt jelenti, hogy a tervezést azon a szinten érdemes megvalósítani, amelyen túl a szakképzettek földrajzi mobilitása relatíve alacsony. E mögött az az érv húzódik meg, hogy a földrajzi mobilitás, illetve annak hiánya alapvetően befolyásolja a szakiskolai kibocsátás munkaerő-piaci igényekhez való automatikus illeszkedését.

4. A magyar felmérés – eredmények és korlátok

4.1. RÖVID ÁTTEKINTÉS

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemző Intézet (GVI) által elkészített előrejelzés és elemzés célja, hogy a 2009/2010-es szakképzési beiskolázási keretszámok meghatározásához segítséget nyújtson a várható kínálat és kereslet lehető legjobb előrejelzése révén. Ehhez a szakiskolai kínálat és a versenyszektor kereslete becslését, és a becsült értékek összevetését vette alapul. A szakiskolák szakmák szerinti kibocsátása a szakképzettek kínálatának egy fontos szegmensét adja. A versenyszektor kereslete és várható kereslete pedig a szakképzettek iránti kereslet fontos részét képezi. A jelenlegi magyar szabályozási feltételek és kormányzati koncepció kitüntetett szerepet tulajdonít e két szegmens meghatározásának és a közöttük lévő eltérések feltárásának és csökkentésének.

A GVI által elkészített elemzés világossá tette, hogy az alkalmazott előrejelzési, elemzési módszerek alkalmazhatók, és lehetséges értelmes módon, szakmák szintjén összevetni a várható szakiskolai kibocsátást és a versenyszektor várható munkaerő keresletét. A kvantitatív felmérés és az erre épülő elemzés mellett szükséges azonban a lokális piacok felmérése e piacok jellegzetességeit, a kínálatot, a nagyobb foglalkoztatókat jól ismerő szakértők interjúk kikérdezése által. A fentiek alapján pedig lehetséges értelmes módon meghatározni azon szakmák körét régiós és megyei szinten is, amelyekben várhatóan jelentős túlkereslet, illetve túlkínálat fog fellépni a közeljövőben. Ez az eredmény megbízható alapot adhat a szabályozói beavatkozásra, adott képzési programok támogatására vagy nem támogatására.

Ugyanakkor az is nyilvánvalóvá vált, hogy számos hiányossága van az alkalmazott módszernek. A vizsgált kínálati és kereslet szegmensek csak részben fedik le a munkaerőpiacon fellépő keresletet és kínálatot, a minőségi kérdések nehezen választhatók el a mennyiségi kérdésektől, mint azt már a nemzetközi tapasztalatok kapcsán is kiemeltük továbbá számos

¹⁶ <http://www.bibb.de/de/index.htm>

¹⁷ http://www.oecd.org/document/42/0,3343,en_2649_39263238_40344106_1_1_1_1,00.html

probléma is felmerült az előrejelzések elkészítése és összevetése során, melyeket a későbbiekben fogunk kifejteni.

Az alábbiakban részletesen áttekintjük az elemzés céljait, az alkalmazott eljárást, a legfontosabb eredményeket és a legfontosabb problémákat, korlátokat.

4.2. CÉLOK

A GVI által elkészített tanulmány elsődleges célja az volt, hogy 2008 második félév végén egy vállalati adatfelvétel (KERESLET_2008) eredményeire alapozva adjon becslést a versenyszektor 2009-2012 között várható keresletéről és hasonlítsa össze ezt a szabályozói beavatkozás nélkül, 2012. június-júliusában várható szakiskolai kibocsátással. Az elemzés során a jelenlegi szakiskolai kínálatot a rendelkezésre álló KIR statisztika alapján számoltuk a közelmúlt demográfiai folyamatainak jövőbe való kivetítése révén. A keresletre vonatkozó számítások alapját pedig egy megfigyelés, egy több mint 12 ezer vállalkozásra kiterjedő kérdőíves adatfelvétel képezte.

4.3. AZ ALKALMAZOTT ELJÁRÁS

Úgy véljük az elemzés sikeresen valósította meg a kitűzött célokat. Ugyanakkor ezek eléréséhez hosszú út vezetett, amelynek legfontosabb lépéseit a következőkben tekintjük át annak érdekében, hogy rendszerezetten lehessen tárgyalni az előrejelzés korlátait, hiányosságait. Az adatokat súlyoznunk kellett, mivel az adatfelvételt megelőző mintavételnél csak korlátozottan lehetett érvényesíteni előzetes mintavételi szempontokat, és ezért a súlyozatlan minta torzításokat tartalmazott a valódi sokasági arányokhoz képest. GDP-arányos súlyokat használtunk, melyeknek alapját az országos GDP ágazatok, régiók, illetve vállalatméret szerinti megoszlása képezte. A súlyozás keretében a minta három fő változó (régió, gazdasági ág, vállalatméret) menti megoszlását azonosra tettük a teljes sokaság azonos változók menti megoszlásával. Ezzel együtt fontos figyelembe venni, hogy az elemzés számbeli eredményei fenntartással kezelendők, mivel az adatbázis a fent említett mellett egyéb forrásból származó torzításokat is tartalmazhat (pl. a következő négy évben várható munkaerő-keresletre vonatkozó kérdésekre csak kevés megkérdezett tudott válaszolni), ráadásul a súlyozás bizonyos véletlen zajokat, hibákat felnagyíthat.

A kérdőíves kutatás fókuszában a vállalkozások szakképzett munkaerő iránti jövőbeni kereslete állt. A kérdezők a vállalatvezetőket először arról kérdezték meg, hogy székhelyükön (telephelyükön) hogyan fog változni a szakképzett munkaerő létszáma, tehát az egyes szakmákat tekintve hány főt szándékoznak felvenni, illetve elbocsátani az elkövetkező 12 hónapban, illetve 4 év múlva. A kérdés ezután arra is kitért, hogy a cégnek megvalósul-e olyan beruházása, amely más településen fog működni és érinti az általuk foglalkoztatottak létszámát. A megkérdezettek a beruházással kapcsolatos létszámváltozást szintén szakmánként és a következő 12 hónapra, illetve 4 évre vonatkozóan adták meg. A kérdőív végül egy esetleges második beruházásra vonatkozó kérdéseket is tartalmazott, mely az alkalmazotti létszám változásával jár és a székhelytől, valamint az elsőként említett beruházás helyszínétől eltérő településen valósul meg. Az így kapott adatokból megkaphatjuk egyrészt a szakmánkénti és településenkénti (megyéenkénti, régióenkénti) tervezett létszámváltozást, másrészt az adatok országos szintű, összevont elemzésére is lehetőség nyílik.¹⁸

¹⁸ Fazekas Mihály - Makó Ágnes (2008)

A szakiskolák beavatkozás nélkül várható kibocsátási adatait a KSH által közzétett településsoros és megyei adatbázisok (KSH T-STAR, KSH STADAT, Népszámlálás stb.), valamint az Oktatási Hivatal Közoktatási Információs Irodája által elkészített adatbázisok (KIR-STAT) információi alapján becsültük előre; saját primer felmérésekre, kérdőíves és egyéb adatgyűjtésekre nem volt lehetőség. Az elvégzett előrebecslések a szakma által gyakorta alkalmazott eljárásokkal készültek, javarészt a meglévő idősorok adataira épülő trendbecslés módszerével, bár ettől eltérő metodikák is kipróbálásra kerültek. A szakiskolai létszámokat és arányszámokat, valamint a belépő tanulók jövőbeli létszámát több különböző becslési technika alkalmazásával határoztuk meg. A kapott eredmények ezért a nyilvánvaló módszertani különbségek miatt eltérők lettek, megbízhatóságuk azonban az adott szakmai kereteken belül közel azonos. A becslések a 2015-ig terjedő időszakra évenként kínálnak eredményeket, azonban a 2012 utáni évek adatai a hosszabb időtáv okán már kevésbé megbízhatók. A számítások során előrebecsült eredmények megyei és regionális szinten kerültek közlésre.¹⁹

A várható kereslet és kínálat összevetését szakma szinten, OKJ-2008-as kódolás alapján végeztük el országos, régiós és megyei bontásban. Az összevetéshez szükség volt a különböző szakma szerinti felbontású adatbázisokat egyeztetni, ami azt jelentette, hogy a régebbi (OKJ-2005-ös) kódokat át kellett fordítanunk az újabb, OKJ-2008-as kódokba. Sajnálatosan az eljárás során számos szakma kényszerűen kikerült az elemzésből a kétféle kódolás alapvetően eltérő szerkezete miatt.

4.4. EREDMÉNYEK

A várható munkaerő-piaci kereslet elemzése során először megvizsgáltuk, hogy a székhelyre, a beruházás helyszínére, valamint a kétféle időtávra vonatkozóan hány vállalatnál kaptunk értékelhető választ a létszámváltozásra vonatkozóan. Ezután a súlyozással korrigált és teljeskörűsített adatok (mely által az egész országra érvényes megközelítő adatokat nyertünk) segítségével a várható létszámváltozás irányát elemeztük, tehát azt, hogy a megkérdezett vállalatoknál nőni, csökkenni fog, vagy változatlan marad a szakképzett munkaerő létszáma. Majd az összes várható létszámváltozás becsült mértékét vizsgáltuk. Végül pedig elkészítettük a megyei és régiós bontású szakmák szerinti várható keresleti táblázatokat, melyeket a várható szakiskolai kibocsátással vetettünk össze.

A székhelyre vonatkozó kérdésekre minden válaszadó értékelhető választ adott, az időtávától függetlenül. Az első beruházásnál azonban már csak a válaszadók 3,8%-a tudott előrejelezni 12 hónapos távon, és mindössze 2,9%-uk 4 évre. A második beruházás esetében elhanyagolható szintre esett vissza az értékelhető válaszok aránya: 12 hónapos távon 1,5%-ra, 4 éves távon pedig 0,2%-ra.

A várható munkaerő-piaci keresletet vizsgálva kijelenthető, hogy a létszámváltozás irányát tekintve, régiók szerinti bontásban a Nyugat-Dunántúlon, illetve Észak-Magyarországon működő cégek között találtunk a legnagyobb arányban olyanokat, melyek létszámukat növelni tervezik a következő egy évben. Külföldi tulajdon szerint a többségi, vagy tisztán külföldi tulajdonú cégek jelezték legnagyobb arányban a várható létszámnövekedést, a létszámcsökkenés előrejelzése pedig a tisztán hazai tulajdonú cégeknél a leggyakoribb. Az

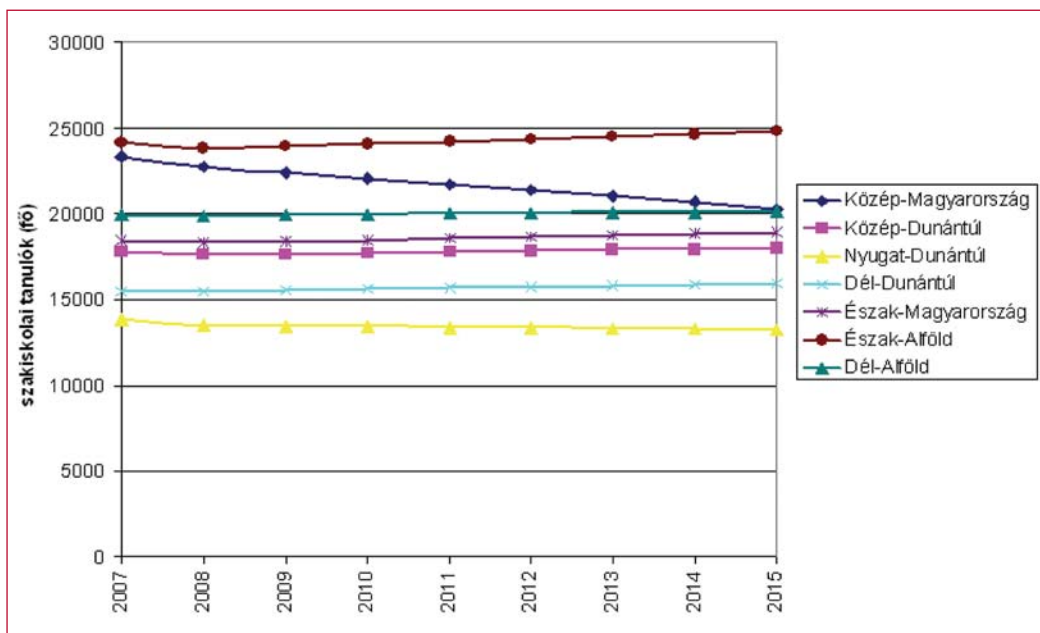
¹⁹ Jakobi Ákos (2008): Regionális és megyei szakiskolai tanulói létszámok meghatározása a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) részére. Budapest, MKIK GVI

éves nettó árbevétel növekedésével, valamint az alkalmazotti létszámmal egyaránt nő a létszámnövekedést prognosztizáló vállalkozások aránya.

A létszámváltozás mértékét tekintve, a tisztán hazai tulajdonú cégek fogják a legnagyobb keresletet támasztani a szakképzett munkaerő iránt a következő 12 hónapban. Éves nettó árbevétel szerint messze az egy milliárd forint feletti bevétellel rendelkező vállalatok igénylik a legtöbb munkaerőt a következő egy évben. A létszám-kategóriák szerinti bontásból látható, hogy a nagyvállalatoknál fog leginkább megnőni a szakképzett munkaerő létszáma. Az ágazatok szerinti megoszlás szerint az építőipar és a kereskedelem területén működő cégek tervezik a legnagyobb mértékű létszámbővítést székhelyükön. Egy éves távlatban a megkérdezett vállalkozások által tervezett beruházások várhatóan Baranya megyében fognak a legnagyobb létszámnövekedéssel járni, ezen kívül Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok és Heves megyében is jelentősebb mértékű növekedés várható.²⁰

A szakiskolában tanulók létszámának a korábbi tapasztalati adatokon alapuló előrebecslését végeztük el. Ennek alapján országosan inkább a létszám-stabilizálódás jelei látszanak megmutatkozni. Az országos mérsékelt változás háttérében azonban rendkívül eltérő regionális pályák rajzolódnak ki. A szakiskolai tanulói létszám csökkenésére számíthatunk Közép-Magyarország régiójában, illetve vélhetően Nyugat-Magyarország esetében is, miközben a többi régió trendjei inkább a lassú létszámbővülés irányába mutatnak (lásd 8. ábra).

8. ábra: A szakiskolában tanulók várható létszáma 2015-ig, régióként (fő)

A szakiskolában tanulók részesedése a középfokú oktatásban résztvevő tanulók között viszonylag stabil, ugyanakkor relatíve alacsony szintű volt az elmúlt években, bár hosszabb

²⁰ Fazekas Mihály, Makó Ágnes (2008) A szakképző iskolát végzettek iránti kereslet várható alakulása. Budapest, MKIK GVI

távon tekintve az adatokat a szakiskolai képzési formában tanulók számaránya egyértelmű csökkenést mutatott. Becsléseinkben ez a tendencia érzékelhetően megmaradt. Az országos trendek szerint a szakiskolába jelentkezők aránya nagyjából állandó, 22-23% körüli, ami a 2012-ig (2015-ig) tartó időszakban is folytatódni látszik.

Négyféle becslési eljárást alkalmaztunk a szakiskolákba várhatóan belépő tanulói létszámok, tehát a várható 9. évfolyamosok számának meghatározására. A becslés eredményei eszerint 2012-ig a legtöbb megyében a 9. évfolyamosok számának csökkenő tendenciáját mutatják, mely kijelentés értelemszerűen a régiókra is igaz. A legnagyobb csökkenés Közép-Magyarország és Észak-Alföld régiójában valószínű, míg Nyugat-Dunántúl esetében mérhetőbb változásokra számíthatunk.²¹

A szakképzett munkaerő iránti kereslet és kínálat összevetése során az derült ki, hogy összességében országosan a jelenlegi trendek fennmaradása esetén túlkeresletre, tehát túl alacsony szakmunkás-kibocsátásra lehet számítani, ami azonban jelentős szakma szerinti eltéréseket rejt maga mögött. Az országos túlkeresleti adatot nagyrészt néhány alacsony kibocsátású szakmára lehet visszavezetni, ezek a bolti eladó, a géplakatos, a hegesztő és az ács-állványozó. Ugyanakkor ezek mellett is található néhány erős túlképzéssel jellemezhető szakma: ügyintéző titkár, általános rendszergazda, vendéglátó és idegenforgalmi szakmenezdser. Az elemzés során arra a következtetésre jutottunk, hogy rendkívül nagyok az országban belüli eltérések a szakiskolai kibocsátás munkaerő-piaci illeszkedése tekintetében. Bizonyos régiókban (pl. Közép-Dunántúl, Dél-Alföld) jelentős szakmunkáshiányra lehet számítani, ugyanakkor vannak olyan régiók, megyék is, melyekben a jelenlegi trendek alapján jelentős a várható túlképzés (pl. Közép-Magyarország). Ugyanakkor ezeket az eredményeket meglehetősen óvatossággal szabad csak kezelni, mivel mind a megyék szerinti, mind a szakmák szerinti aggregálás jelentős különbségeket fedhetnek el.²²

Az elemzés egyik legfontosabb eredménye azon szakmák listája, melyek esetében javasolt a beavatkozást megfontolni: vagy a tanulói létszám növelését, vagy csökkenését érdemes megvizsgálni (1. tábla). A kritikus értékek meghatározása során konzervatív módon jártunk el, mint azt már korábban kifejtettük, a rendelkezésünkre álló adatok bizonytalanságait és az elemzés korlátait figyelembe véve.

A kritikus szakmák kiválasztásához kétféle kritériumot használtunk fel:

1) Relevancia kritérium: 1a) megyei szinten szakmánként legalább 200 fős eltérésnek kellett lennie kereslet és kínálat között; 1b) régiós szinten szakmánként legalább 600 fős eltérésnek kellett lennie kereslet és kínálat között.

2) Pontosság kritérium: 2a) Megyei szinten legalább 1000% kellett, hogy legyen a kereslet és kínálat eltérése a várható létszámmozgáshoz képest; 2b) régiós szinten legalább 170% kellett, hogy legyen a kereslet és kínálat eltérése a várható létszámmozgáshoz képest.

A relevancia kritérium azért szigorúbb régiós szinten, mert a nagyobb aggregáltsági szint nagyobb várható létszámmozgásokkal járt együtt. A pontossági kritérium ugyanezen okból kevésbé szigorú régiós szinten, ugyanis a nagy létszámmozgások miatt a százalékos eltérés szükségképpen alacsonyabb.

²¹ Jakobi Ákos (2008): Regionális és megyei szakiskolai tanulói létszámok meghatározása a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) részére. Budapest, MKIK GVI

²² Fazekas Mihály - Makó Ágnes (2008)

Fel kell hívnunk a figyelmet, hogy az elemzett adatfelvétel, és az ehhez kapcsolódó statisztikai becslési eljárások bizonytalanságai miatt a közölt becslési eredmények csak olyan jelzéseként foghatók fel, amelyeket az adott lokális munkaerőpiac szereplői (iskolaigazgatók, munkaerő-piaci szervezetek szakértői, nagy foglalkoztatók, önkormányzatok) körében gyűjtött információkkal szükséges kiegészíteni, illetve ellenőrizni. Az eredmények csak ezen, az adott megyében, településen szerzett információk fényében értelmezhetők, illetve az ún. „puha módszerekkel” szerzett információkkal módosíthatók és módosítandók.

6. táblázat: Képzések, ahol a becsült kínálat és a becsült kereslet eltérése meghaladja a kritikus értékeket, régiók szerint

Régió neve	Kritikus képzések (megnevezés – OKJ 2008 szám)	Eltérés iránya (+ túlkínálatot jelent; – túlkeresletet jelent)	Az iskolákban az utolsó évfolyamra belépők száma 2007/2008-as tanévben
Közép-Magyarország	Bolti eladó – 3134101	–	313
	Hegesztő – 3152111	–	6
	Biztosításközvetítő – 5234302	+	455
	Közlekedésautomatikai műszerész – 5252302	–	0
	Vasútüzemvitel-ellátó – 5284104	–	0
	Informatikai rendszergazda – 5448103	+	509
Közép-Dunántúl	Bolti eladó – 3134101	–	163
	Kultúrcikk-kereskedő – 5134101	–	12
Nyugat-Dunántúl	Vendéglátó és idegenforgalmi szakmenedzser – 5581201	+	250
Dél-Dunántúl	Géplakatos – 3152110	–	41
Észak-Magyarország	Bolti eladó – 3134101	–	144
	Hegesztő – 3152111	–	91
	Erdészeti szakmunkás – 3162301	–	15
Észak-Alföld	Hegesztő – 3152111	–	66
Dél-Alföld	Géplakatos – 3152110	–	62

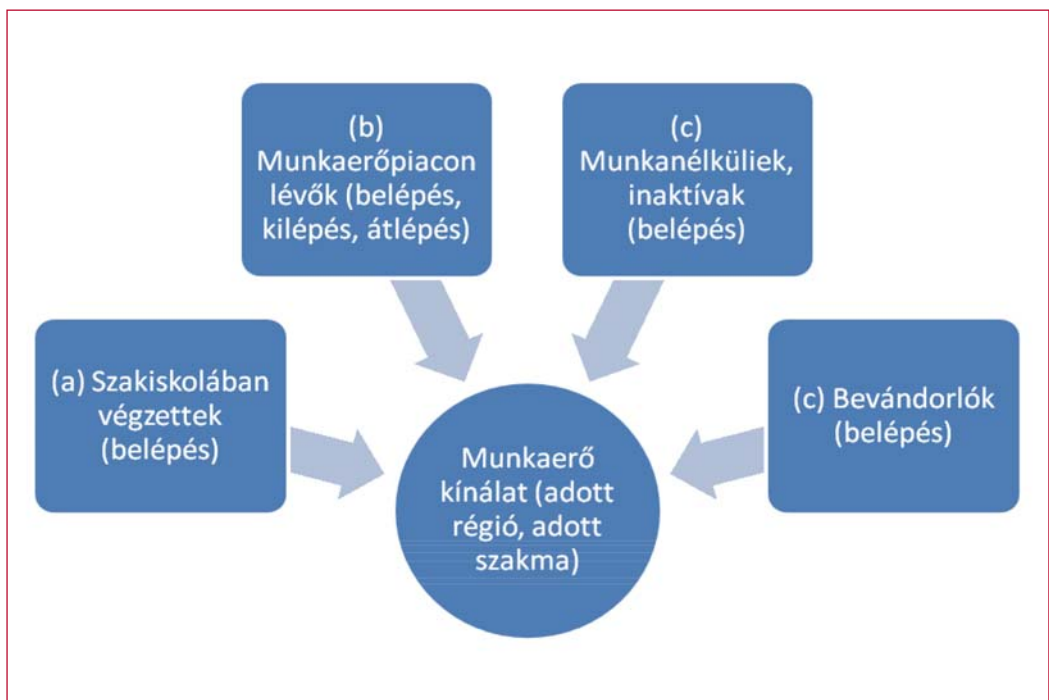
4.5. AZ ELEMZÉS PROBLÉMÁI ÉS KORLÁTAI

A fentiekben az elemzés több hiányosságára is felhívtuk a figyelmet, melyeket itt újra összefoglalunk újabbakkal kiegészítve. Ennek oka, hogy a javaslataink megfogalmazása során az elért eredmények megbízhatóságának, pontosságának növelése a célunk, amihez az elemzés gyengéit, hiányosságait is ismernünk kell. Az előrejelzés legfontosabb problémái: (1) a várható kínálat fontos szegmensei nem kerültek felmérésre, (2) a várható kereslet fontos szegmensei nem kerültek felmérésre, (3) a munkaerő állományból való kilépők számát nem tudtuk becsülni, (4) minőségi kérdések vizsgálatára nem volt lehetőségünk, (5) módszertani hiányosságok.

Az elemzésnek nem volt lehetősége és feladata foglalkozni a kínálat más szegmenseivel. Ezekről sajnos nem is rendelkezünk megfelelő, szakma szinten elemezhető adatokkal. A kínálat más tényezői között kell megemlítenünk a vállalati átképzések és a felnőttképzés során a munkaerőpiacra lépőket, a munkanélküli szakképzetteket, az inaktív státuszából kilépő szakképzetteket, az adott szakmával rendelkező és adott lokális munkaerőpiacra belépőket (átköltözőket és ingázókat), a több szakmával rendelkezők között a szakmát váltókat.

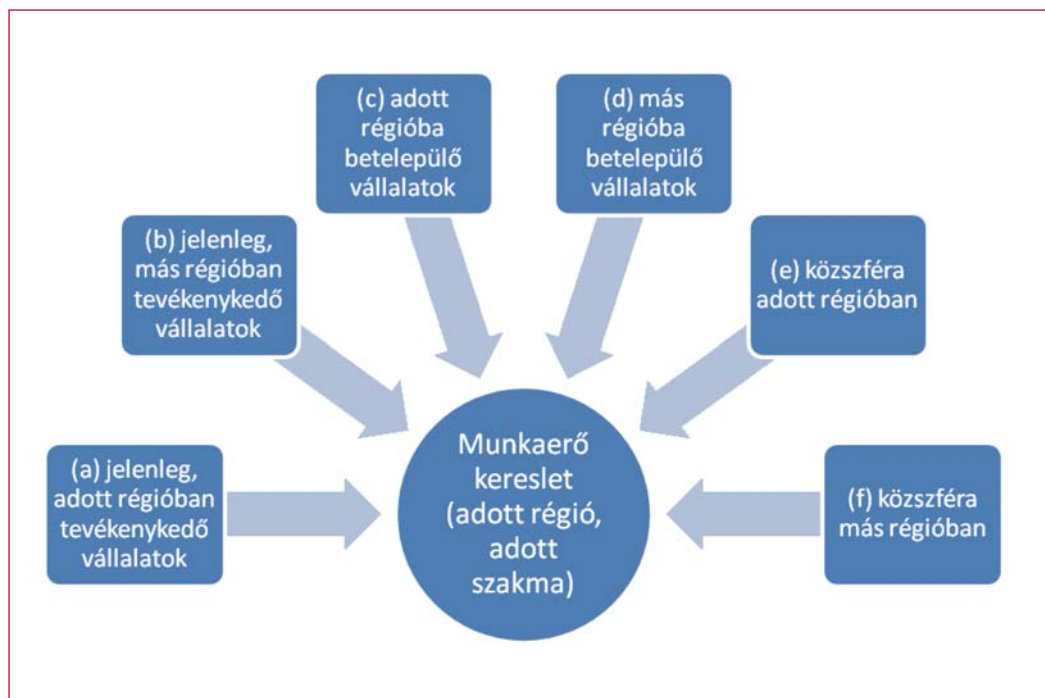
Az adott régióban, adott szakmában és adott időszakban megnyilvánuló munkaerő-piaci kereslet elemeit a 9. ábra foglalja össze. Az előrejelzés korlátosságát megfelelően mutatja, hogy a jelenlegi szabályozói környezetben az RFKB-k a kínálat szegmensei közül csak az (a) nagyságát képesek befolyásolni. Ugyanakkor a nem befolyásolható tényezőkre nem tudtunk, nem volt feladatunk becslést készíteni, így ezek hatása ismeretlen módon befolyásolja a kapott eredményeket.

9. ábra: Egy adott régióban, adott szakmában és adott időszakban megnyilvánuló munkaerő-piaci kereslet elemei

Hasonlóképpen az elemzésnek nem volt lehetősége és feladata foglalkozni a kereslet egyéb tényezőivel sem. A kereslet nem vizsgált forrásai között a közsféra keresletét, az újonnan alakult vállalkozások munkaerő-keresletét, az adott lokális munkaerőpiacra betelepülő vállalkozások munkaerő-keresletét találhatjuk (10. ábra). Fontos hangsúlyozni még, hogy nem e tényezők által mozgott létszám, hanem a beáramlások és a kiáramlások egyenlege és ezen egyenlege változása lenne mérvadó a várható kínálat és kereslet meghatározásában.

10. ábra: Egy adott régióban és adott időszakban egy adott szakma iránt megnyilvánuló kereslet lehetséges forrásai

Tovább korlátozza az eredmények megbízhatóságát, hogy a munkaerő állományból való kilépők számát az adatok hiánya miatt nem lehetett becsülni, így például a meglévő cégek-nél a nyugdíjba menő szakképzettek pótlásából fakadó keresletet sem lehetett beépíteni a modellünkbe.

Mint korábban említettük a munkaerő-piac dinamikája az adott szakképesítéseknek megfelelően fellépő kereslet és kínálat mennyiségén túl számos tényezőtől függ. Ezek közül a legfontosabb a minőség kérdése, amelyet egy egyszeri kérdőíves felmérés során nem lehetséges kielégítő mértékben vizsgálni.

Az elemzés során számos olyan módszertani hiányosság napvilágra került, melyek viszonylag könnyen kiküszöbölhetők egy következő vizsgálat és elemzés során. Ezek közül a legfontosabbak: (1) az adatfelvétel torzítotttsága, ami utólagos súlyozást szükségessé tette; ez azonban jelentős veszélyekkel jár, mint azt már korábban kifejtettük; (2) a beruházási döntések nem mérhetőek jól; (3) régi és új OKJ kódolások eltérései (4) a KIR-STAT adatbázis gyengeségei.

5. A továbblépés lehetőségei

A szakképzési rendszer jobb keresleti alkalmazkodását megalapozó kutatásokkal kapcsolatos javaslatainkat a fent leírt megfontolások figyelembevételével alakítottuk ki, amelyek közül a legfontosabbak a nemzetközi tapasztalatok áttekintése során kibontakozó kép és azok a módszertani problémák, amelyekkel az elemzés elkészítése során szembesültünk, amelyeket előzetesen nem láttunk előre, ezért nem is oldhattunk meg.

Az alábbiakban az ebből a két forrásból származó, hasznosítható tapasztalatokat összegezzük az őket alátámasztó érvekkel egyetemben.

A) A TERVEZÉSI SZEMLELET NEMZETKÖZI TRENDEKKEL VALÓ ÖSSZHANGBA HOZÁSA.

A mennyiségi és minőségi kérdések összekapcsolása. A világ legfejlettebb szakképzési tervezési rendszerei (például Ausztrália) egységesen kezelik a mennyiségi és minőségi kérdéseket, mivel a vállalkozások szempontjából a két kérdés egyszerre merül fel és nem elválasztható. Ennek megfelelően a mennyiségi jellemzők megfigyelése mellett a minőséget megjelenítő jellemzők és tendenciák megfigyelése elengedhetetlenül fontos. Ennek egyik eleme lehet az iskolai oktatás minőségének mérését és az egyes szakmák közötti tényleges átjárhatóság vizsgálatát lehetővé tévő pályakövetéses vizsgálat, amely a szakiskolát végzettek további szakmai életét követi nyomon más oktatási intézményekben vagy a munkaerőpiacon.

– **Szakmák középpontba állítása helyett képességekre kell koncentrálni.** A leghaladóbb szemléletű szakképzési tervezési rendszerek (például Anglia) elsősorban a képességek, és a készségek várható keresletét jelzik előre és csak ezután fordítják le ezeket konkrét képesítésekre és képzési programokra (ezzel a mennyiség és minőség kérdését itt is egységben kezelik). Ennek oka, hogy a munkaerőpiac igénye adott munkák elvégzésére (illetve adott munkát elvégezni képes munkaerőre) vonatkozik és nem adott képesséssel rendelkező embertömegre.

– **Az iskolarendszerű szakképzésre (initial vocational education) való koncentráció helyett nagyobb hangsúlyt kell helyezni a képességek megújítására.** A nemzetközi trendek egyértelműen és szinte kivétel nélkül a készségek megújításának a képességét igyekeznek javítani az egyre gyorsabban változó gazdasági viszonyok miatt. Ehhez szorosan kapcsolva erősítik az átjárhatóságot a munka és az iskola világa között, valamint a szakképzés és a felsőoktatás között, ami a szakképzés státuszát is növeli, hiszen így a szakképzés nem egy relatíve alacsony presztízsű zsákutca, hanem egy olyan képzési szint, amelyből tovább lehet lépni.

– **Az iskolarendszerű szakképzés és felnőttképzés egységes kezelése.** A nemzetközi tapasztalatok áttekintése kimutatta, hogy a sikeres tervezési rendszerek mindegyike egységesen kezeli az iskolai rendszerű szakképzést a felnőttképzéssel. Ennek oka, hogy a gazdaság igényeinek kielégítése a kettő egységes kezelése révén valósítható meg a leghatékonyabban, valamint, hogy a gazdaságszerkezet egyre gyorsabb változása miatt egyre nagyobb jelentőségre tesz szert a munkavállalók, munkanélküliek átképzése.

B) A VÁRHATÓ KERESLET ÉS KÍNÁLAT A JELENLEGINÉL TELJESEBB LEFEDÉSE.

A kereslet és kínálat számottevő súlyú szegmenseinek figyelmen kívül hagyása jelentős mértékben és megbecsülhetetlen irányba torzítja az előrejelzéseket.

– **A kereslet teljesebb lefedése.** A keresletre vonatkozó későbbi adatfelvételekbe be kell

vonni a közszféra intézményeit is, mivel ezek a szakiskolai kibocsátás keresletének jelentős, alkalmanként legmeghatározóbb forrását jelentik (pl.: kórházak kereslete ápolók iránt). Továbbá, elengedhetetlen a gazdaságszerkezet változásaiból (betelepülő és megszűnő vállalatok) és a munkaerőpiac természetes folyamataiból (pl.: nyugdíjas munkavállalók kilépése a munkaerőpiacról) adódó keresletváltozásokat feltérképezni és figyelembe venni.

– **A kínálat teljesebb lefedése.** A későbbi előrejelzések készítése során külön becslést kell készíteni a munkaerőpiacon lévők átképzése révén (pl.: érettségi utáni, magánforrásból megvalósuló, vállalaton belüli szakképzés) előálló, az inaktív munkaerőpiacra visszatérése révén és bevándorlás révén előálló munkaerő-kínálatra külön-külön.

C) MEGFELELŐ TÁMOGATÓ STATISZTIKAI ADATBÁZISOK FEJLESZTÉSE, KIÉPÍTÉSE ÉS PUBLIKÁLÁSA.

– **Az újabb, OKJ-2008-as kódok teljes körű alkalmazása.** Az OKJ-2008 alapján regisztrált tanulói létszámok és munkaerő-piaci kereslet jelentik az alapfeltételét a várható kereslet-kínálat megfelelő illesztésének. Ennek révén elkerülhető, hogy az elemzésből az OKJ kódok meg nem felelése miatt kiessenek szakmák.

– **A KIR statisztika bővítése.** Az adott szakmában, adott évben végzők létszámát pontosan meg kell tudni határozni. Ezt eddig az adott tanév végzős évfolyamaira belépők számával közelítettük, ami nyilvánvalóan pontatlan. Ezt ki kell egészíteni a végzők tényleges, vagy a lemorzsolódást figyelembe vevő, becsült számával.

– **Újabb lemorzsolódási arányszámok meghatározása.** Az előrejelzés során a 90-es évekből származó arányszámokat használtunk föl, amelyek jelenleg a legfrissebbnek tekinthetők annak ellenére, hogy közel 10 évesek. Ez bizonytalanságot visz az elemzésbe, mivel nem tudhatjuk, hogy változtak-e és ha igen, milyen irányba a lemorzsolódási arányszámok.

– **Ismételt követéses munkaerő-piaci vizsgálat kiépítése.** A keresletre vonatkozó, évenként ismételt kérdőíves felmérés csak egy pillanatképet tud adni a munkaerőpiac működéséről, kizárólag ennek felhasználásával nem lehetséges a dinamikus folyamatok részletes elemzése, ami pedig elengedhetetlen előfeltétele a szakiskolai tervezésnek (például a pályaváltások dinamikájának feltérképezéséhez). Ezt ki kell egészíteni, mint azt korábban említettük egy a szakképzettek szakmai életútját felmérő, pályakövetéses vizsgálattal.

– **Adatbázisok és elemzések teljes publikálása.** A nemzetközi tapasztalatok egyértelműen azt mutatják, hogy a jelenlegi és jövőbeli munkaerő-piaci viszonyokra vonatkozó információk teljes körű és felhasználóbarát (jellemzően az interneten keresztül) publikálása összességében javítja a szakképzési rendszerek működésének hatékonyságát. Ennek oka, hogy az érthető és megbízható információ a döntéshozatal minden szintjén pozitív hatással jár a szülőktől kezdve az oktatáspolitikai irányítóiig.

D) A KÉRDŐÍV, ADATFELVÉTEL HIBÁINAK KIJAVÍTÁSA.

– **Reprezentatív minta használata.** Utólagos rétegzéssel lehetséges volt a mintavétel egyes hibáit kiküszöbölni, de ez mindig erős feltételezéseken nyugszik, amelyek nélkül nagyobb megbízhatóságú eredményeket kapunk. Reprezentatív minta felvétele erősítené, hogy a mintából következő eredmények érvényesek legyenek a teljes sokaságra is.

– **A szakképzések különböző hosszúságának figyelembevétele.** Az előrejelzés elkészítése során egységesen 3 év hosszúságúnak tekintettük az összes, OKJ-2008 jegyzékben szereplő képzést. Ezt a felhasznált feltételezést ellenőrizni kell és különösen a korábban

figyelembe nem vett képzések bevonása esetén korrigálni kell a különböző képzési hosszokkal. E nélkül a kínálat más időszakban fog jelentkezni a kereslethez képest.

– **Az adatfelvétel és az előrejelzési időszak közötti periódus kielégítetlen kínálatának és keresletének figyelembe vétele.** Az adatfelvétel és előrejelzési időszak között eltelt időszokban túlkereslet, illetve túlkínálat léphet fel, ami az előrejelzési időszak várható kínálatát és keresletét befolyásolhatja. Például az előrejelzési időszakban, X szakmában várható keresletet kielégítheti legalább részben a korábbi években el nem helyezkedett, X szakmában kínálatként jelentkezők csoportja. Ki kell dolgozni azt ilyen irányú becsléseket lehetővé tévő adatfelvételek tervét és az erre vonatkozó becslési eljárásokat.

– **A létszámmozgások megfelelő feltérképezése.** Az elkészült adatfelvétel során létszámnövekedésre, illetve –csökkenésre kérdeztünk rá, ami nem egyezik meg munkaerő-felvétellel, illetve –elbocsátással. Az előrejelzés szempontjából nyilvánvalóan ez utóbbi a lényeges. Érdemes a munkaerőmozgásokat pontosabb feltérképezni, például az előregedést, a kilépést, az elbocsátást külön-külön figyelembe venni.

– **Kisvállalkozások és nagyvállalkozások eltérő előrejelzési pontosságának korrekciója.** Az előrejelzések pontosságvizsgálata alapján kijelenthető, hogy a kisvállalkozások lényegesen pontatlanabb előrejelzéseket adnak, mint a nagyvállalatok, ez alapján megfontolandó a két csoport külön-külön kezelése, vagy a mikro-, és kisvállalkozások teljes kihagyása a felmérésből.

e) **Hiányszakmákra való összpontosítás.** Amennyiben minőségre vonatkozó információkat sikerült a modellbe építeni és biztosítani a kínálat és a kereslet lehető legteljesebb felmérését, illetve becslését, érdemes a hiányszakmák pontosabb előrejelzésére koncentrálni, mivel ez a szakképzésben érintett szereplőket (szakmát választók, iskolák, vállalkozások) érdeklő egyik legfontosabb kérdés. Ezt a szemléletet többek között az Egyesült Királyságban és Ausztráliában alkalmazzák sikeresen.

f) **A központi adatfelvétel helyi terepmunkával való kiegészítése.** A 2008-ban alkalmazott kutatás során a résztvevő RFKB szakértők nem tudtak kellő hangsúlyt fektetni a helyi terepmunkára, a helyi információk begyűjtésére, pedig ezek elengedhetetlenek lettek volna az eredmények értelmezéséhez. A lokális munkaerő-piacon folytatott szakértői interjúk révén lehetőség lenne a helyi szempontok figyelembe vételére, a helyi szinten meglévő információ felhasználására, ami azért elengedhetetlen, mert nem minden fajta információt lehetséges központi szinten kvantitatív módon elemezni.

g) **Az előrejelzés során alapul vett területi egységeket háttérkutatások alapján kell megbízhatóan meghatározni.** A jelentősen eltérő megyei és régiós előrejelzési eredmények kiválóan illusztrálják, hogy a munkaerő-piaci egyensúlytalanságokat mekkora mértékben befolyásolja a munkavállalók mobilitása. Ennek a tényezőnek az egyértelmű, külön kutatásra alapozott feltérképezése alapvető fontosságú a szakképzés tervezése szempontjából.

IV. A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok feladatvégzésével kapcsolatos folyamatról, továbbá az alkalmazott metodikai elemekről és eljárásokról

Társy József – szakképzési szakigazgató, BOKIK

1. Bevezetés

1.1 ELŐZMÉNYEK

A 2007. évi CII. törvény (szak- és felnőttképzést érintő reformprogram végrehajtásához szükséges törvények végrehajtásáról), a Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok (a továbbiakban RFKB-k) döntési illetve javaslattevési feladatkörébe utalta, az alábbi aktivitásokat:

- Dolgozzák ki – a régió hosszú- és középtávú területfejlesztési programjának, illetve a régió fejlesztési programjának részeként – az iskolai rendszerű szakképzés fejlesztés céljait.
- Működjön közre az iskolarendszerű, az iskolarendszeren kívüli szakképzés, valamint a közoktatásban és a felsőoktatásban folyó szakképzés összhangjának megteremtésében.
- Határozza meg a szakképzés regionális fejlesztési irányait, továbbá beiskolázási arányait.
- Vegyen részt az iskolarendszerű szakképzés fejlesztésével összefüggő pályázatok és fejlesztési programok előkészítésében, valamint lebonyolításában.
- Határozza meg a Térségi Integrált Szakképző Központok (a továbbiakban TISZK-ek) és a Szakképzés Szervezési Társaság/Társulás (a továbbiakban SZSZT-k) által folytatott szakképzés irányait és beiskolázási arányait.

Az RFKB-k tehát olyan szervezetek, amelyek a regionális szakképzési koordináció színterei, az iskolarendszerű szakképzés képzési kapacitásának megrendelői, az érdekérvényesítési színterei, továbbá a fejlesztési projektek generálásának és forrásbiztosításának (MPA képzési alaprész, decentralizált keret) felhatalmazottjai.

1.2. AZ ELVÁRT HATÁSOK

- Az RFKB személyi összetételéből fakadóan váljon eredményesebbé, a gazdaság igényeire alapuló szakképzés kibocsátási tartalom ágazati, és szervezési egyeztetettsége.
- Tudatosan szerveződjön meg a szakképzési munkamegosztás a gazdaság szereplői között.
- Kerüljön előtérbe a szakképző intézmények szakmai valamint módszertani megújulása, növekedjen hátránykompenzációs szerepük és társadalmi elismertségük.
- Jelentősen bővüljön a szakképesítéssel/szakképesítésekkel rendelkező, és foglalkoztatható népesség.

1.3. A FELADAT ILLESZKEDÉSE A SZAKKÉPZÉSFEJLESZTÉS FOLYAMATÁBA

A regionális tervezés keretében, annak erősítésével kell megvizsgálni az iskolarendszerű, továbbá az iskolarendszeren kívüli képzésben oktató szakképesítéseket, és létrehozni a szakképzés munkaerőpiaci igényeken alapuló tervezési rendszerét. El kell mozdulni a va-

lói szakmai érdekegyeztetés felé, az államigazgatás (közigazgatás) valamennyi értelmezhető szintjén (országos, regionális, lokális, intézményi).

Ez azt (is) jelenti, hogy biztosítani kell a gazdasági kamarák, a munkaadói- és munkavállalói érdekképviseletek, a gazdálkodó szervezetek, valamint a szakképzésben érdekelt partnerek érdemi részvételét a döntés-előkészítési folyamatokban, a végrehajtásban, továbbá a végrehajtás ellenőrzésében.

1.4. A TÁMOGATÓ PROJEKT

Az RFKB-k munkáját a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács döntése és forrásbiztosítása alapján, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara **szakmai projektje támogatta**. A program keretében - az országosan kialakított szervezeti modell alapján – regionális szinten, a területi kereskedelmi és iparkamarák koordinatív vezetésével került sor, a régiók képzési és beiskolázási szervezetére vonatkozó javaslat elkészítésére.

2. Az alkalmazható módszertan

2.1. ELŐZETES DILEMMÁK ÉS MEGFONTOLÁSOK

A konkrét módszertan kidolgozását megelőzően a fejlesztőknek számtalan olyan kérdést illetve problémakört kellett áttekinteni, **amelyek egyértelmű összefüggést mutattak** a feladattal. A következőkben – a teljesség igénye nélkül – néhány különösen fontos összetevőt említünk meg.

– Milyen a tárgyhoz kapcsolódó adatbázis(ok) állnak rendelkezésre, s azokat milyen mértékben lehet ezaktnak tekinteni?

– Az „elsődleges” beiskolázásra – tehát a 9. évfolyamos ún. szakmacsoportos – vagy a 11. évfolyamos „beiskolázásra” szükséges összpontosítani?

– Az alapszakképesítések, vagy a 11. évfolyamon lehetséges elágazások is elemzési részként szerepeljenek-e?

– A szükséglet megállapításának egyik alapját jelentő kutatás megállapításait milyen idő-sávban indokolt figyelembe venni?

– Hogyan kezelhető a régiókat alkotó megyék, egymástól esetenként jelentősen eltérő feltételrendszere – beleértve a gazdaság szükségleteit is – regionális szintre emelve?

– Milyen mértékben indokolt megalapozottnak tekinteni a munkaügyi szervezetek önkéntes kérdőív kitöltési módszerén alapuló munkaerőpiaci prognózisait?

– Lehet-e támaszkodni az összegyűjtött álláshirdetések adatállományára?

– Miként hidalható át az Országos Képzési Jegyzék (a továbbiakban OKJ) átfogó változásokból fakadó ismerethiány, ezáltal pedig az adatok és vélemények megfeleltetése?

– Az adatbázis(ok) kívül milyen korrekciós tényezőkkel indokolt feltétlenül számolni?

– A szakközépiskolák szakképző évfolyamai

– Az első 16 db TISZK esetében, a megkötött szerződések indikátorait (pl. a gépészet és kereskedelem szakmacsoportok rögzített létszámmutatói) eleve „alaphelyzetnek” tekintetjük-e?

– Az új típusú TISZK-ek praktikusán bevonhatók-e egyáltalán a döntési körbe?

– A javaslat időbeni kiterjedése

– A várható hatások

– Fokozatosság, felelősség, monitoring

2.2. A FELADAT SZAKMAI TARTALMÁNAK ELVÉGZÉSE ÉRDEKÉBEN KIDOLGOZOTT ÁTFOGÓ SZEMPONTRENDSZERRŐL

Az előzőekben vázolt problémakörök értékelését követően összeállításra került egy olyan szempontrendszer, amely alkalmazásával várhatóan hét éven belül, viszonylag jó „találati pontossággal” elvégezhetővé válik a képzési és beiskolázási szerkezet megállapítása.

Konkrét elemek

- a) A hét régióban azonos elvek, és azonos metodika alapján kell a végső javaslatot összeállítani
- b) Ahhoz, hogy a gazdaság által elvárt (igényelt) munkaerő-szükségletet meg lehessen állapítani, indokolt egy ún. szakmaindex meghatározása, ami az alábbi összetevőket foglalhatja magába:
 - Az adott szakmában megyénként megállapított kínálat, amely a specialitások miatt korrekciós mutatót is tartalmaz. Ebből szükséges a regionális szint generálása.
 - Az adott szakmában megyénként rögzített kereslet, amely a sajátosságok okán korrekciós mutatóval is kiegészül. Ebből lehetséges a regionális szintet kimunkálni.
- c) A szakmaindex meghatározásakor a következő indikátorok felhasználása kezdeményezett:
 - A jogszabályban régióként kihirdetett hiányszakmák köre
 - Felmérésekre és tapasztalati elemekre építve a „túlképzett” (a képzésbe bekapcsolódott tanulói létszám jelentősen meghaladja a tényleges szükségletet) szakmák köre, külön figyelemmel az ún. „lányos” szakmákra. Javasolt az exponált szakmákra fókuszálni
 - Az országos felmérés korrigált és súlyozott eredményei (a felmérés mintáját indokolt a lehető legtöbb elem figyelembevételével kijelölni, beleértve a közsférát is)
 - A munkaerőpiaci prognózisok tendenciája, az egyes szakmák pozícióira vonatkozóan (romló, stagnáló, kereslet)
 - Szakiskolai össztanulói létszám a 9. évfolyamon, az elmúlt négy tanévben
 - Szakiskolai végzett össztanulói létszám, az elmúlt négy tanévben
 - A 2007/2008-es tanévre beiskolázott szakiskolai össztanulólétszám
 - Becsült szakiskolai össztanulólétszám a következő négy tanévben, az általános iskola 8. osztályában várható tanulólétszámmra alapozva
 - A szakiskolai összkapacitás a 2008/2009-es tanévben
 - Tanulócsoport
 - Tanulói létszám tanulócsoportonként
 - A várható tanulói összetétel nemenként, a következő négy tanévben
 - Egzakt pályakövetési és beválási mutatók
 - Kulcs- és húzóágazatok meghatározása megyénként, régióként (NFT I., NFT II.)
 - A TISZK-ben oktatózott szakmák munkaerőpiaci helyzetének megállapítása
 - Képzési szerkezet, a már elfogadott új TISZK-es pályázatokban (TÁMOP 2.2.3/07/1)

A felhasznált mutatókat javasolt egy olyan algoritmusban rendezni, amely alkalmas a szakmaindex meghatározására. Ez csak akkor lehetséges, ha előzetes döntés születik egyrészt a beemelő indikátorokról, másrészt a korrekció és a súlyozás értékeiről. A szakmaindex alapján lehet állást foglalni a képzési és beiskolázási szerkezetről, kiemelten az ún. exponált szakmák körére.

3. A 2008-ban ténylegesen elvégzett munka menete, és módszertana

A bemutatott szempontrendszerre épülő metodika teljes körű alkalmazása ezévből még nem volt lehetséges, ezért az alábbi rendszer alkalmazására került sor.

3.1. A MUNKA MENETE

- a) III.1.1. A beiskolázási létszámadatak (2007) rögzítése szakképesítésenként
- b) III.1.2. A várható kereslet (2012) adatainak rögzítése szakképesítésenként
- c) III.1.3. A „kiegészítő” tényezők rögzítése
 - Az egyes megyék (és a régió) kulcs- és húzóágazatainak megnevezése (beazonosítása), valamint az ezekhez kapcsolódó szakképesítések/szakmák leválogatása
 - Az ún. lányos szakképesítések/szakmák köre
 - Az etnikai kisebbséghez tartozó állampolgárok képzéséhez csatlakozó szakképesítések/szakmák köre
 - A megyei és regionális szintű fejlesztések, beruházások által valószínűsíthetően indukált munkaerőpiaci kereslet
 - A tanulószerveződéses gyakorlati képzés egzakt adatbázisa, tendenciák
- d) III.1.4. Döntés a szakképesítések besorolásáról (ún. döntés-táblák rögzítése)
- e) III.1.5. az „elsőkörös” TISZK-ek1 szakképesítéseire vonatkozó döntés(ek)

3.2. MÓDSZERTANI ELEMELK

A szakképesítések besorolásával összefüggő döntések teljesíthetősége érdekében, négy kategória került elkülönítésre:

A) KIEMELTEN TÁMOGATOTT SZAKKÉPESÍTÉSEK

- A jogszabályban régiós szinten rögzített hiányszakmák
- Melyekben a 2012-es várható kereslet legalább két- és félszerese a 2007-es beiskolázási létszámnak

B) TÁMOGATOTT SZAKKÉPESÍTÉSEK

- Melyekben a 2012-es várható kereslet legalább egyötöde (20%) a 2007-es beiskolázási létszámnak

C) SZAKKÉPZÉSI FEJLESZTÉSI FORRÁS ÁLTAL NEM TÁMOGATOTT SZAKKÉPESÍTÉSEK

- Melyekben a 2012-es várható kereslet nem éri el a 2007-es beiskolázási létszám egyötödét

D) AZ ISKOLARENDSZERŰ SZAKKÉPESÍTÉSBE NEM OKTATOTT SZAKKÉPESÍTÉSEK

- Iskolarendszerű képzést a régióban nem lehetett regisztrálni

Az „elsőkörös TISZK-ek” vonatkozásában **négy kategóriát** rögzítettünk.

E) A KAPACITÁS FÜGGVÉNYÉBEN LÉTSZÁMKORLÁT NÉLKÜL BEISKOLÁZHATÓ SZAKKÉPESÍTÉSEK

Az ide tartozó szakképesítések természetesen döntően a kiemelten támogatott mezőbe tartoznak.

F) A BEISKOLÁZÁSI LÉTSZÁM NEM LEHET MAGASABB AZ ELŐZŐ TANÉVINÉL

A kategória alapvetését az jelentette, hogy a kereslet-kínálat vonatkozásában egyfajta stabilitást lehetett regisztrálni, kitüntetetten a támogatott szakképesítési körben.

G) A BEISKOLÁZÁSI LÉTSZÁM CSÖKKENTÉSE, VAGY A KÉPZÉS ÁTMENTETI SZÜNETELTETÉSE JAVASOLT (AZ ELŐZŐ TANÉVHEZ KÉPEST)

Az elemzések alapján olyan szakképesítések, szakmák tartoznak ebbe a mezőbe, melyeknél a kínálat jelentősebben alatta marad a tényleges beiskolázás keretszámainak.

H) A TÁMOGATÁSI SZERZŐDÉSBEN MEGHATÁROZOTT INDIKÁTOR – A HEFOP pályázati projekt támogatási szerződése az „eredeti TISZK-es szakmák” vonatkozásában tartalmaz mutatókat.

– Ezek megváltoztatása – figyelemmel az ötéves fenntarthatóság következményeire- a jelenlegi helyzetben nem célszerű.

4. Összegzés

A támogató projekt által segített döntés-előkészítési és döntési folyamat minden régióban lezárult.

Az RFKB-k határozatai – az előzetes javaslatnak megfelelően – **egy esztendőre szólnak**, mivel a próbaév tapasztalatainak elemzése után a rendszert elvileg „kinyithatóvá” kell tenni.

Szükséges érzékelni és mérlegelni a szakképző intézmények és a fenntartók reagálását, különös tekintettel a nem önkormányzati működtetők körére.

Az indokolt módosításokat időben el kell végezni annak érdekében, hogy az RFKB-k mandátumának végére (2010) valóban egy szakmai teljességet felmutatni képes folyamat-szabályozás alakuljon ki.

Mindemellett indokolt felkészülni arra a helyzetre, hogy a szakképző intézmények jelentős része valamilyen típusú szervezeti együttműködésre kényszerül, ezért a hatályos jogi szabályozás szerint az RFKB-k döntési jogosítványai rájuk is teljes körűen érvényesíthetőek.

Végezetül egy konkrét szervezés-technikai javaslat.

A partnerség jegyében, a döntés-előkészítési folyamatokban szükséges **intézményesített formában** is bevonni egyrészt a szakképző intézményeket, másrészt az iskolafenntartókat. Nevesítetten indokolt delegálási rendszerben létrehozni a FENNTARTÓK TANÁCSÁT (maximális létszáma 10 fő), továbbá az INTÉZMÉNYI TANÁCSOT (maximális létszáma 10 fő). A két szervezethez véleményezési, továbbá javaslattevési jogosítványok biztosítása indokolt.

V. Javaslat a felnőttképzés regionális képzési szerkezetének orientálását, trendjeinek alakulását szolgáló intézkedésekre

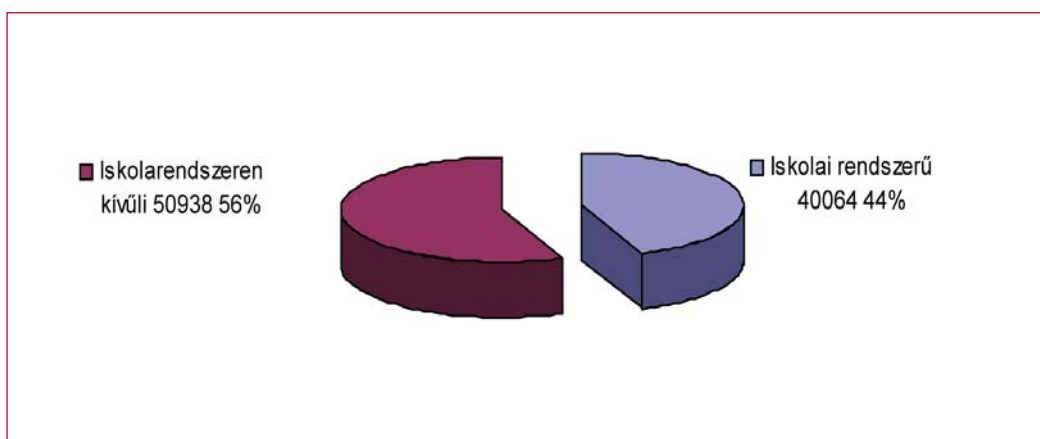
dr. Henczi Lajos – docens, PhD. (BGF/PSZFK)

1. Történelmi jelentőségű változás a szakképzésben

1.1. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI FELNŐTTKÉPZÉS MEGNÖVEKEDETT SÚLYA

Az utóbbi néhány éves időszakra tekintve megállapítható, hogy éves átlagban kb. 90 ezer sikeres vizsgaesemény történik az iskolai rendszerű és iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben. (A ténylegesen vizsgázók száma ennél kismértékben alacsonyabb.)

11. ábra: Sikeresen vizsgázók képzés jellege szerint

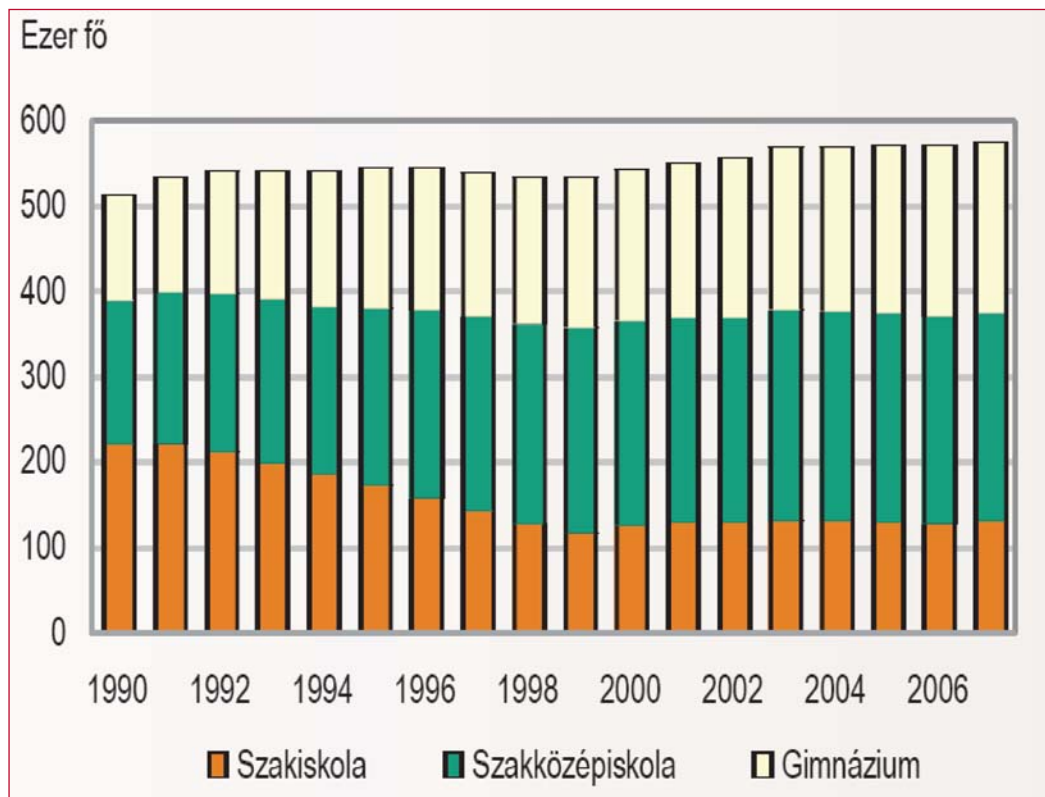

Mint a fenti ábra (Forrás: NSZFI, 2008.) jól illusztrálja, napjainkban már az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben több vizsgaesemény zajlik (az összes vizsgák 56%-a), mint a hagyományosnak tekintett iskolai rendszerű szakképzésben, ahol mindösszesen a 44%-s arányt képvisel a sikeres vizsgaesemény az összes vizsgák számához viszonyítva. (Megjegyzem, hogy a sikertelen vizsgázók aránya a „rég” OKJ-s rendszerben is nagyon alacsonynak mondható, mindösszesen a vizsgázók 8%-a nem megy át a záróvizsgákon. A 2008-as adatok – meglepő módon – arra utalnak, hogy a sikertelen vizsgázók aránya [már részben az új, modularizált vizsgarend szerint] tovább csökken, mely nyilván a jövőben alapos feltáró munkára ad okot!)

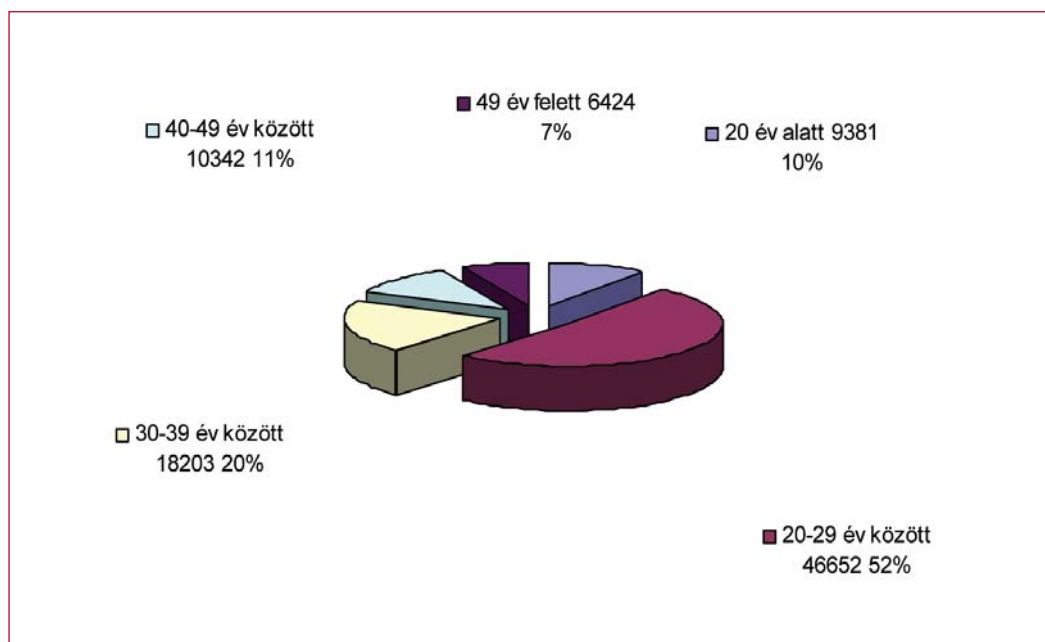
1.2. A FELNŐTTKÉPZÉS MEGNÖVEKEDETT SÚLYÁT KIVÁLTÓ FŐBB OKOK ÉS JELENSÉGEK

A szakképzésben résztvevők arányainak eltolódása. Mint az alábbi ábra jól mutatja, az utóbbi időkben megnőtt a középiskolában továbbtanulók száma és aránya. Ezzel párhuzamosan csökkent a szakközépiskola és a szakiskola aránya. Különösen – az OKJ-s szakképesítések legfontosabb műhelyének számító – szakiskola vesztített 1990-ben fennálló relatív súlyából (napjainkban a jelentkezők 22–23 százaléka választja ezt az iskolatípust), s várható, hogy ez a tendencia a jövőben is megmarad.

12. ábra: Életkori eltolódások

13. ábra: A sikeresen vizsgázók száma életkor szerint

Ha a sikeresen vizsgázók körét életkor szerint vizsgáljuk, akkor látható, hogy Ifjú korban (20 éves kor alatt) 10%-os arány adódik. A legtöbb sikeres vizsgát a Fiatalfelnőttek (20–29 éves kor közötti időszak) produkálják, az összes vizsgák mintegy 52%-át. A klasszikusnak számító Felnőtt kor (30–39 éves kor közötti időszak), valamint a Középkor (40–59 éves kor közötti időszak) reprezentánsai végzik a sikeres vizsgák 38%-át.

Az előző oldalon – alul – szereplő ábra (Forrás: NSZFI, 2008.) összefoglalóan illusztrálja, hogy a felnőttkorra esik a sikeres vizsgacselekmények döntő része.

Konklúzió: Ha együttesen vizsgáljuk az iskolarendszertől kívülre (a felnőttképzésre) jutó képzési, ill. vizsgázási aktivitásokat, továbbá a felnőtt időtartamra eső képzési és vizsgacselekmények súlyát, akkor szakképzésben egyértelműen megállapítható a felnőttképzés dominanciája, melynek jelentősége – a valószínűsíthető trendek alapján – tovább erősödik.

2. A felnőttképzés rendszerére vonatkozó, az RFKB hatáskörét is érintő következtetések

A gazdasági és képzési folyamatokban végbemenő változások indokolják, hogy a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) munkájában – a kereslet vezérelt szakképzés rendszer megteremtése érdekében kifejtett koordinációs tevékenységük során –, az iskolai rendszerű szakképzés mellett az iskolarendszertől kívüli felnőttképzés is a valós szerepének megfelelő súllyal jelenjen meg. Ehhez a hangsúlyeltolódás felveti a közoktatásról szóló törvény, valamint a szakképzési és a szakképzési hozzájárulásról szóló törvények, továbbá a kapcsolódó alacsonyabb szintű miniszteri rendeletek módosításának szükségességét is.

2.1. AZ RFKB MUNKÁJÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ ALAPVETŐ MEGÁLLAPÍTÁSOK

A munkaerőpiac kínálati és keresleti oldalának minél magasabb szintű egyensúlyának megteremtése érdekében regionális szinten egyszerre van szükség arra, hogy az RFKB - munkaerő-piaci adatok és a foglalkoztatási feltételek jövőbeni alakulását figyelembe - a rendelkezésre álló eszközeivel befolyásolja:

- az iskolarendszerű szakképzés szakmaszerkezetének tervezését és alakulását, továbbá
- a felnőttképzés szakmai szerkezetét, és működési feltételeit.

A felnőttképzés megnövekedett szerepére tekintettel nem elegendő tehát az RFKB olyan regionális szerepfelfogása, mely a döntéshozó, véleményező és javaslattevő tevékenysége során kizárólag az iskolai rendszerű szakképzésre fókuszál. A regionális munkáltatói és munkavállalói érdekek egyaránt azt kívánják, hogy az érdekegyeztetési és a gazdálkodó szervezetekkel folyó együttműködési munka során az RFKB számoljon a munkaerő-piaci igényekre gyorsan és rugalmasan reflektálni képes felnőttképzés rendszerével is.

Az RFKB úgy tekintsen a regionális szakképzési koordináció színtérre, mint egy „duális rendszerre”, melynek két domináns szereplője van:

- az iskolai rendszerű szakképzés és
- az iskolarendszertől kívüli felnőttképzés.

A befolyásolás közvetett eszközei. Amennyiben az RFKB a felnőttképzés rendszerére is hatékony befolyást kíván érvényesíteni, számolnia kell néhány felnőttképzési specialitással:

- Míg az iskolai rendszerű szakképzés döntően állami/önkormányzati intézményekben folyik, addig a felnőttképzésben meghatározó aránnyal bírnak a gazdasági szereplők;

- Az iskolai rendszerű szakképzés befolyásolására a közoktatás direkt eszközei alkalmazhatók (beiskolázás, szakképzési irányok, beiskolázási arányok meghatározása; pedagógiai/szakmai program jóváhagyása, stb.). Ezzel szemben az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés – elsősorban gazdasági – szereplőire és folyamataira tekintettel a képzés szerkezetére vonatkozó befolyásolás releváns eszközeiként többnyire csak a közvetett eszközök jöhetnek szóba (körükben a tanügyigazgatás eszközei nem is értelmezhetők, kivéve az iskolai rendszerhez tartozó szereplőket, pl. TISZK-eket);
- A felnőttképzés alanyai és érdekeltjei tankötelezettségen túli, önálló jogalanyisággal bíró felnőtt személyek (munkavállalók, munkaviszonnyal nem rendelkező, ill. kereső tevékenységet nem folytató felnőtt személyek), akiknek képzési/továbbképzési és más irányú döntéseit a tájékoztatás és az érdekeltségi (támogatási) viszonyok erőteljesebben befolyásolják, mint az iskolai rendszer tanulóit.

A szakképesítések besorolása. Célszerűnek tűnik, ha az RFKB a felnőttképzés rendszerével kapcsolatban is alkalmazza a szakképesítések besorolásának hármas kategóriáját:

- *Kiemelten támogatott szakképesítések (a vonatkozó jogszabályban rögzített hiányszakmák);*
- *Támogatott szakképesítések és*
- *Nem támogatottak szakképesítések.*

A Kiemelten támogatott és a Támogatott szakképesítések jelentsék a felnőttképzés esetében is a befolyásolást szolgáló intézkedések célrendszerét.

3. A felnőttképzés rendszerét érintő befolyásolási lehetőségek

3.1. SZAKKÉPZÉSI HOZZÁJÁRULÁS FELHASZNÁLÁSÁNAK BŐVÍTÉSE A FELNŐTTKÉPZÉSI SZÉKTORBAN

Az következő oldalon lévő táblázat összefoglalja, hogy a gazdálkodó szervezetnek hányféle lehetősége nyílik a szakképzési hozzájárulás teljesítésére.

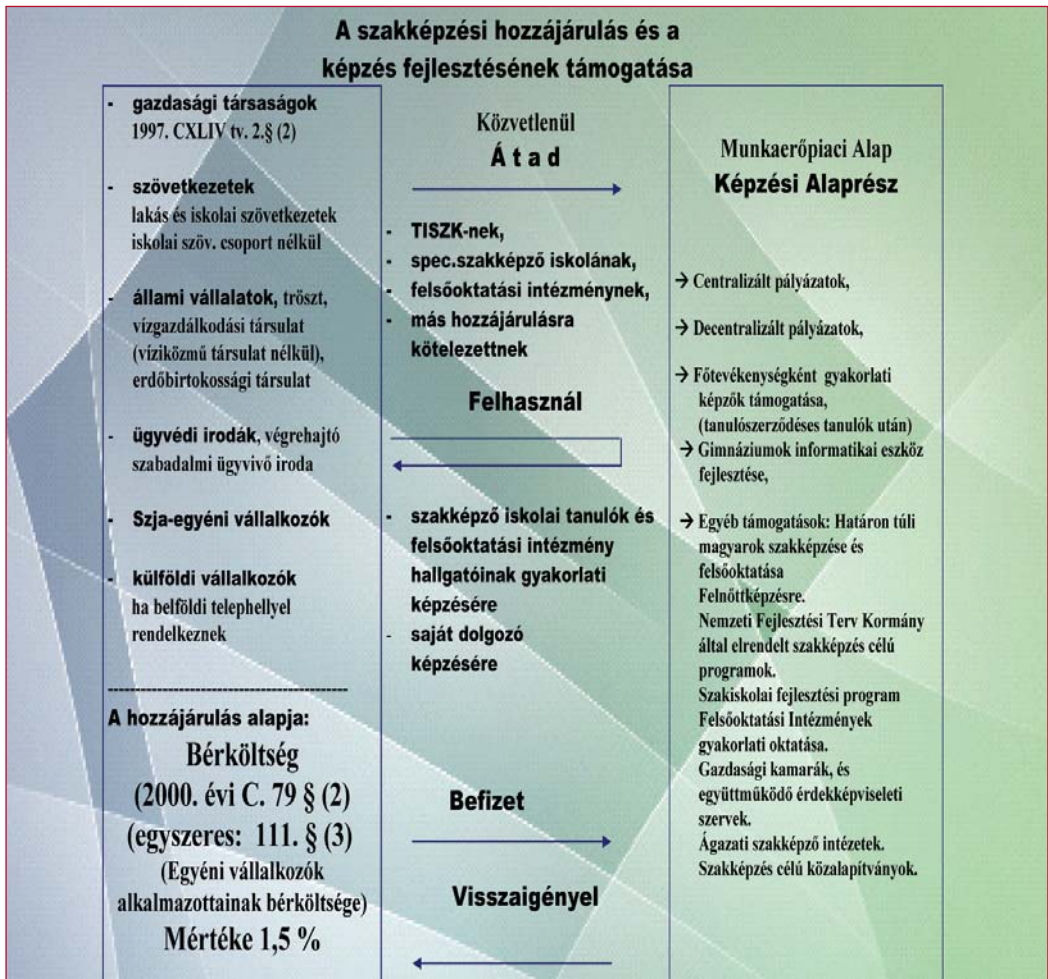
Jól ismert, hogy a szakképzési törvény 27. § (1) értelmében a szakképzési évfolyamon a tanuló gyakorlati képzése gazdálkodó szervezetnél – a 19. §-ban foglaltak kivételével – a tanuló és a gazdálkodó szervezet között gyakorlati képzés céljából megkötött írásbeli tanuló-szerződés alapján is folyhat. (A felsőfokú szakképzésben hallgatói szerződés alapján.)

Ezek szerint a gyakorlati képzést folytató gazdálkodó szervezetnek – többek között – lehetősége van arra, hogy tanuló-szerződés alapján a szakközépiszkolai és szakiskolai tanuló gyakorlati képzésének – ideértve a szorgalmi idő befejezését követő összefüggő szakmai gyakorlatot is – megszervezésével teljesítse hozzájárulási kötelezettségét.

JAVASLAT(OK):

- a) A Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák tekintetében – a tanuló-szerződés mintájára – célszerű lenne megalkotni a felnőtt-szerződés intézményrendszerét, melynek keretében – a felnőttképzés szabályai szerint folyó képzés keretében – az érintett gazdálkodó szervezet gondoskodik a felnőtt előírt követelmény szerinti képzéséről, szakmai fejlődéséről, továbbá egészsége és testi épsége megővéséről.
- b) A felnőttképzési szerződés intézményrendszerének megteremtésével a gazdálkodó szervezetek kapjanak jogszabályi felhatalmazást arra, hogy a Kiemelten támogatott és a Támogatott szakmák vonatkozásában csökkenthessék hozzájárulási kötelezettségüket.

14. ábra: A szakképzési hozzájárulás rendszere

3.2. A KIEMELTEN TÁMOGATOTT ÉS A TÁMOGATOTT SZAKMÁKKAL ÖSSZEFÜGGŐ KIEGÉSZÍTŐ PÉNZBELI JUTTATÁS

A szakképzési hozzájárulás felhasználásának lehetőségei címet viselő táblázat (lásd a következő oldalon) összefoglalja a hozzájárulásra kötelezett és gyakorlati képzést folytató gazdálkodó szervezetnél megvalósítható közvetlen és közvetett költségcsökkentési lehetőségeket.

A TANULÓK PÉNZBELI JUTTATÁSA (KÖZVETLEN KÖLTSÉGEK EGYIK ELEMÉ)

A táblázatból is látható, hogy a gyakorlati képzést folytató gazdálkodó szervezet – az Szht. melléklete szerint – csökkentheti bruttó kötelezettségét a tanulónak, illetve felsőfokú szakképzésben részt vevő hallgatónak – a jogszabályi normák szerinti – pénzbeli juttatással, illetve a szorgalmi idő befejezését követő összefüggő szakmai gyakorlat időtartamára kifizetett díjazással, legfeljebb a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) ötven százalékáig, valamint a hiány-szakképesítéssel összefüggő kiegészítő pénzbeli juttatással.

15. ábra: A szakképzési hozzájárulás felhasználásának lehetőségei

A szakképzési hozzájárulási kötelezettség terhére figyelembe vehető költségek	Gyakorlati képzést nem szervezők (bevállás, befizetés, elszámolás → APEH)	Gyakorlati képzést szervezők (bejelentkezés, bevállás, befizetés, elszámolás → MPA Képzési Alapréz)	
1. Tanulók, hallgatók pénzbeli juttatása, kiegészítő juttatása és díjazása Max. minimálbér 50 %-a + 20% +járulékok	-	normatív felhasználás	
2. Tanulóknak, hallgatóknak juttatott munkaruha, védőeszköz, tisztálkodási eszköz, étkezés, útiköltség, szállásköltség (1000 Ft/fő)	-	felhasználás	
3. Tanulók, hallgatók felelősségbiztosítása, orvosi ellátása	-	felhasználás	
4. Szintvizsga szervezése	-	normatív felhasználás	
5. Adminisztráció költségei	-	normatív felhasználás	
6. Munkaviszonyban álló oktató díjazása Bér + Tb és egyéb járulékok, + útiköltség térítés	-	normatív felhasználás	<i>Visszaigénylés</i>
7. Csoportos gyakorlati képzést szolgáló tárgyi eszközök beszerzése, bérlete, működtetéséhez szükséges szoftverek	-	felhasználás	
8. Alapképzést is szolgáló tanműhely bérleti, munkavédelmi, tűzbiztonsági és közüzemi szolgáltatásainak díjai	-	felhasználás	
9. Anyagköltség Minimálbér 20 %-a tanulószereződéses tanulók után évente. Hiányszakma: +20%	-	normatív felhasználás	
10. Saját dolgozó szakképzési költség Max. a hozzájárulási kötelezettség 33 %-a Mikro- és kisvállalkozás a kötelezettség 60 %-a	<i>Adózás (30%)</i>	normatív felhasználás	
	felhasználás	felhasználás	<i>Adózás (20 %)</i>
11. Fejlesztési támogatás TISZK, speciális, készségfejlesztő speciális szakiskola, közp.képzőhely: max a kötelezettség 70%-a Felsőoktatási intézmények fejlesztési támogatása Max. a hozzájárulási kötelezettség 35 %-a	felhasználás	felhasználás	

ANYAGKÖLTSÉGEK (KÖZVETETT KÖLTSÉGEK EGYIK ELEME)

A gyakorlati képzést folytató gazdálkodó szervezet a tanulószereződés, illetve a felsőfokú szakképzésben hallgatói szerződés alapján foglalkoztatott tanuló, illetve hallgató gyakorlati képzése során felhasznált anyagköltségre – tanulónként, illetve hallgatónként és évenként – legfeljebb a kötelező legkisebb munkabér (minimálbér) húsz százaléka-nak megfelelő összeggel csökkentheti bruttó kötelezettségeit. (Hiány-szakképesítések esetén legfeljebb a minimálbér negyven százaléka-nak megfelelő összeggel.) A jelenlegi differenciálatlan előírások – a felnőttképzés rendszerét is érintően – több módosítás igényét vetik fel.

JAVASLAT: Mivel az egyes szakmák anyagigényessége rendkívül eltérő, ezért a Kiemelten támogatott és a Támogatott szakmák kapjanak eltérő kezelést:

- Pontosan fel kell tární az egyes szakmák képzési és vizsgáztatási anyagigényességét (a Kiemelten támogatott és a Támogatott szakmák többsége a tapasztalatok szerint nagyon anyagigényes szakma);
- A Kiemelten támogatott és a Támogatott szakmák vonatkozásában az eredmények alapján – az anyagigényességgel arányos normatív módon és ne a minimálbérhez kötve – állapítsák meg a kötelezettségsökkentő összegeket. (Jöjjön létre az egyes szakmák **ANYAGKÖLTSÉG KIMUTATÁSA!**)

3.3. SAJÁT MUNKAVÁLLALÓK KÉPZÉSE

A gazdálkodó szervezetek – kötelezettségek limitált mértékéig – saját munkavállalói részére szervezett képzéssel is teljesítik hozzájárulásra kötelezettségüket.

Az elszámolt költségek összege nem haladhatja meg:

- mikro- és kisvállalkozások esetében a bruttó kötelezettség 60 százalékát,
- egyéb hozzájárulásra kötelezettek esetében a bruttó kötelezettség 33 százalékát.

A mikro- és kisvállalkozások egyik speciális problémája, hogy a saját dolgozók képzésre fordítható összeg mértéke nem éri el a „képzési díj ingerküszöbét”, ezért nem bír érdemi befolyással a KKV-ék szakemberszükségletének biztosítására.

JAVASLAT:

- A gazdálkodó szervezetek – saját dolgozóik képzése kapcsán – csak akkor csökkenthessék hozzájárulásra kötelezettségüket, ha:
 - a képzés Kiemelten támogatott és a Támogatott szakmák megszerzésére irányul;
 - a külső képző intézmény által lebonyolított képzés díja, továbbá a vizsga- és vizsgáztatási díj a szakmák valós ANYAGKÖLTSÉG KIMUTATÁSA alapján történjék.
- Ha mikro- és kisvállalkozás az adott régióban hiányszakmának tekinthető OKJ-és szakképesítés megszerzését támogatja, akkor a bruttó kötelezettség 100 százalékát felhasználhassa erre a célra. Ha a képzés költsége ezt meghaladja, akkor (bizonyos célszerű limitek beépítésével) az éves bevallásában a kötelezettségen felüli részt visszaigényelhesse.

3.4. ÁLLÁSKERESÉSI TÁMOGATÁS

Ismeretes az álláskeresői járadék azon célja, hogy fokozottan ösztönözzön az állások felkutatására és a munkahelyek, munkaalkalmak elfogadására. Ezt részben azzal kívánja elérni, hogy az ellátás mértéke az idő előrehaladtával fokozatosan csökken. Ezért az álláskeresői járadék folyósítási ideje két szakaszra bontható:

Az első szakaszban, amelynek időtartama a folyósítási idő fele, de legfeljebb 91 nap, az álláskeresői járadék összege a korábbi átlagkereset 60 százaléka, fix összegű alsó és felső határ mellett.

A második szakasz időtartama a hátralévő jogosultsági napok száma, legfeljebb 179 nap. A járadék mértéke ebben a szakaszban egységesen a kötelező legkisebb munkabér 60 százaléka.

Az álláskeresőt ösztönözik a mielőbbi elhelyezkedésre. Ezért ha az álláskeresői járadékban részesülő személy munkaviszonyt létesít a járadék folyósítási idejének kimerítését megelőzően, kérelmére a folyósítási időből még hátra lévő időtartamra járó járadék összegének felét egy összegben ki kell fizetni, feltéve, ha a kifizetés előzőekben meghatározott napjáig folyamatosan munkaviszonyban áll. (A munkaviszony fennállását a munkaadó igazolja.)

JAVASLAT: Amennyiben az álláskereső az álláskeresői járadék folyósításának ideje alatt teljes, vagy legalább napi négy órás határozatlan időtartamú munkaviszonyt létesít a Kiemelten támogatott vagy a Támogatott szakmák egyikében, és munkaviszonya folyamatosan fennáll, kérelmére a járadékfolyósítási időből még fennmaradó időtartamra járó juttatás teljes összegét fizessék ki. (A folyósítási időből még fennmaradó időtartamot továbbra úgy kell tekinteni, mintha az álláskereső álláskeresői járadékban részesült volna.)

3.5. A MUNKAERŐ-PIACI KÉPZÉSEK TÁMOGATÁSA

A munkaerő-piaci képzés támogatása olyan foglalkoztatást elősegítő aktív eszköz, amellyel növelhető az elhelyezkedési esély, illetve a munkahely megtartása.

Támogatható a munkaügyi központ által felajánlott, vagy elfogadott képzése például annak a személynek, aki álláskereső, aki 25. életévét – felsőfokú végzettségű személy esetén a 30. életévét – nem töltötte be, és a tanulói, hallgatói jogviszonya megszűnését követően álláskeresői járadékra nem szerzett jogosultságot.

Képzési támogatásként:

- keresetpótló juttatás, vagy keresetkiegészítés nyújtható, továbbá
- részben vagy egészben megtéríthető a képző intézmény által megállapított képzési költség, valamint a képzéshez kapcsolódó szállás, ételmezés és a helyi, illetőleg helyközi utazás költsége.

JAVASLAT: A munkaerő-piaci képzések támogatása kapcsán több indítvány fogalmazható meg:

- a) Keresetpótló juttatás, illetve – a munkaviszonyban lévő személy képzése esetén adható – keresetkiegészítés nyújtása és mértéke a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák képzéséhez kötődjön, és erőteljesen preferálja ezt a két szakmai kört;
- b) A munkaügyi központ által a regisztrált álláskeresőknek ajánlott és támogatott képzések a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák körére irányuljanak;
- c) Az egyes régióban működő munkaügyi központok által évente – pályázati úton beszerzett – felnőttképzési szolgáltatások a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák körére irányuljanak;
- d) A közbeszerzési pályázatok – a mai tarthatatlannak mondható gyakorlattal szemben – a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák tekintetében a valós ANYAGKÖLTSÉG KIMUTATÁSRA támaszkodjanak (a képző intézménynek megtéríthető képzési költség a valós ANYAGKÖLTSÉG KIMUTATÁSRA épüljön);
- e) Az álláskereső által szállított egyedi képzések során a munkaügyi központok preferálják a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmákat.
- f) A munkavállaló munkahelyének megőrzését szolgáló preventív képzés esetén a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák körében a munkaadói önrészt célszerű megszüntetni.
- g) Az uniós forrásokra támaszkodó, és/vagy minisztériumi központi programokat, ill. a normatív támogatási rendszerű képzéseket („Lépj egyet előre!” típusú programok) a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák körére kell irányítani.

3.6. ÉRDEKEGYEZTETÉS/RÉSZVÉTEL AZ RFKB MUNKÁJÁBAN.

Az RFKB számára feladatul szabták, hogy működjön közre:

- az iskolai rendszerű szakképzés,
- az iskolarendszeren kívüli szakképzés, továbbá
- a közoktatásban és

a felsőoktatásban folyó szakképzés összhangjának megteremtésében.

Ez a közérdekű feladat csak akkor valósul meg, ha korszerűsítik a szakmai érdekegyeztetés rendszerét, valamint a regionális fejlesztési és képzési bizottságok összetételét. Jelenleg a bizottságban az alábbi szervek és testületek képviselői kapnak helyet:

- OÉT-ben képvisellel rendelkező országos munkaadói, munkavállalói szövetségek, illetve azok szervezetei,

- a területi gazdasági kamarák,
 - az oktatásért felelős miniszter, a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter, az állami foglalkoztatási szerv, a regionális fejlesztési tanács, a regionális munkaügyi tanács, a közoktatási feladatkörében eljáró oktatási hivatal (régiónként egy-egy), valamint
 - a szakképzést folytató intézmények fenntartói (három).
- Látható, hogy a felnőttképzés intézményi rendszerének képviselőire nem gondolt a jogalkotó.

JAVASLAT: A bizottságokban, továbbá a tanácsokban és egyeztető fórumok munkájában – a felnőttképzés jelenlegi és növekvő súlyára tekintettel – intézményesen (részben jogszabályi normák alapján) kapjanak helyet a felnőttképzésben érdekelt partnerek képviselői is.

3.7. KONZULTÁCIÓS FÓRUMOK

A stratégiaalkotásban, a fejlesztési célok meghatározásában és a fejlesztési források összehangolt felhasználásában jelentős szerepe lesz a regionális szakmai konzultációs fórumoknak, melynek érintettjei – az eredeti szándékokkal összhangban – elsősorban a gazdálkodó szervezetek, illetve a szakképző intézmények és iskolafenntartók képviselői.

JAVASLAT: A szakképzési struktúra ésszerű alakítására irányuló törekvések megkívánják, hogy a szakmai konzultációs rendszer érintettjei közé bevonják a felnőttképzés intézményrendszerének meghatározó szereplőit, és a felnőttképzés területén működő szakmai és civil szervezeteket is, mivel egy működőképes szakképzési rendszer csak az iskolai rendszerű szakképzés és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés partnerségében válhat rugalmas, szakmailag felkészült munkavállalók képzésére alkalmas intézményrendszerre.

3.8. TERVEZŐMUNKA.

Az RFKB – rendeltetésével összhangban - közreműködik a munkaerő-piaci igények és a közoktatásban folyó szakképzés fejlesztésének összehangolásában, ezért a régió hosszú és középtávú területfejlesztési koncepciójának, illetve a régió fejlesztési programjának részeként kidolgozza az iskolai rendszerű szakképzés fejlesztésének irányait.

JAVASLAT: A régió minden gazdasági szereplőjének alapvető érdeke, hogy létrejöjjön a szakképzés – munkaerő-piaci igényeken alapuló – tervezési rendszere, melyben növekvő súlyával arányosan meg kell jeleníteni a felnőttképzést is. Ezért – figyelembe véve a felnőttképzésnek a szakképzésben betöltött domináns szerepét - az iskolai rendszerű szakképzésre vonatkozó törekvésekkel összhangban szükség van arra, hogy a régió hosszú és középtávú területfejlesztési koncepciójának, illetve a régió fejlesztési programjának részeként:

- az iskolai rendszerű szakképzés fejlesztésének irányainak kialakításán túlmenően
- kidolgozzák az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés fejlesztésének irányait is.

A regionális tervezés erősítését jelenti, ha az RFKB vizsgálni fogja – az iskolai rendszer szerepe mellett – az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés hatását is az oktatott szakképesítésekre.

3.9. PÁLYÁZATOK.

Az RFKB – rendeltetésével összhangban - részt vesz az iskolai rendszerű szakképzés fejlesztésével összefüggő pályázatok, fejlesztési programok elkészítésében, lebonyolításában. A kiala-

külö egyeztetési mechanizmusok várhatóan biztosítják a területi érdekek, szakmai- gazdaságfejlesztési szempontok iskolai rendszerű szakképzésfejlesztéssel összefüggő érvényesíthetőségét, azok differenciált kezelhetőségét. A szakképzés „duális” (kétszereplős) jellegére tekintettel azonban a pályázati és fejlesztési programok hatókörét ki kell terjeszteni a felnőttképzésre is.

JAVASLAT: A felnőttképzés regionális képzési szerkezetének orientálása, trendjeinek kialakítása érdekében az RFKB olyan pályázatok, fejlesztési programok kialakítására törekedjen, mely lehetőséget ad arra, hogy a regionális szintereken megszülető gazdaságfejlesztési, támogatáspolitikai döntések – az iskolai rendszerű szakképzésfejlesztésekkel összhangban – hozzájáruljanak a munkaerő-piac változásaihoz rugalmasan alkalmazkodni képes felnőttképzési rendszer kialakulásához is.

A pályázatok és fejlesztési programok ilyen jellegű felfogásával érhető csak el, hogy az egyes régióban:

- kialakuljon a kereslet vezérelt szakképzési szerkezet;
- a felnőttek növekvő arányban válasszák a hiányszakmákat, és
- a divatszakmákban mérséklődjön a túlképzés.

3.10. KAMPÁNY/TÁJÉKOZTATÁS

A tanulás folyamatos és egyetemes hozzáférhetőségének biztosításával a felnőttképzés intézményrendszerét képessé kell tenni a végbemenő gazdasági és társadalmi folyamatok, a tudásalapú gazdaságra és társadalomra történő áttérés új kihívásainak megfelelően a felnőttek átfogó, egész életen át tartó szakmai fejlődésének biztosítására.

A gazdaság követelménye az egyén számára a változásokhoz való alkalmazkodás kényszerűként jelenik meg. Ez az alapja annak is, hogy a gyorsan változó gazdaságban a felnőtt folyamatosan megőrizhesse vagy javíthassa munkavállalói pozícióját.

A munkaadóknak és munkavállalóknak közös érdeke, hogy a képzés és foglalkoztatás perspektivikus szakmákban történjék meg. Éppen ezért az autonóm felnőtt számára több információt kell nyújtani a versenyképes, a tartós foglalkoztathatóságot biztosító képzésekről és szakmákról, melyekről maguk esetleg mit sem tudnak.

JAVASLAT: Az érintett munkaügyi és kamarai szervezetek folyamatos és eseti kampányokkal irányítsák rá a figyelmet a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmákra. Ennek célszerű eszközei lehetnek:

- ♦ Az országos és/vagy regionális kiterjedésű, a hiányszakmákat kiemelten kezelő internetes hálózatok;
- ♦ A – kamarák, érdekképviseletek és a munkaügyi központok által működtetett – ügyfélszolgálatokon a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmákra irányuló célzott tájékoztatás;
- ♦ Régióként megszervezett, a munkavállalók széles körét elérő - road show szerű – kampányok és/vagy „országjáró/falujáró”, speciálisan kialakított autóbuszos kiállítások, bemutatók, konzultációk;
- ♦ A Kiemelten támogatott és Támogatott szakmákat népszerűsítő regionális televíziós műsorok;
- ♦ Pilot projekt szervezése a felnőttképzésben alkalmazható pályakövetési rendszer létrehozására a Kiemelten támogatott és Támogatott szakmák körében.